

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Bilim Dalı

**ZİHİN ENGELLİLER SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÖLÇME VE
DEĞERLENDİRME YETERLİKLERİ, KARŞILAŞTIKLARI
SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

Kemal Bülbül

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2010

ZİHİN ENGELLİLER SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
YETERLİKLERİ, KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Kemal Bülbül

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

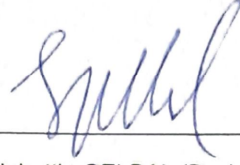
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

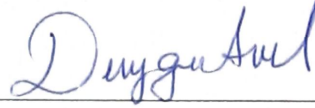
Ankara, 2010

KABUL VE ONAY

Kemal BÜLBÜL tarafından hazırlanan "Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Yeterlikleri, Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri" başlıklı bu çalışma, 26 Nisan 2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

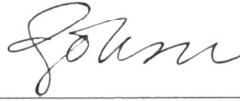
Doç Dr. Selahattin GELBAL (Başkan)

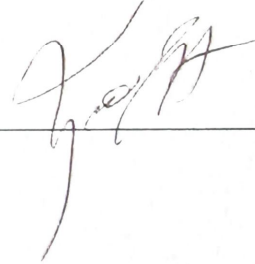
Doç Dr. Duygu ANIL (Danışman)

Doç Dr. Hülya KELEÇİOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Gökse ÇITAK

Öğr. Gör. Dr. Nuri DOĞAN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. İrfan ÇAKIN

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- x Tezim sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

26 NİSAN 2010

Kemal Bülbül

TEŞEKKÜR

Bu konuyu tez olarak çalışmam konusunda beni teővik eden ve danıőmanlıđımı özveride bulunarak üstlenen, sabır ve hoőgörüsünü çalışma boyunca esirgemeyen, en umutsuz anlarda verdiği pozitif enerjiyle tezi tamamlamamda büyük emek veren değerli hocam Doç. Dr. Duygu ANIL'a saygı ve teőekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek Lisans Programı boyunca gerek ders gerek tez aşamasında her türlü desteği veren sayın hocalarıma ve değerli arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Araştırmanın uygulaması sırasında gerekli kolaylığı gösteren okul müdürleri ve öğretmenlere, araştırmada her türlü katkıyı sağlayan değerli meslektaşlarım Adem Bozkurt, Mutlu ÖZDEMİR, Muammer KARABACAK, İlyas ÜLKER, Yasemin ÖZTÜRK, Gültaze YILDIZ ve, Serkan ŞİMŞEK'e teşekkür ederim.

Araştırma boyunca her zaman desteğini benden esirgemeyen sevgili kardeőim Suat BÜLBÜL'e, bana her türlü maddi ve manevi desteği veren sevgili eőim Emine BÜLBÜL'e ve tez hazırlama sürecinde sabırlarıyla bana destek olan sevgili Enes Emre'me içten teőekkürlerimi sunarım.

ÖZET

BÜLBÜL, Kemal. Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Yeterlikleri, Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Yüksek Lisans Tezi. Ankara, 2010.

Günümüz eğitiminde birey daha çok ön plana çıkmaktadır. Bunun yanında genel eğitim müfredatında çeşitli nedenlerle önemli ölçüde sapma yaşayan bireyler de bulunmaktadır. Özel eğitimde her öğrenci farklı özellikler gösterir ve farklı ihtiyaçlar içerisindedir. Öğrencilerin bu ihtiyaçlarını doğru olarak tespit edebilmek için de doğru, geçerli ve güvenilir ölçme yapılmalıdır. Bu araştırmanın amacı özel eğitimde önemli bir yer tutan ölçme ve değerlendirme çalışmalarında zihin engelliler sınıf öğretmenlerin bilgilerini ve bu bilgilerini hangi sıklıkta kullandıklarını öğrenmek, varolan eksiklik ve sorunları tespit ederek, öğretmen görüşlerine dayanarak çözüm önerileri üretmektir.

Araştırma betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın çalışma grubunu; Ankara, İstanbul, Eskişehir, Karaman, Çankırı, Erzurum, Kocaeli illerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim uygulama okullarında çalışan toplam 210 öğretmen oluşturmuştur. Ayrıca 12 zihin engelliler sınıf öğretmeniyle görüşme yapılmıştır. Araştırmada öğretmenlere 3 bölümden oluşan bir anket ve ayrıca görüşme formu uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde SPSS ve Excel 2007 paket programı kullanılmış, görüşme formu ile elde edilen veriler için de içerik analizi yapılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara baktığımızda, Öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim planı (BEP) hazırlarken öğrenci performansı aldıkları ve önceki yıllarda öğrenci için hazırlanan gelişim raporlarını inceledikleri, özel eğitimde doğrudan gözlem, ölçüt dayanaklı ölçme aracı, beceri analizi tekniğini sıkça kullandıkları görülmüştür. Öğretmenler hata analizi ve derecelendirme ölçeğini ise çok fazla kullanmamaktadırlar. Öğretmenler sınıfta genellikle tek öğretmen bulunması, sınıfların kalabalık olması ve test hazırlama sürecinin uzun olması nedeniyle sıkıntı çektiklerini, bu nedenle öğrencilerine özel test geliştirmek yerine hazır test kullanma yoluna gittiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler öğrenci gelişimini izlediklerini ve bu sonuçlara göre öğretim

amaçları ve yöntemlerinde değişiklikler yaptıklarını, test geliştirirken uzman yardımına ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Sözcükler

BEP, Ölçüt Dayanaklı Ölçme Aracı, Beceri Analizi, Öğretimin Değerlendirilmesi, Öğrenci Gelişiminin İzlenmesi.

ABSTRACT

BULBUL, Kemal. Mental Retardation Primary Teacher Measurement and Evaluation of Competence, Problems Encountered and Solutions, Master's Thesis, Ankara, 2010

Nowadays the individuals are more effective in education. Besides it there have been some individuals who have deviations about special education curriculum. In special education each student has different characteristics and they have different requirements. An effectual and confidential evaluation has to be made to determine the requirements of the students. The aim of this research is to learn about the mentally Impaired Class Teachers' knowledge and investigate formulas determining the existing defects and problems.

The research is scientific. In this research a three parted survey and an interview form was applied to the teachers. The sampling of the research covers 210 teachers who work at educational execution schools of National Education Ministry in Ankara, İstanbul, Eskişehir, Karaman, Çankırı, Erzurum, and Kocaeli provinces. And 12 Mentally Impaired Class Tutors were interviewed. For the analysis of research data SPSS and Excel 2007 was used and a content analysis was made, the data obtained with the help of interview form.

When we examine the results of the research, it can be seen that the teachers have taken student performance as they prepare BEP, and have been examining the development reports of previous years, they have used directly observation technique, dependent measure of value, and ability analysis technique. The teachers do not often use error analysis and grading scale. They declared that they had some difficulties because there was only a teacher in classes, the classes were crowded, and the process of preparing test took a long time, for that reason they had used ready tests instead of developing special tests for their students. The teachers expressed that they had observed the development of the students and had made changes in the aim and methods of teaching according to those results and they had needed the help of experts about developing tests.

Key Words

BEP, Dependent Measure of Value, Ability Analysis, Evaluation of Teaching, Observation of Student Development.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xv
1. BÖLÜM : GİRİŞ	1
1.1. Ölçüt Dayanaklı Testler	12
1.1.1. Ölçüt Dayanaklı Testlerin Geliştirilmesi	12
1.1.2. Ölçüt Dayanaklı Testlerin Avantaj ve Dezavantajları.....	13
1.2. Gelişim Dosyası	14
1.3. Beceri Analizi	14
1.4. Kontrol Listeleri	15
1.5. Hata Analizi	16
1.6. Derecelendirme Ölçekleri	16
1.7. Doğrudan Gözlem	17
1.8. İnfomal Değerlendirme Tekniklerinin Yorumlanması	18
1.9. Problem	19
1.9.1. Problem Cümlesi	20
1.9.2. Alt Problemler	20

1.9.3. Araştırmanın Amacı Ve Önemi	20
1.9.4. Sayıtlılar	22
1.9.5. Sınırlılıklar	22
2. BÖLÜM : İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	23
3. BÖLÜM : YÖNTEM	34
3.1. Araştırmanın Türü	34
3.2. Çalışma Grubu	35
3.3. Veri Toplama Araçları	36
3.4. Uzman İncelemesi	37
3.5. Bireysel Görüşme Araştırmaları	38
3.6. Veri Çözümleme Teknikleri	39
3.6.1. Verilerin Analizi	39
3.6.2. Görüşme Sonucu Elde Edilen Bilgilerin Analizi	39
3.6.2.1. Verilerin Kodlanması	39
3.6.2.2. Temaların Bulunması	40
3.6.2.3. Verilerin Kodlara ve Temalara Göre Düzenlenmesi ve Tanımlanması	40
4. BÖLÜM : BULGULAR VE YORUMLAR	41
4.1. 1.Alt Problem	43
4.2. 2.Alt Problem	57
4.3. 3.Alt Problem	58

5. BÖLÜM : SONUÇ VE ÖNERİLER	72
KAYNAKÇA	78
EKLER	83
EK 1 : Anket Formu	83
EK 2 : Görüşme Formu	87
EK 3 : Anket Formunun Uygulandığı Okullar ve Öğrenci Sayıları	90
ÖZGEÇMİŞ	91

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1:	Öğretmenlerin Meslekteki Görev Sürelerine Göre Dağılımı	35
Tablo 2:	Öğretmenlerin Mezun Oldukları Bölümlere Göre Dağılımı	36
Tablo 3:	Öğretmenlerin Üniversite Eğitimi Sırasında Ölçme Değerlendirme Dersi Almalarına Göre Dağılımı	41
Tablo 4:	Özel Eğitim Alanı Dışında Başka Bir Programdan/Bölümden Mezun Olanların Özel Eğitimle İlgili kurs/seminer Alıp Almamalarına Göre Dağılımı	42
Tablo 5:	Öğretmenlerin Özel Eğitimde Ölçme Değerlendirme Konusunda Hizmetiçi Eğitim Alıp Almadıklarına Göre Dağılımı	42
Tablo 6:	Öğretmenlerin Hizmetiçi Seminere İhtiyaç Duyup Duymamalarına Göre Dağılımı.....	43
Tablo 7:	Öğretmenlerin Ölçme Değerlendirme Uzmanından Yardım Alıp Almadıklarına Göre Dağılımı	43
Tablo 8:	Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı	44
Tablo 9:	Öğrenci Performansının Ölçülmesi İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı	45
Tablo 10:	Öğrenciler İçin Amaç Belirleme İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı	46
Tablo 11:	Öğrenci Gelişimini İzleme İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı	47
Tablo 12:	Ölçüt Dayanaklı Test Hazırlama ve Kullanma İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı	48
Tablo 13:	Gelişim Dosyası Tekniğini Kullanma İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler	

Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı.....	50
Tablo 14: Beceri Analizi Hazırlama ve Kullanma İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı	51
Tablo 15: Hata Analizi Formunu Hazırlama ve Kullanma İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı	52
Tablo 16: Kontrol Listesi Formunu Hazırlama ve Kullanma İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı....	54
Tablo 17: Derecelendirme Ölçeği Formunu Hazırlama ve Kullanma İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı	55
Tablo 18: Değerlendirme Yöntem ve Teknikleri Hazırlamada Bir Ölçme ve Değerlendirme Uzmanına İhtiyaç Duyma Oranına Göre Öğretmenlerin Dağılımı.....	56
Tablo 19: Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin, BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı) Hazırlamada, Öğrenci Gelişimini ve Öğretimi Değerlendirmede Ölçme ve Değerlendirme Yöntemlerini Kullanma Sıklıklarına Yönelik Görüşlerin Dağılımı.....	57
Tablo 20: Öğrencilerin Performansını Ölçmede Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi.....	59
Tablo 21: Öğrenci Gelişimini İzlemede Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi.....	60
Tablo 22: Öğrenci Gelişimini İzlemede Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi.....	61
Tablo 23: Ölçüt Dayanaklı Test Hazırlarken Öğretmenlerin Neleri Göz Önünde Bulduğuna İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi.....	62
Tablo 24: Öğrenci Gelişimini İzlemede Yapılan Değerlendirme Çalışmalarının,	

Değerlendirmenin Gerçek Amaçlarına Ulaşıp Ulaşmadığına İlişkin Soruya Öğretmenlerin Verdikleri Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi.....	63
Tablo 25: Öğrenci Gelişimini İzlemede Yapılan Değerlendirme Çalışmalarının, Değerlendirmenin Gerçek Amaçlarına Ulaşması İçin Yapılması Gereken Çalışmalara İlişkin Soruya Öğretmenlerin Verdikleri Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi	63
Tablo 26: Öğretmenlerin Kaba Değerlendirme Formunu Hazırlarken ve Uygularken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi	64
Tablo 27: Öğretmenlerin Kaba Değerlendirme Formunu Hazırlarken ve Uygularken Karşılaştıkları Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi.....	64
Tablo 28: Öğretmenlerin Gelişim Dosyası Tekniğini Uygularken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi	65
Tablo 29: Öğretmenlerin Gelişim Dosyası Tekniğini Uygularken Karşılaştıkları Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi.....	65
Tablo 30: Öğretmenlerin Beceri Analizi Formunu Hazırlarken ve Uygularken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi	66
Tablo 31: Öğretmenlerin Beceri Analizi Formunu Hazırlarken ve Uygularken Karşılaştıkları Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi	67
Tablo 32: Öğretmenlerin Doğrudan Gözlem Tekniğini Kullanırken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi	67
Tablo 33: Öğretmenlerin Doğrudan Gözlem Tekniğini Kullanırken Karşılaştıkları Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda	

Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi	68
Tablo 34: Öğretmenlerin Hata Analizi Formunu Hazırlarken ve Uygularken karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi	68
Tablo 35: Öğretmenlerin Hata Analizi Formunu Hazırlarken ve Uygularken karşılaştıkları Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi	69
Tablo 36: Öğretmenlerin Kontrol Listeleri Hazırlarken ve Uygularken karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi	69
Tablo 37: Öğretmenlerin Kontrol Listeleri Hazırlarken ve Uygularken karşılaştıkları Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi	70
Tablo 38: Öğretmenlerin Derecelendirme Ölçekleri Hazırlarken ve Uygularken karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi.....	70

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Özel Eğitimde Öğrenci Değerlendirme Süreci	9
---	---

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Birey ve toplumların gelişmesinde en önemli faktör eğitimidir. Bu alanda uğraş veren öğretmenler ise, öğrencilerin davranışlarını değiştiren ve geliştiren kişiler olarak, eğitim sisteminin vazgeçilmez unsurlarıdır. "Öğrenme-öğretme sürecinde öğrenciye rehberlik eden birey" olarak tanımlanan öğretmenlerin temel görevi okullarda öğrencilere etkili öğrenme-öğretme ortamları hazırlayarak öğrencilerin istedik davranışlara ulaşmalarını sağlamaktır (Karahana, 2008, s. 1)

"Her birey değerlidir" söylemi, eğitim sistemi içerisinde benzerlik ve farklılıkların dikkate alınarak öğretimin planlanması ve öğrenci için daha nitelikli hale getirilmesini ön plana çıkarmıştır.

Bireysel özellikleri ve eğitim ihtiyaçları açısından toplumla benzerlik göstermekten çok, farklılık gösteren bireylerde eğitim sistemi içerisinde yer alabilmektedirler. Benzerlik ve farklılıklarıyla genel eğitim süreciyle birlikte ek desteklere ya da özel desteklere gereksinim duyan öğrenciler içinde eğitim planlaması yapılması toplumsal açıdan nitelikli eğitim sürecine katkıda bulunacaktır.

Eğitim sistemi içerisinde özel eğitime gereksinimi olan bireyler de bulunmaktadır. Eripek (2005) farklı eğitim gereksinimleri bireysel olarak planlanmış eğitim programlarını gerekli kılan çocukların, özel eğitime gereksinimi olan çocuklar olduğunu belirtmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde ise, özel eğitim gerektiren birey, çeşitli nedenlerle bireysel özellikleri ve eğitim yeterlikleri açısından akranlarına göre beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren birey olarak ifade edilmektedir.

Bu genel tanımlara rağmen özel eğitim gerektiren her birey, kendi içerisinde de farklı özellikler göstermektedir. Bu nedenle bu bireylerle ilgili eğitsel ve davranışsal açıdan genellemelere gitmek mümkün olamamaktadır. Eripek (2005)' e göre "Özel gereksinimi olan çocukların farklılıkları zihinsel, duygusal, bedensel, duygusal ve sosyal ya da iletişim özelliklerinde ya da bunların herhangi bir bileşeninde olabilir. Bu farklılıkların yanında bireylerin yaş, cinsiyet, kültür, yaşam koşulları, özel eğitime başlama yaşı, beklentiler vb. açısından da farklılık gösterebilir. Bu nedenle bu bireylerin normal eğitim

olanaklarından yararlanmaları güçleşmektedir.

Özel eğitim gerektiren bireyler için eğitim ortamlarının oluşturulabilmesi ve onlara özel eğitim planlaması yapılabilmesi için bu bireylerin sınıflandırılması ve bunlar için bazı tanımlamaların yapılması gerekmektedir. Bu tanımlamalar bu bireylerin eğitim olanaklarından yararlanma derecesini artırır. Ülkemizde özel gereksinimi olan bireylerin, sunulan hizmetlerden yararlanmasının ön koşulunu, tanılama oluşturmaktadır. Ancak tanılama yaparken bireyin yetersizliğinin ön plana çıkartılması, çocuğun ve çevresinin olumsuz algılamalar yapmasına neden olmaktadır. Bu bireyleri eğitimsel açıdan sınıflandırma yaparken onların yetersizlikleri değil, gereksinimleri ön plana alınmalıdır. Böylece öğrencinin yetersizliğine odaklanmak yerine öğrenme gereksinimine odaklanma gerçekleşmiş olur. Özel eğitimciler, özel gereksinimi olan öğrencilerin öğrenme gereksinimlerini ön plana alınarak beceri alanlarına ve izleyeceği programa göre sınıflandırılmasını önermektedir (Heward, 2003, s. 23). Eğitsel değerlendirmenin ön plana çıktığı böyle bir yaklaşımda özel gereksinimi olan öğrencinin özel eğitim gereksinimleri de "okuma - anlama becerisinin geliştirilmesi, öz bakım becerilerinin geliştirilmesi, matematik becerilerinin geliştirilmesi" vb. olacaktır. Böylece de bireyselleştirilmiş eğitim planının hazırlanmasına katkı sağlanacaktır.

Yetersizlik durumu dünya genelinde yeni doğan bebeklerin, çocukların ve yetişkinlerin yaklaşık %9'unda bulunmaktadır. Ülkemizde ise TÜİK verilerine göre özrürlük oranı %12,29 olarak verilmektedir (TÜİK, 2002). Türkiye İstatistik Kurumu ve Başbakanlık Özürlüler İdaresinin 2002 yılında yaptığı araştırmaya göre özürlü olan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12,29 dur. Ortopedik, konuşma, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel özürlülerin oranı %2,58 iken, sürekli hastalığı olanların oranı ise %9,70'dir. Nüfusumuz içerisinde yetersizliği olan bireyler içerisinde en fazla ağırlık ise zihinsel yetersizliği olan bireylere aittir.

Zihinsel yetersizlik, gelişim süreci içerisinde genel zihinsel işlevlerde normallerden önemli derecede gerilik, bunun yanında uyumsal davranışlarda yetersizlik gösterme durumu olarak tanımlanmaktadır. Amerikan Zekâ Geriliği Birliği (AAMR), zihinsel yetersizliği, o anki işlevlerde önemli sınırlılıklar, zihinsel işlevlerde önemli derecede normalin altı, uyumsal beceri alanlarının iki ya da daha fazlasında zihinsel işlevlerde yetersizliğe paralel olarak sınırlılık olması şeklinde tanımlar ve bu durumu bireyin 18 yaşından önce ortaya koyması olarak belirtir.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde, zihinsel yetersizlik

gösteren çocuklar ağırlık derecesine göre hafif, orta, ağır ve klinik bakıma muhtaç olarak sınıflandırılmaktadır. Eripek (2005) bu sınıflandırmada çocukların %90'ının hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocuklardan oluştuğunu söylemektedir.

Uluslararası normlara göre geliştirilmiş standart test sonuçlarına baktığımızda nüfusun %2,27'si ortalamanın 2 standart sapma altında kalmaktadır. Zekâ bölümü 70 puan altında kalanlar bu oranı oluşturmaktadır. Nüfusun %2,27'si 0–70 puan arasında kabul edilmektedir. Ancak Kauffman (2003, s. 25)'e göre gerçek oran %1 ile %1,5 arasında değişmektedir. Eğitim sistemi içerisinde öğrenme güçlüğü çeken bireylerin de zihinsel yetersizlik tanısı alması sonucunda toplam nüfusun %3'ü zihinsel yetersizliği olan bireyler olarak kabul edilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetlerine göre özel eğitim, "özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için, özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile özel eğitim gerektiren bireylerin bireysel yeterliklerine dayalı, gelişim özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitim" olarak ifade edilmektedir. Eripek (2007) özel eğitimi tanımlarken, öncelikle özel eğitimin kime verileceği, özel eğitimde ne öğretileceği ve özel eğitimin nerede yapılacağı sorularına yanıt verilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü verilerine göre ülkemizde 2007 – 2008 öğretim yılı itibariyle yetersizlik gruplarına göre 16 okul/kurum türünde 561 okulda 28552 öğrenci eğitime devam etmektedir. Bu okullarda 5606 öğretmen görev yapmaktadır. Birlikte eğitim uygulamalarında ise 1076 özel eğitim sınıfında 9252 öğrenci eğitim görmektedir. Bu özel alt sınıflarda da özel eğitim öğretmenleri görev yapmaktadır. Ancak özel eğitimde çalışan bu öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenlerinden oluşmaktadır. Kaynaştırma eğitiminde ise 58504 öğrenci eğitim görmektedir. Kaynaştırma eğitimi sınıf ve branş öğretmenlerince yapılmaktadır. Özel eğitim kurumlarına bağlı olarak 4138 öğrenci özel özel eğitim okullarında eğitim görmekte, 181665 kişi de özel rehabilitasyon merkezlerinde eğitim hizmetlerinden yararlanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine göre özel gereksinimi olan çocuklar aşağıdaki sınıflara ayrılmaktadır.

*. Zihinsel yetersizlik (hafif, orta, ağır, çok ağır)

*. İşitme yetersizliği

- *. Görme yetersizliği
- *. Ortopedik yetersizlik
- *. Sinir sisteminin zedelenmesi ile ortaya çıkan yetersizlik
- *. Dil ve konuşma güçlüğü
- *. Özel öğrenme güçlüğü
- *. Birden fazla alanda yetersizlik
- *. Duygusal uyum güçlüğü
- *. Süreğen hastalık
- *. Otizm
- *. Sosyal uyum güçlüğü
- *. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu
- *. Down Sendromu
- *. Üstün veya özel yetenek

Sınıflandırmada da görüleceği gibi özel eğitim gerektiren bireylerin özellikleri ve gereksinimleri birbirlerinden oldukça farklılık göstermektedir. Bunlara bireysel farklılıklarda eklendiğinde özel eğitimin planlanması, hazırlanması, sürdürülmesi ve değerlendirilmesi daha da önem kazanmaktadır.

Özel eğitim öğretmenleri, yetersizliği olan öğrencilere günlük öğretimle ilgili destek eğitim veren uzmanlardır. Bununla birlikte özel eğitim öğretmenlerinin oldukça farklı rolleri ve sorumlulukları vardır. Özel eğitim öğretmeni otizm gibi tek bir yetersizlik grubuyla çalışabileceği gibi, öğrenme güçlükleri olan veya hafif derecede zihinsel yetersizliği olan, ya da birden fazla alanda yetersizliği olanlarla da çalışabilir. Özel eğitim öğretmeni çocuğa özel eğitim sunmanın yanı sıra öğrencileri için program geliştirme, araç gereç hazırlama ve araç uyarlama çalışmaları da yapmaktadır (Cavkaytar, 2005, s. 28). Son yıllarda artan kaynaştırma uygulamalarında ve kaynak oda çalışmalarında da özel eğitim öğretmenleri görev yapmaktadır. Ancak ülkemizde özel eğitim öğretmenleri çoğunlukla ayrı özel eğitim okulları ve özel alt sınıflarda çalışmaktadırlar.

Özel eğitim okulları olarak ülkemizde çoğunlukla zihinsel yetersizliği olan öğrenciler için okul ve sınıflar açılmaktadır. Orta ve ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrenciler için özel ilköğretim okulları, eğitim uygulama okulları, iş okulları, iş eğitim merkezleri açılırken, hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocuklara ise normal okullarda özel alt sınıflar açılmaktadır. Son yıllarda nispeten daha hafif düzeyde olan çocuklar için ise kaynaştırma uygulamaları yapılmaktadır.

Açılan bu okul ve sınıflarda özel eğitim alanında eğitim görmüş zihin engelliler sınıf öğretmenleri görev almaktadır. Ülkemizde 2008 – 2009 öğretim yılı itibarıyla halen 9 üniversitede zihin engelliler sınıf öğretmenliği programında öğretmen adayları yetiştirilmektedir.

Özel eğitim gerektiren birey tanısı alan ve öncelik olarak zihinsel yetersizlik tanısı almayan diğer sınıflandırmada bulunan çoğu öğrenci için de ayrı okul ve sınıf uygulaması yapılmadığından özellikle down sendromu, birden fazla alanda yetersizlik, özel öğrenme güçlüğü, sosyal uyum güçlüğü vb. sınıflandırmada bulunan öğrenciler de zihinsel yetersizliği bulunan öğrenciler için açılan okul ve sınıflarda bulunabilmektedir.

Bu nedenle özel eğitim okullarında özellikle zihinsel yetersizliği bulunan öğrencilerin eğitim gördüğü okullarda görev alan öğretmenlerin sayısında yetersizlik bulunmaktadır. Çoğunlukla bu okullarda sınıf ve branş öğretmenleri görev almaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı zihin engelliler sınıf öğretmenliğindeki açığı kapatmak için yerel veya merkezi kısa süreli sertifika programları düzenlemektedir. Zaman zaman kendi alanlarında çeşitli sürelerde görev yapmış sınıf ve branş öğretmenleri kısa süreli hizmetiçi eğitimlerle bu alanda görevlendirilmektedir. 2002 yılında MEB üniversitelerin eğitim bilimleri bölümlerinden mezun yaklaşık 600 öğretmeni hizmetiçi eğitime alarak bu alanda görevlendirmiştir. Bakanlık son olarak 2009 yılında Gazi Üniversitesi işbirliği ile 1500 öğretmene 6 aylık bir sertifika programı açarak, öğretmenleri bu alanda görevlendirmeyi planlamaktadır.

Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine göre özel eğitim öğretmenlerinin yanında pek çok alanda (program geliştirme, ölçme ve değerlendirme araçları hazırlama, Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) hazırlama, öğrenci tanılama ve sınıflandırma konularında) görev yapacak uzman bulunması gerekmektedir. Ancak personel yetersizliği nedeniyle öğretim etkinlikleri yanında tüm bu çalışmalar da yine ders öğretmenleri tarafından yapılmaktadır.

Özel eğitim tanısı alan öğrenciler sınıflara yerleştirildikten sonra bireysel özelliklerine göre öğretimin planlanması gerekmektedir. Bu konuda en önemli rol öğrencinin öğretmenine düşmektedir. Bu görevi üstlenen öğretmenlere yol gösterici kaynak ise eğitim programlarıdır. Eğitim programı öğretmene yıl boyunca eğitim ve öğretimi nasıl ve hangi zaman zarfında yürüteceğini, aynı zamanda da ele alacağı konuları sunmaktadır. Öğretmen kendisine sunulan bu kaynağa dayalı olarak eğitim öğretimi uygun teknik, strateji ve yöntemle yürütür.

Program geliştirme, her açıdan bilgi ve beceri gerektiren devamlı ve kapsamlı bir süreçtir. Bu nedenle program geliştirirken, program geliştirme çabasının her aşamasında (program geliştirmenin planlanması, program tasarısı hazırlama, programların denenmesi, programın değerlendirilmesi, programa süreklilik kazandırılması) bir ekip çalışmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Demirel, 2000, s. 18).

Ülkemizde ders programlarını geliştirme Milli eğitim Bakanlığınca yapılmaktadır. Ders programlarını hazırlama ve geliştirme görevi Talim ve Terbiye Kuruluna aittir. Bu kurulca hazırlanan programlar tüm ülkede aynen uygulanmaktadır (Yüksel, 1996, s. 16)

Program geliştirmede öğretmenlere önemli bir rol düşmektedir. Öğrencileri tanıyan, sınıfta değişiklikleri başlatan ve deneyen kişi olarak, amaçların gerçekleşmesinden, etkili öğrenme yaşantılarının düzenlenmesinden, ölçme ve değerlendirme çalışmalarının yapılmasından birinci derecede sorumlu ve etkili olan kişi öğretmenlerdir.

Özel eğitimde ise programlama merkezi yapılmadan daha bağımsızdır. Milli Eğitim Temel Kanunu çerçevesinde hazırlanan eğitim programlarında öğrencinin bireysel programı daha önem kazanmaktadır. Yani özel eğitimin genel eğitimden en ön önemli farkı, eğitim planlamasında genel programın değil, özel gereksinimli çocuğun ihtiyaçlarının daha ön plana alınmasıdır. Bu nedenle özel eğitimde en önemli konu bireyselleştirilmiş eğitim planının hazırlanmasıdır.

Bireyselleştirilmiş eğitim planının hazırlanması öncesinde ilk yapılması gereken işlem öğrenci için eğitimsel ölçmenin yapılmasıdır.

Bütün öğretmenler öğrencileri için ölçme yaparlar. Bu amaçla çeşitli problemler vermek, sorular sormak ve küçük testler yapmak gibi informal teknikler kullanırlar. Öğretmenler elde ettikleri verilerle idari ve eğitsel kararlar alırlar.

Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerle çalışan öğretmenler öğrencileri ile ilgili çok çeşitli

bilgilere gereksinim duyarlar. Genel eğitim ortalama öğrenme yeteneğine sahip öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde tasarlanır ve eğitim amaçları ile müfredatlar çoğunlukla merkezi olarak planlanır. Oysa özel eğitim ciddi anlamda okul performansı sorunlarına sahip öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarını karşılamak üzere şekillendirilir. Bu nedenle özel eğitimde öğretim yaklaşımı, amaç ve müfredat bir hayli kişiselleştirilmiş olmak zorundadır ki bunun için de neyin nasıl anlatıldığında öğrencinin en iyi tepkiyi vereceğine ilişkin kesin ve ayrıntılı bilgilerin eğitimcilerin elinde bulunması şarttır. İşte bu noktada özel eğitimde informal testlerle ölçme devreye girer.

İnformal teknikler genellikle standartlaştırılmış testlerden daha esnek ya da onlardan farklı biçimde yapılandırılmış araçlardır. Bu testlerin uygulanmasında, puanlanmasında ve yorumlanmasında belirli bir ölçüde öznellik söz konusudur. Bazılarının uygulanması kolay, ancak yorumlanması zordur. Ayrıca çoğu öğretmenler bu testleri hazırlarken test hazırlamada gerekli kurallara uyma konusunda hassas olamamaktadır. Bu da testlerin geçerlik ve güvenilirliklerini belirsiz hale getirmektedir. İnformal testler standart testler gibi standart puanlar sağlamazlar, ancak verilerin öğretim terimleriyle ifade edilmeleri nedeniyle eğitim öğretim açısından anlamlı sonuçlar üretirler.

Günümüzde özel eğitimde ölçmenin ana hatları ve gerekliliğini aşağıdaki özelliklerle tanımlayabiliriz. (McCloughlin ve Lewis 1997, s. 25-60).

1. Ölçme her özel eğitim gerektiren öğrencinin bireysel ihtiyaçlarına göre biçimlendirilir.
2. Ölçme verileri öğrenci için hukuksal ve eğitsel nitelikteki kararların verilmesinde kullanılır. (573 sayılı kanun hükmünde kararname ve 2006 yılında yayınlanan özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine göre, özel eğitim gerektiren öğrenciler gereksinimlerine göre özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine gönderilmektedir. Maddi giderleri genel bütçeden karşılanan bu öğrencilerle ilgili kararlar, rehberlik ve araştırma merkezleri tarafından yapılan inceleme sonucunda özel eğitim değerlendirme kurullarınca verilmektedir. Öğrencilerin yararlandıkları bu eğitimden fayda sağlayıp sağlamadığı bu kurulca belirlenir. Yine bu kurullar zaman zaman öğrencilerin aldıkları eğitimden yarar sağlamadıkları gerekçesiyle öğrencilerin bu eğitimlerini kesmektedirler. Bunu önlemek için de rehabilitasyon merkezleri öğrenciler için aldıkları eğitimlerin onlara yarar sağladıkları yönünde değerlendirme raporları hazırlama yoluna gitmektedirler.)

3. Ölçme sonuçları öğretim hedefleri gibi eğitsel açıdan geçerli bilgiler tanımlar.
4. Öğrencinin sorulara ve görevlere verdiği tepkilerin yanı sıra öğrenme ortamı da değerlendirilir.
5. Öğretim programı sürekli değerlendirilir ve izlenir.

MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine göre özel eğitim hizmetlerinden yararlanan her birey için bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) hazırlanmalıdır.

BEP tıbbi tanılama yanında rehberlik ve araştırma merkezlerince yapılan ayrıntılı değerlendirme süreci sonucunda özel eğitim hizmetlerinden yararlanması uygun görülen özel gereksinimli öğrenciler için ekip tarafından hazırlanan öğrencinin tüm eğitim - öğretim çalışmalarının planlandığı, uzun ve kısa dönemli amaçların yer aldığı, ayrıntılı değerlendirme verilerine dayalı öğretim planıdır.

BEP planının sağlıklı hazırlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve rapor edilebilmesi için sürecin her aşaması kontrol edilmelidir. Bu nedenle kullanılacak ölçme ve değerlendirme araçlarının da buna yönelik olarak süreci temel alan, eğitim ihtiyaçlarını doğru belirleyen araçlar olması gerekmektedir.

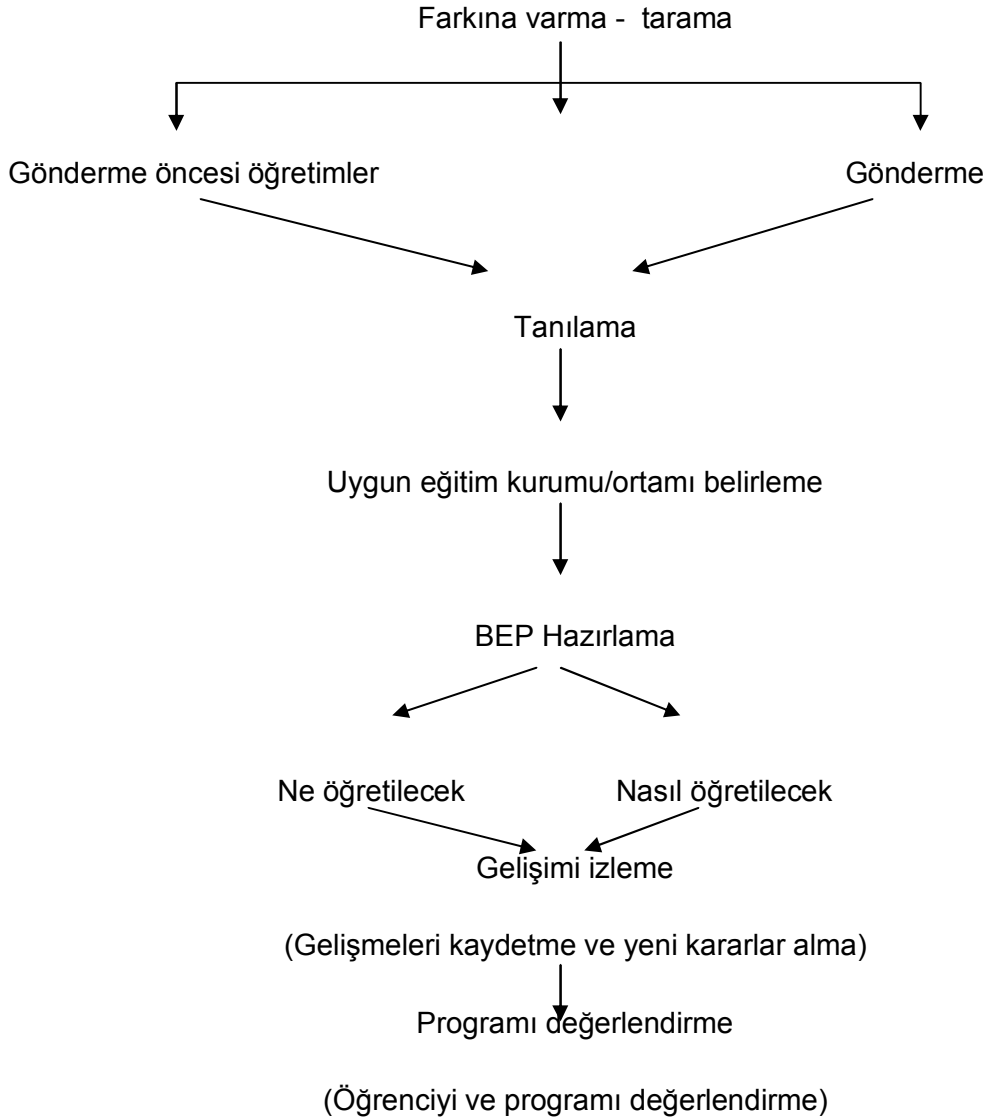
Öğretmenlerin, çeşitli gereksinimleri olan öğrencilere uygun eğitim hizmetleri verebilmeleri için ne öğreteceklerine karar vermeleri gerekmektedir. Bunun için öğrencilerini iyi tanımaları lazımdır. Öğrenciyi tanıyabilmenin yolu ise öğretim öncesinde ve sürecinde öğrencinin özelliklerini ve gereksinimlerini çeşitli ölçme araçları ve yöntemleri ile değerlendirebilmektir. Değerlendirmenin temel amacı etkili karar verebilmektir. Öğrencinin davranışına ve performansına ilişkin, öğretim öncesinde, anında ve sonrasında öğrencilerin performansları hakkında işlevsel, güvenilir ve geçerli bilgileri elde etmek için değerlendirme etkinliklerine yer verilmelidir (Gürsel, 2007, s. 50-60).

Öğretmenler normal eğitim süreci içerisinde öğrenme sorunları olan öğrencilerle ilgili doğru kararlar verebilmek için çeşitli değerlendirme işlemlerine yer vermelidir. Bunlar;

- a) tarama / gönderme,
- b) tanılama,
- c) özel eğitime uygunluğunu belirleme,

- d) programı planlama,
- e) öğrencinin gelişimini izleme,
- f) programın değerlendirilmesidir (Gürsel, 2007, s. 50-60).

Doğumdan itibaren gelişim sürecinde ve normal eğitim sisteminde çeşitli aksaklıklar gösteren bireyler uzman kişilere çoğunlukla tıp uzmanına incelemeye gönderilir. Yukarıda belirtilen süreçte yer alan basamaklardan 1., 2. ve 3. adımlar formal değerlendirme yöntemleri ile değerlendirilirken, özellikle ne öğretileceği ve öğrencilerin neleri öğrendiği konuları öğretmen yapısı testlerle yapılmaktadır. Bunu şema halinde gösterirsek;

Şekil 1: Özel Eğitimde Öğrenci Değerlendirme Süreci (Gürsel, 2007, s. 50-60).

Yukarıdaki tablo incelendiğinde öğretimin planlanması, sürecin izlenmesi, yeni kararlar alınması ve tutarlı değerlendirme yapılması öğretmenin hazırladığı veya kullandığı öğretmen yapısı testlerle olmaktadır.

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren fakültelerde, “Eğitsel ve Davranışsal Değerlendirme” adlı ders bu çalışmaların yapılabilmesi için öğretmen adaylarına verilmektedir. Bu ders kapsamında öğretmen adaylarına, ölçme ve değerlendirme kavramları, ölçek türleri, ölçme araçlarının özellikleri, özel eğitimde değerlendirmenin amaçları, Türkiye ve Dünyada özel eğitime gereksinim duyan çocukları değerlendirme süreçleri, değerlendirme yöntemleri, formal, informal değerlendirme teknikleri, ölçüt dayanaklı testlerin geliştirilmesi, akademik becerilerin değerlendirilmesi, verilerin yorumlanması ve raporlaştırılması konuları verilmektedir.

Programın planlanması için öncelikle öğrencinin BEP planının hazırlanması gerekir. BEP planının ilk aşaması, öğretime nerden başlanacağına belirlenmesidir. Bunun için de öğrencinin yapabildikleri yani var olan performans düzeyinin belirlenmesi gerekmektedir. BEP’te öğrencinin performans düzeyinde yapabildikleri, yapamadıkları, genel öğretime katılma derecesini gösteren ifadeler yer almaktadır. Öğrenci performansının ölçülebilmesi için, kaba değerlendirme formunun, ölçüt dayanaklı ölçme araçlarının kullanılması, çocuğun doğal ortamlarda gözlenmesi, ailesiyle görüşme yapılması ve diğer informal değerlendirme tekniklerinin kullanılması gerekir.

Hazırlanan BEP planları çerçevesinde öğrencide meydana gelen değişmelerin ölçülmesi gerekmektedir. Öğrencide ilerlemeleri ölçmenin öneminden dolayı, güvenilir ve geçerli bir değerlendirme çalışması büyük önem taşımaktadır. Öğretmenler uzun ve kısa dönemli amaçlar için öngörülen yeterlik düzeyine öğrencinin ulaşip ulaşmadığının nasıl belirleneceğini bilmelidir. Bu bilgi gelecekte de ne öğretileneğine karar vermede yardımcı olur. İlerlemeleri dikkatli bir şekilde ölçme, öğrenci başarısını belgelemenin bir yoludur (Gürsel, 2006, s. 40-55).

Öğrencideki ilerlemeleri değerlendirmenin yanında öğrenciye uygulanan programın etkililiğini de belirlemek gerekir. Program değerlendirmede, hem öğrenci merkezli amaçlar hem de aile ve öğretmen merkezli amaçlar dikkate alınmalıdır. Bu nedenle hem biçimlendirici değerlendirme hem de sonucu yorumlamaya yönelik değerlendirme yapılmalıdır.

Öğretmenler özel eğitimde çeşitli formatları, sistemleri (informal ya da formal değerlendirme, performans değerlendirilmesi, programı temel alan değerlendirmeler)

geliştirir ve değerlendirmeye yer verirler. Değerlendirme çeşitli beceri ve kavram öğretimini kapsar (sözcük tanıma, problem çözme, özbakım, mesleki beceri vb.).

Öğretmen değerlendirmeyi hangi amaçla, hangi araçla yaparsa yapsın, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin ölçme ve değerlendirilmesinde üç temel ilke dikkate alınmalıdır. Bunlar; 1. Değerlendirme için temel beceriler seçilmelidir. 2. Veriler sistematik bir biçimde toplanmalıdır. 3. Öğrenci performansı ile ilgili veriler sürekli toplanmalıdır (Gürsel, 2007, s. 50-60).

Değerlendirme teknik ve araçları, formal değerlendirme ve informal değerlendirme olmak üzere iki grupta toplanabilir. Formal değerlendirme, öğrencilerin çeşitli öğretim alanlarındaki durumlarının akranlarına göre nasıl olduğunu belirtir. Özel eğitimde formal testler, çoğunlukla sınıflama ve öğrencinin okula/sınıfa yerleştirilmesi için kullanılır. İnfomal değerlendirme ise öğrencilerin çeşitli öğretim alanlarındaki işlevde bulunma düzeylerini belirleme amacıyla gerçekleştirilir.

Formal değerlendirme türleri olarak, standart başarı testleri, bireysel başarı testleri, psikolojik testler sayılabilir. Ülkemizde öğrencilerin özel eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi ve özel eğitim kurumlarına yerleştirme yapılabilmesi için Stanford Binet ve WISC-R vb. testler uygulanmaktadır.

Standart testlerle elde edilen bilgiler çoğunlukla sınıflama, tanılama ve yerleştirme için kullanıldığından özel eğitim öğretmenleri öğretimi planlamak için informal değerlendirme yapmak zorundadırlar. İnfomal değerlendirmenin temel avantajı öğretimle ilgili olmasıdır. İnfomal değerlendirme öğrencinin varolan performans düzeyini belirlemeye, uzun ve kısa dönemli amaçların seçimine, öğretimin planlamasına yardım eder. Öğretimin etkililiği ve verimliliği hakkında bilgi sağlar.

İnfomal değerlendirme olarak öncelikle programa dayalı değerlendirme kullanılır. Programa dayalı ölçme bir öğrencinin eğitsel ihtiyaçlarını yürürlükteki müfredatla ilişkili olarak ortaya koymanın bir yoludur (Tucker, 1985, s. 88). Burada öğrencinin becerileri müfredatta öngörülenlere kıyaslanır. Bunun için öğretilen beceri ve kavramların düzeyleri ve bunların öğrenilme hızlarının saptanması gerekir. Müfredatı oluşturan beceriler tanımlanır. Her biri için uygun informal testler öğrenciye uygulanır ve gereken eğitimin verilmesi için hedefler ortaya koyulur. Yöntem öğretim süreci ile eş zamanlı olarak uygulanır ve öğrencinin bireysel ihtiyaçları doğrultusunda müfredatın değerlendirilmesi ve değiştirilmesi için dayanak oluşturulur. Bu tip değerlendirme daha çok beceri ve kavramların ölçülmesi üzerinde durur. Programa dayalı değerlendirmede

en çok ölçüt dayanaklı ölçme aracı kullanılır.

1.1. ÖLÇÜT DAYANAKLI TESTLER

Ölçüt Dayanaklı Testler öğrenci performansını önceden belirlenmiş bir ustalık ya da başarı düzeyi ile kıyaslar. Ölçüt dayanaklı değerlendirmeler standart ve öğretmen yapımı olabilir. Özellikle beceri öğretiminde etkili olarak kullanılır. Grup içi ve bireysel olarak kullanılabilir. Test sonuçları, belirli bir ustalık düzeyinde kazanılmış ya da kazanılmamış beceriler cinsinden ifade edilebilir. Bazen puanlama da yapılır.

Standartlaştırılmış değerlendirmeler, bireysel farklılıklar ya da bireyler arası farklılıklar üzerinde yoğunlaşırken, ölçüt dayanaklı testler bireyin kendi içindeki farklılıklara önem verir. Ölçüt dayanaklı değerlendirme öğrencinin performansını başka öğrencilerin performansı ile karşılaştırmak yerine, öğrencinin ölçülen alanda listelenen amaçlara göre yeterliliğini belirlemeye hizmet eder. Ölçüt dayanaklı değerlendirmelerde bireyin kendi içerisindeki farklılıklar ortaya çıkar. Öğretmen yapımı testlerde programda yer alan beceri ve kavramların ölçülmesi amaçlanır. Bu nedenle eğitim programlarının planlanması için kullanışlıdır.

1.1.1. Ölçüt Dayanaklı Testlerin Geliştirilmesi: Ölçüt Dayanaklı testler altı adımda gerçekleştirilebilir (Gürsel, 2006, s. 40-55)

1. Değerlendirilecek öğretim amaçlarının açık olarak tanımlanması. Ölçüt dayanaklı bir test, bir beceri ve kavram ya da ünitenin içinden bir grup amaç belirlenerek geliştirilebilir. Öğrenci davranışını doğru bir şekilde yansıtabilmek için her amaç yeterli büyüklükte olmalıdır.
2. Her amacın öğretilebilir adımlar ya da beceriler şeklinde analizi. Amacın, öğrenciler tarafından gerçekleştirilecek adımlara ayrılması ve sıralanması. Bu öğretilebilir adımlar öğrencinin yeteneğine dayalı olarak çok küçük ya da büyük olabilir.
3. Beceri analizinde her adımın ölçülebilir ve gözlenebilir davranışlar olarak tanımlanması. Beceri analizinde her adım ölçülebilir ve gözlenebilir bir

- davranış olmalıdır.
4. Değerlendirilebilecek her bir beceri için performans ölçütünün belirlenmesi. Performans ölçütü öğrencilere göre değişiklik gösterir. Ölçüt ölçülebilir olmalıdır.
  5. Her bir amaç için test maddelerinin hazırlanması. Programda ölçülecek becerilere uygun test maddelerinin seçilmesi ve materyallerin hazırlanması. Farklı becerilerin performansından ziyade ölçülen alandaki performansı ortaya çıkaran test maddeleri yer almalıdır.
  6. Öğrencinin performansını etkili ve doğru bir şekilde tanımlayacak puanlama ve kayıt etme sistemlerini geliştirme. Beceriye ilişkin performans ölçütünün ve öğrenci performansının açık bir şekilde ifade edilmesi gerekir. Sonuçlar öğretmenler ve ailelerinin yorumlanması için kolay olmalıdır.

1.1.2. Ölçüt Dayanaklı Testlerin Avantaj ve Dezavantajları: Ölçüt dayanaklı testlerin pek çok olumlu özellikleri bulunmaktadır (Gürsel, 2008, s. 45)

- Öncelikle belirli amaç ve becerilerin değerlendirilmesine izin verir.
- Ölçüt dayanaklı testler öğrencinin belirli bir alandaki yeterliklerini ve yetersizliklerini açıklar.
- Öğrencinin performansını başka bir öğrenciyle karşılaştırmaz, doğrudan kendisi ile karşılaştırır.
- Öğrencinin gelişiminin sürekli izlenmesine olanak tanır.
- Değerlendirme araçları öğrencinin gereksinimlerine göre değiştirilmiş davranışların değerlendirilmesine izin verir.
- Değerlendirme için seçilmiş test maddeleri ve performans ölçütü doğrudan gözlenebilir ve ölçülebilir olduğundan geçerlik ve güvenilirlikleri yüksektir.

Ölçüt dayanaklı testlerin iki tür dezavantajı bulunmaktadır. Birincisi programın bazı alanlarını gözlenebilir ve ölçülebilir terimlerle tanımlama ve beceri analizi açısından diğerlerinden daha zor olmasıdır. İkincisi ise, öğretilecek içeriği belirlemede yararlı olmasına rağmen, bu içeriğin nasıl öğretileceğine ilişkin bilgi vermemesidir (Gürsel, 2006, s. 40-55).

1.2. GELİŞİM DOSYASI

Özel eğitimde en önemli değerlendirme yöntemlerinden birisi de gelişim dosyasının (portfolyo) değerlendirilmesi yöntemidir. Gelişim dosyası, öğrencilerin sınıfta, okulda ve evde yaptığı ürünleri içeren dosyadır.

Gelişim dosyası değerlendirilmesi yeni öğretim programı çerçevesinde tüm öğrenciler için uygun olmasının yanında geleneksel test araçları ile performansı doğru olarak ölçülemeyen özel eğitim öğrencileri için de uygun bir yöntemdir.

Gelişim dosyası, öğrenciye ve başkalarına öğrencinin bir veya daha fazla alanlardaki çalışmaları sunma amaçlı olarak yansıtılmasıdır (Arter ve Spandel, 1992, s. 143). Haladyna (1997)'ya göre, gelişim dosyası öğrenci çalışmalarının bir koleksiyonudur, genellikle bir dosya içerisinde biriktirilir. Mcloughlin ve Lewis (1997)'e göre gelişim dosyası öğrencinin çalışmalarından derlenen örneklerle, onun zaman içinde gösterdiği performans değişikliklerini sergilemek için kullanır. Yine Mcloughlin ve Lewis (1997)'e göre dosyaları değerlendirenler, okul yılının başlarında ve daha sonraki zamanlarda yapılan çalışmaları karşılıklı olarak inceleyip değişime bakabilir. Özellikle özel eğitim gerektiren bireylerin istenildiğinde davranışı göstermemesi durumunda gelişim dosyası öğrencinin, davranışı kazanıp kazanmadığı açısından daha etkili değerlendirme amacı olarak kullanılabilir.

1.3. BECERİ ANALİZİ

Bir başka informal değerlendirme yöntemi de beceri analizidir. Öğretmen karmaşık bir becerinin kazandırılmasını kolaylaştırmak amacıyla öğretimin düzenlenmesi için hedeflenen beceriyi temel öğelerine ya da alt becerilere ayırır. Bu öğretim programında yer alan beceri, kavram ve ünitelerin hangi sırayla öğretilene yardımcı olmaktadır. Beceri analizinin öğretim sürecindeki işlevi, karmaşık becerileri özel eğitim gerektiren öğrencinin ihtiyaçları doğrultusunda öğretilen bileşenlere ayrıştırmaktır. Beceri analizi bir informal değerlendirme tekniği olduğu kadar, bir öğretim tekniği olarak da kullanılmaktadır. Beceri analizini gerçekleştirmek için öncelikle yapılması gereken ilk şey öğrenilmesi ya da değerlendirilmesi gereken beceriyi belirlemektir. Daha sonra bu

becerinin önemli bileşenlerini ölçülebilir ve gözlenebilir alt basamaklara ayırmak gerekir. Son olarak en alt becerinin belirlenmesi ve beceriler arasında aşamalık ilişkisi kurulması gerekir (Gürsel, 2006, s. 40-55).

Beceri analizi herhangi bir öğrenci için ve herhangi bir görevle ilgili olarak kullanılabilir. Görevin karmaşıklığı artıkça beceri analizi de zorlaşır. Aynı beceri farklı düzeyde iki öğrenci için farklı alt basamaklara ayrılabilir. Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bir öğrenci için dış fırçalama becerisi 4 alt basamağa ayrılırken daha ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bir öğrenci için 6 – 8 alt basamağa ayrıştırılabilir.

Mcloughlin ve Lewis (1997)'e göre beceri analizi geliştiren öğretmenler, müfredat esasları, görevler ve beceri hiyerarşileri hakkında mükemmel bilgi sahibi olmalıdır. Sonuçlar, beceri bileşenlerinin ve gereken becerilerin öğretilebilir terimlerle ifade edilmiş bir listesi olarak elde edilir. Gürsel (2008)'e göre öğretmen, beceri analizi ile öğrencinin becerinin hangi basamağında sorun yaşadığını kolaylıkla tespit edebilir. Bu da öğrencinin daha çok hangi basamakta eğitime ihtiyaç duyduğunu ortaya çıkarır. Bu da eğitim hedeflerinin belirlenmesinde kullanılır.

1.4. KONTROL LİSTELERİ

Kontrol listesi akademik ve gelişim alanlarındaki becerileri ölçmeye yarayan bir değerlendirme tekniğidir. Kontrol listeleri ile öğrencideki gelişim ve öğrencinin yeterli düzeyi değerlendirilir. Kontrol listeleri genel olarak program kontrol listeleri ve davranış kontrol listeleri olarak ikiye ayrılır. Program kontrol listeleri program alanlarına ve aşamalarına dayandırılır (Gürsel 2008, s. 47). Davranış kontrol listelerinde ise sosyal beceriler ve davranış sorunları yer alır. Kontrol listeleri birden fazla gözlem sonuçlarını içerecek şekilde sürekli uygulanır. Kontrol listeleri sonucuna göre öğretimle ilgili gelişmeler değerlendirilir ve gerekli düzenlemeler yapılır. Kontrol listeleri öğretmenler tarafından geliştirilebildiği gibi, önceden hazırlanmış formlar da kullanılabilir. Öğretmenler kontrol listelerini geliştirirken aşağıdaki adımları izleyebilir.

- Çocuğa uygun gelişim alanı ya da beceri alanının seçilmesi.
- Gelişimsel ve beceri alanlarının araştırılması.
- Araştırma sonucunda kontrol listelerinde yer alacak maddelerin açık ve

belirgin olarak tanımlanması ve kayıt formunun desenlenmesi.

- Formun kontrol edilmesi ve uygulamaya konması (Gürsel 2008, s. 48).

Kontrol listeleri yapısına bağlı olarak betimleyici ve nicel veriler üretirler. Elde edilen verilerin kalitesi, tasarımın doğruluğu ve yanıt verenin dürüstlüğüyle doğru yargı yeteneği gibi faktörlere bağlıdır. Yönergelerin yokluğu nedeniyle bu tekniklerle elde edilen sonuçların değerlendirilmesi kolay olmasa da, öğretim programlanması açısından çok yararlı bilgiler elde edilebilir.

1.5. HATA ANALİZİ

Hata analizi, okuma, yazma ve matematik alanlarında öğrencilerin yapmış olduğu çalışmalarda yaşadığı güçlüğü ortaya koymak için yapılan çalışma örneklerini inceleme tekniğidir. Bu teknik akademik performans düzeyinin belirlenmesinde ve bireyselleştirilmiş eğitim programının geliştirilmesinde öğretmenlere önemli katkılar sağlar (Gürsel 2008). Hata analizi dikkatsizlik ya da tesadüfi olarak ortaya çıkan ya da yetersiz öğretim sonucu oluşan hatalardan daha çok, genellikle kuralların ve kavramların uygun biçimde uygulanmaması sonucunda ortaya çıkan hatalarla ilgilendir. Hata analizinin önemli bir yanı bir yardım programı hazırlayabilmek için öğrencilerin yapmış olduğu temel yanlışları yine kendilerinin açıklamasıdır.

1.6. DERECELENDİRME ÖLÇEKLERİ

Derecelendirme ölçeği gözlemlerin kayıt edilmesi için kullanılan değerlendirme tekniklerinden biridir. Derecelendirme ölçeği bir bireyin belirli bir konuda çeşitli davranış özellikleri hakkında sıralanmış açıklayıcı ifade ya da cümlelerin bireyi tanıyan ve gözlemi yapan kişi tarafından işaretlenmesini esas alır. Derecelendirme ölçeği ile elde edilen veriler başka tekniklerle kolayca elde edilemez (Mcloughlin ve Lewis 1997, s. 25-60). Derecelendirme ölçekleri hazır olarak kullanılabilmesi gibi öğretmenler tarafından kendi öğrencilerinin özellik ve ihtiyaçlarına göre de hazırlanabilir. Hazırlanan derecelendirme ölçekleri öğretmenler, aile ve başka gözlemciler tarafından da uygulanabilir. Derecelendirme ölçekleri yapısına bağlı olarak betimleyici ve nicel veriler

üretebilirler. Mcloughlin ve Lewis (1997)'e göre derecelendirme ölçeklerinde elde edilen verilerin kalitesi tasarımın doğruluğu, yanıt verenin dürüstlüğü ve uygulayıcının doğru yargı yeteneği gibi faktörlere bağlıdır. Derecelendirme ölçeği hazırlarken ve uygularken aşağıda belirtilen hususlara dikkat etmek gerekmektedir. Bunlar;

- Dereceleme yoluyla az sayıda özellik değerlendirmeye çalışılmalıdır.
- Gözlenmiş olması beklenen davranışlar derecelendirme ölçeğinde açık seçik olarak belirtilmelidir.
- Derecelemeyi yapanlar, öğrenci hakkında gözlemedikleri dereceleri kesinlikle işaretlememelidir.
- Derecelendirmeyi ön yargıların etkisinde kalmayan kişiler yapmalıdır.

1.7. DOĞRUDAN GÖZLEM

Gözlem öğrenci performansının doğrudan değerlendirilmesinde yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. Gözlem formu, uygulama ya da duyuşsal alandaki davranışların hangi düzeyde gerçekleşip gerçekleşmediğini ölçmek amacıyla kullanılır. Gözlemsel değerlendirme belirli bir ortamda ve zamanda öğrencinin hareketlerini ve davranışlarını doğrudan izlemeyi, dinlemeyi ve kaydetmeyi içerir (Gürsel 2008). Mcloughlin ve Lewis (1997)'e göre gözlem bulguları, çoğunlukla öğrencinin derslik içindeki davranışların sayısı ve niteliğidir; bunlar da genellikle bir grafik halinde sunulur. Yine Mcloughlin ve Lewis (1997)'e göre bir gözlemin kalitesi, sorun oluşturan davranışın ne kadar doğru biçimde tanımlandığı, verilerin nasıl toplandığı gibi bir takım unsurlara bağlıdır. Gürsel (2008)'e göre ise gözlenecek davranışın tanımlanması ve tanımın açık, anlaşılabilir ve ölçülebilir olması gerekmektedir. Davranışın mutlaka farklı gözlemciler tarafından da aynı şekilde anlaşılması gerekir. Yine Gürsel (2008)'e göre davranışın nasıl ölçüleceği, hangi sıklık ve zamanda ölçme yapılacağı da belirlenmeli ve yeterince gözlem yapılmalıdır. Gözlem formunda çocuğun söz konusu davranışı ne ölçüde gerçekleştirdiği gözleniyorsa, ilgili davranışın karşısına bir işaret konarak değerlendirilir. Gözlem özellikle sosyal becerilerin ölçmesinde kullanılır.

1.8. İNFORMAL DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİNİN YORUMLANMASI

Özel eğitimde kullanılan değerlendirme tekniklerinin en önemli özelliği öğrencinin doğrudan kendi gelişimi ve ihtiyaçlarına göre düzenlemelerin yapılmasına olanak vermesidir. Bu değerlendirme tekniklerinin bir başka özelliği de doğrudan öğretimle ilgili olmasıdır. Öğretmen doğrudan kendi öğrencisinin gereksinim ve özelliklerine uygun araçlar hazırlayabilir. Bu açıdan informal değerlendirmeler öğretmen için daha kullanışlı olmaktadır. Böylece hem öğrencisinin performansını ölçer, hem öğretimi değerlendir, hem de süreçte gerekli olan değişiklikleri yaparak öğretimin kalitesini artırabilir. İnfomal değerlendirme tekniklerinin bu avantajlarına karşın, sonuçların yorumu söz konusu olduğunda sakıncalar ortaya çıkar. Ayrıca bu araçların geçerlik ve güvenilirlikleri de dikkat edilmesi gereken bir unsur olarak karşımıza çıkar.

İnfomal değerlendirme tekniklerinin en yetersiz olduğu konuların başında geçerlik ve güvenilirlik verilerine sahip olmayışı gelir. (Bennet, 1982, s. 183). Çoğu zaman öğretmenler kullandıkları ya da hazırladıkları ölçme aracının taşınması gerektiği unsurlara dikkat etmezler. Bir ölçme aracının teknik niteliğine ilişkin verilerin olmadığı durumlarda, sonuçların yorumlanması büyük bir dikkatle yapılmalıdır. Ölçüt dayanaklı testler ve diğer testlerde geçerlik ve güvenilirliği hesaplamak mümkündür. Mcloughlin ve Lewis (1997)'e göre aslında öğretmen yapımı testler geçerlik ve güvenilirlik özellikler ihtiva ederler. Burada sorun; bu araçların geçerli ya da güvenilir olup olmadığı değil, öğretmenlerde bu araçlarla ilgili yeterince sayısal verinin olmaması ve öğretmenin buna dikkat etmemesidir. Yine Mcloughlin ve Lewis (1997)'e göre bu araçlarla ilgili en azından kapsam geçerliğinin irdelenmesi gerekir. Bu geçerlik türü, seçilen ölçme aracının içeriğinin, ölçülmesi hedeflenen konuyu temsil etme düzeyi ile ilgilidir. Bu bağlamda, ölçme aracını oluşturan soruların, kapsam boyutunu iyi örnekleyip örneklemeyi ve ölçme görevlerinin uygun olup olmadığı üstünde önemle durulması gereken konulardır. Öğrencinin sorunu oyun alanında kavga etmek ise, sınıf içerisinde gözlem yürüterek hedeflenen kapsam boyutu ölçümlenmiş olmayacaktır. Öğrencide sesli okuma ile ilgili bir sorun varsa, öğrenciye verilecek ölçme görevi "sözcüklerle resimlerin eşleştirilmesi" değil, "yüksek sesle okumak olmalıdır (Mcloughlin ve Lewis, 1997, s. 25-60).

1.9. PROBLEM

Ülkemizde ilköğretim zorunludur ve bu eğitime tüm öğrencilerin katılması gerekmektedir. Eğitim sistemi içerisinde genel eğitim programına uyum sağlayamayan öğrenciler de bulunmaktadır. Genel eğitim programına uyum sağlayamayan bu öğrenciler için eğitim sistemimizde farklı uygulamaların yapılması gerekmektedir. Bu öğrenciler çeşitli tanılama işlemlerinden geçerek özel eğitime yerleştirilmektedir. Özel eğitim gerektiren her birey, kendi içerisinde farklı özellikler göstermektedir. Bu nedenle bu bireylerle ilgili eğitsel ve davranışsal açıdan genellemelere gitmek mümkün olamamaktadır. Özel eğitim tanısı alan öğrencilerin bireysel özelliklerine göre öğretimin planlanması gerekmektedir. Bu konuda en önemli rol öğrencinin öğretmenine düşmektedir. Ülkemizde program geliştirme merkezi olarak yapılmakta, okul bazında çok farklı uygulamalar yapılamamaktadır. Özel eğitimde ise programlama merkezi yapılanmadan daha bağımsızdır. Yani özel eğitimin genel eğitimden en ön önemli farkı, eğitim planlamasında genel programın değil, özel gereksinimli çocuğun ihtiyaçlarının daha ön plana alınmasıdır. Bu nedenle özel eğitimde en önemli konu bireyselleştirilmiş eğitim planının hazırlanmasıdır.

Bireyselleştirilmiş eğitim planının hazırlanması öncesinde ilk yapılması gereken işlem öğrenci için eğitimsel ölçmenin yapılmasıdır.

BEP planının sağlıklı hazırlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve rapor edilebilmesi için sürecin her aşaması kontrol edilmelidir. Bu nedenle kullanılacak ölçme ve değerlendirme araçlarının da buna yönelik olarak süreci temel alan, eğitim ihtiyaçlarını doğru belirleyen araçlar olması gerekmektedir.

Özel eğitim öğretmeni yetiştiren fakültelerde, "Eğitsel ve Davranışsal Değerlendirme" adlı ders okutulmaktadır. Bu ders kapsamında öğretmen adaylarına, genel anlamda ölçme ve değerlendirme ile ilgili bilgiler verilerken özel eğitimde sıklıkla kullanılan değerlendirme yöntem ve teknikleri üzerinde de durulmaktadır.

Özel eğitim gerektiren öğrenciler için açılmış okul ve sınıflarda bu eğitimi vermek üzere ilgili bölüm mezunu öğretmenler görevlendirilmektedir. Ancak hem son yıllarda öğrenci sayısındaki artış hem de bu alandan mezun öğretmen adayı sayısının istenilen düzeyde olmaması nedeniyle alan dışı bölümlerden mezun öğretmenlerin istihdamı yoluna da gidilmektedir. Özel eğitimde çalışan öğretmenlerin öğrencilerin bireysel

özelliklerini ve ihtiyaçlarını iyi bilmelerinin yanında özel eğitimde sıkça kullanılan değerlendirme yöntem ve tekniklerini de bilmeleri gerekmektedir. Öğretmenlerin bu konuda yeterlilik düzeyleri konusunda kapsamlı araştırma bulunmamaktadır. Bu nedenle özel eğitimde görevlendirilen zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin kullandıkları değerlendirme yöntem ve teknikleri hakkındaki yeterlikleri ve yaşadıkları sorunların neler olduğu konusunda araştırma yapılması ihtiyacı bulunmaktadır.

1.9.1. Problem Cümlesi: Özel eğitimde zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme etkinliklerini kullanabilme yeterlikleri ve karşılaştıkları sorunlar ile bu sorunların çözüm önerileri nelerdir?

1.9.2. Alt Problemler:

1. Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin, Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) hazırlamada, öğrenci gelişimini ve öğretimi değerlendirmede ölçme ve değerlendirme yöntemlerini kullanabilme yeterlikleri nasıl bir dağılım göstermektedir?
2. Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin, BEP hazırlamada, öğrenci gelişimini ve öğretimi değerlendirmede ölçme ve değerlendirme yöntemlerini kullanma sıklıkları nasıldır?
3. Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme ile ilgili karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümüne ilişkin öğretmenlerin önerileri nelerdir?

1.9.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi: Özel gereksinimli çocukların eğitiminde, eğitim programları, bireyselleştirilmiş eğitim planının hazırlanması ve öğretim süreci ile öğrencinin değerlendirilmesi ders öğretmenlerince yapılmaktadır. Standart testlerin çoğunlukla öğrenciyi sınıflandırma görevi görmesi ve öğrencinin kâğıt kalem testlerine cevap verme sorunları, öğrenciye yönelik yapılacak çalışmaların planlanması ve sürecin değerlendirilmesinde öğretmen yapısı testlerin geçerli ve güvenilir olmasını daha da önemli kılmaktadır.

Özel eğitim gerektiren bireylerin her birinin birbirinden çok farklı özellikler göstermesi kullanılacak ölçme ve değerlendirme etkinliklerinde de öğrencinin özelliklerini ön plana alan ve öğrenci performansını yansıtan niteliklerin olmasını zorunlu kılmaktadır.

Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin özellikle BEP planı hazırlama aşamasında ölçme ve değerlendirme tekniklerini etkin kullanmaları, programın uygulama sürecinde doğru değerlendirmelerin yapılmasına olanak sağlayacaktır.

Özel eğitimde öğrencilerin çeşitli yöntemlerle sürekli değerlendirilmesi gerekir. Öğretimin planlanması, öğrencideki gelişimin ve aksaklıkların kaydedilmesi, yeni amaçların belirlenmesi ölçme ve değerlendirme çalışmalarının önemini ortaya koymaktadır.

Özel eğitimde görev yapan öğretmenlerin sayısının yetersizliği nedeniyle bu alanda sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenleri görev yapmaktadır. Gelişmiş ülkelerde özel eğitimde program geliştirme, eğitim planı hazırlama, BEP planlarının hazırlanması ve sürecin değerlendirilmesinde ayrı uzmanlar görevler almaktadır. Ülkemizde de yasal olarak benzer imkânlar sunulmakla birlikte, öğretmen ihtiyacının karşılanamaması nedeniyle tüm bu çalışmalar derse giren öğretmenlerce yapılmaktadır.

Özel eğitim öğrencilerinin destek eğitim kapsamında özel rehabilitasyon merkezlerinde eğitim almaları sağlanmış durumdadır. 2007 itibariyle özel rehabilitasyon merkezlerinde 181665 kişi destek eğitim almaktadır. Rehabilitasyon merkezlerinde de öğretmen ihtiyacı bulunmaktadır ve çoğunlukla buralarda da özel eğitim konusunda sertifika sahibi çeşitli branş öğretmenleri ve emekli öğretmenler istihdam edilmektedir.

Rehabilitasyon merkezlerine devam eden öğrenciler için her yıl yeniden değerlendirme yapılarak bu destek eğitimin öğrenciye yararı ölçülmektedir. Rehberlik ve araştırma merkezlerince yapılan bu değerlendirmede formal testlerin yanında rehabilitasyon merkezlerince gönderilen gelişim raporları da veri olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle hazırlanan bu gelişim raporlarının geçerli ve güvenilir araçlarla yapılması gerekmektedir.

Araştırmada, öğretmenlerin özel eğitim gerektiren bireylerle çalışırken ölçme ve değerlendirme teknikleri konusunda yeterliklerinin neler olduğunu ve bu teknikleri kullanma sıklıklarını belirlemek amaçlanmıştır.

Ayrıca hem BEP planının hazırlanması safhasında, hem de uygulama sürecinde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar irdelenerek, elde edilen sonuçlar doğrultusunda

ölçme ve değerlendirme boyutunda yapılabilecekler hakkında öğretmenlerin önerileri de belirlenecektir.

1.9.4. Sayıtlılar:

1. Özel eğitim okul ve kurumları ile özel alt sınıflarda özel eğitim gerektiren öğrencilerle çalışan tüm öğretmenler zihin engelliler sınıf öğretmeni olarak kabul edilmiştir.

1.9.5. Sınırlılıklar:

Bu araştırma; Türkiye'nin çeşitli illerindeki devlet okullarında görev yapmakta olan zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin ankete verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

2. BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Şimşek (2009), özel eğitim sınıfına yerleştirilmiş zihinsel engelli öğrencilerin yapabildikleri dikkate alınarak hazırlanan öğretim planı ile geleneksel yöntemle hazırlanan öğretim planının öğrencilerin amaçlarını gerçekleştirmedeki etkililiğini araştırmıştır. Şimşek (2009) araştırma verilerini toplamak için ayrıntılı değerlendirmeli ölçme aracı geliştirmiş ve kullanmıştır. Araştırma sonucunda yapabildikleri dikkate alınarak hazırlanan öğretim planları ile öğretimin, amaçları gerçekleştirmeye yol açtığı geleneksel öğretimin ise öğrencilerin tümünde amaç gerçekleştirmelerine yol açmadığı ortaya çıkmıştır.

Kıraç (2009), Özel eğitim danışmanlığı yoluyla düşük akademik performanslı öğrencilerin yapabildiklerini dikkate alarak yapılan öğretim düzenlemesinin amaçlarını gerçekleştirmesindeki etkililiğini araştırmıştır. Araştırmada iki farklı konuda, iki ayrı sınıfta öğretime devam eden öğrencilerden bir öğrenciye normal müfredat çerçevesinde planlama yapılırken bir öğrenciye ise yapabildikleri dikkate alınarak planlama yapılmıştır. Araştırma sonucunda Özel eğitim danışmanlığı yoluyla düşük akademik performans gösteren öğrencilerin yapabildiklerini dikkate alarak yapılan öğretim düzenlemeleri matematik ve hayat bilgisi disiplin alanlarında geleneksel yöntemle göre yapılan öğretim düzenlemelerinden daha etkili olduğu ve öğrenilenlerin genellemede olumlu katkı yaptığı görülmüştür.

Sanır (2009), kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerin akademik öğrenme ile ilgili karşılaştıkları sorunların öğretmen ve aile açısından değerlendirilmesi araştırmasında, öğretmenlerin öğrencilerinin engel türlerini bildiklerini, ancak yetersizlikleri olan çocukların özellikleriyle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları, bu çocuklarla eğitim yapmanın zor olduğunu, kaynaştırma ile ilgili yeterli bilgi ve deneyime sahip olmadıkları, öğrencilerinin başarılarını değerlendirmeye yönelik uygun yöntem teknik ve araçları hazırlama ve kullanmada yeterli olmadıklarını belirlemiştir.

Pektaş (2008), “Özel Eğitim Programlarından ve Farklı programlardan Mezun Öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Kullanma Durumlarının saptanması”

konulu araştırmada, özel eğitim alanında çalışan özel eğitim bölümü mezunu öğretmenler ile farklı programlardan mezun öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı kullanma durumlarını araştırmıştır. Araştırmada, ğretmenlerin aile görüşme formu, kontrol listesi, vaka inceleme zeti formu doldurma, öğrencinin var olan eğitsel performans düzeyini ölçümleme durumlarını, ölçüt dayanaklı lme aracı kullanma durumlarını, öğrencilerin ilerlemelerini kayıt altına alma durumlarını gösteren frekans, yüzdelikler ve ortalamaları çıkarmıştır. Araştırma sonucuna göre, özel eğitim programı mezunlarının ortalama %21.7'sinin, farklı program mezunlarının ortalama %16.6'sının bireyselleştirilmiş eğitim programı kullandığı; aile görüşme formu kullanma ile ilgili bulgulara bakıldığında, özel eğitim programı mezunlarının ortalama %14'ünün, farklı program mezunlarının ortalama %12'sinin bir kaba değerlendirme aracı olarak aile görüşme formu kullandığı, Kontrol listesi kullanma ile ilgili bulgulara bakıldığında, özel eğitim programı mezunlarının ortalama %15.3'ünün, farklı program mezunlarının ortalama %12.6'sının bir kaba değerlendirme aracı olarak kontrol listesi kullandığı belirlenmiştir. Bu durum, kontrol listesi kullanmayanların, kontrol listesinden elde edilen kaba değerlendirme sonuçlarını dikkate almadıkları ya da aile görüşme formundan elde ettikleri kaba değerlendirme sonuçlarını yeterli gördüklerini ortaya koymaktadır. Öğrencinin var olan eğitsel performans düzeyini lme ile ilgili bulgulara bakıldığında, özel eğitim programı mezunlarının ortalama %36'sı, farklı program mezunlarının ortalama %32'sinin değerlendirme yaparak eğitsel performans düzeyi ölçtüğü belirlenmiştir. Ölçüt dayanaklı lme aracı kullanmayla ilgili bulgulara bakıldığında, özel eğitim programı mezunlarının ortalama %16'sının, farklı program mezunlarının ortalama %8'inin ayrıntılı değerlendirme yapmak için ölçüt dayanaklı lme aracı kullandığı belirlenmiştir. Öğrencilerin ilerlemelerini kayıt altına almayla ilgili bulgulara bakıldığında, özel eğitim programı mezunlarının ortalama %20'sinin, farklı program mezunlarının ortalama %14'ünün ğretim sonrası öğrencilerin ilerlemelerini kayıt altına aldıkları belirlenmiştir. Bu bulgulardan hareketle, her iki program mezunlarının büyük bir çoğunluğunun ğretim sonrası öğrencilerin ilerlemelerini kayıt altına almadığı, ancak, özel eğitim programı mezunlarının, farklı program mezunlarına göre ğretim sonrası öğrencilerin ilerlemelerini kayıt altına alma konusunda daha yeterli oldukları ortaya konmuştur. Araştırma sonuçları bireyselleştirilmiş eğitim programı kullanmayla ilgili olarak, her iki program mezunlarının büyük bir çoğunluğunun bireyselleştirilmiş eğitim programı kullanmadığını, ancak, özel eğitim programı mezunlarının, farklı program mezunlarına göre bireyselleştirilmiş eğitim programı kullanma konusunda daha yeterli olduğunu göstermektedir.

Vural (2008), kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin öğretimin uyarlanmasına ilişkin yaptıkları çalışmaların belirlenmesi ile ilgili araştırmasında öğretmenlerin öğretim ortamının düzenlenmesinde sıra düzenine dikkat ettikleri, fakat diğer ortam düzenlemelerine yer vermedikleri, amaç uyarlamaların da ise basitleştirmeler yapma, temel amaçları alma, seviyeye uygun amaçlar ve ek amaçlar belirleme çalışmalarını yaptıkları, fakat bunlara dair planlama yapmadıklarını, sözlü sınav, test ve gözlem tekniklerini sıklıkla kullandıklarını belirtmişlerdir.

Gelbal ve Kelecioğlu (2008) ,öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkında yeterlik algıları ve karşılaştıkları sorunlar adlı çalışmalarında öğretmenlerin kullanmış oldukları ölçme ve değerlendirme yöntemlerine yönelik görüşlerini belirlemişlerdir. Araştırmada öğretmenlere hazırlanmış oldukları anket uygulanmıştır. Anket sonuçlarına göre, öğretmenler çoğunlukla geleneksel değerlendirme yöntemlerini kullanmakta ve öğrencilerinin başarılarının belirlenmesinde kendilerini yeterli görmektedirler. Öğretmenlerin ölçme araçlarını kullanmada karşılaştıkları sorunların başında sınıfların kalabalık oluşu ve zaman yetersizliği gelmektedir. Öğretmenlerin büyük bir bölümünün yeni karşılaştıkları değerlendirme yaklaşımlarının olumlu ve olumsuz yanlarına ilişkin görüşlerinin, programda belirtilen özelliklerle paralellik gösterdiği ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin ölçme tekniklerinin kullanımı ve hazırlanması konusunda eğitime ihtiyaçları olduğu ortaya çıkmıştır.

Birgün ve Gürbüz (2008) sınıf öğretmeni adaylarının ölçme ve değerlendirme konusundaki bilgi düzeyleri konulu araştırmalarında tarama yöntemini kullanmışlardır. Araştırmada çalışma gurubunu son sınıfta öğrenim gören 80 sınıf öğretmeni adayı oluşturmaktadır. Veriler 11 açık uçlu sorudan oluşan anket ile toplanmıştır. Anketten elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Çalışmanın bulguları sınıf öğretmeni adaylarının birçoğunun öğrencilerin başarısını ve performansını belirlemede yazılı yoklamayı, çoktan seçmeli test türünü ve soru-cevap tekniğini daha çok kullanma eğiliminde olduklarını göstermektedir. Çalışma sonucunda, sınıf öğretmeni adaylarının çoğunun alternatif değerlendirme yöntemleri konusundaki bilgilerinin yeterli olmadığı saptanmıştır. Bu sebeple, araştırma sonucunda sınıf öğretmeni adaylarına öğretimleri sürecinde alternatif değerlendirme yöntemleri konusunda deneyim yaşama ve uygulama yapma fırsatı verilmesi önerilmiştir.

Battal (2007), sınıf öğretmenlerinin ve branş öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterliklerinin değerlendirilmesi ile ilgili çalışmasında, sınıf öğretmenlerinin ve

branş öğretmenlerinin uygulama ve değerlendirme alanlarında kendilerini yeterli gördükleri sonucuna ulaşmıştır.

Güneş (2007), Sınıf öğretmenlerinin kendi algılarına göre ölçme ve değerlendirme yeterlilikleri ile ilgili araştırmada İstanbul İli Anadolu Yakası'nda bulunan Kartal, Maltepe, Sultanbeyli ve Kadıköy ilçelerinde 2006-2007 öğretim yılının I. döneminde görev yapan 305 sınıf öğretmeni ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerinin tüm ölçek ve alt boyutlar bazında ölçme ve değerlendirme yeterliklerine yeterince sahip olmadıkları görülmüştür.

Erdemir (2007), İlköğretim İkinci Kademe Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Tekniklerini Etkin Kullanabilme Yeterliklerinin Araştırılması” çalışmasında öğretmenlerin mezun oldukları öğretim kurumlarından ölçme - değerlendirme ile ilgili yeterli bilgileri almadıkları ve ölçme - değerlendirme teknikleri uygulamalarında yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Eğitim fakültesi mezunu olan öğretmenlerle diğer fakültelerden mezun olan öğretmenler arasında ölçme – değerlendirme tekniklerinin uygulanmasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çuhadar (2006), yaptığı araştırmada, ilköğretim okulları 1–5. sınıflarda kaynaştırma eğitimine tabi olan öğrencilerin eğitimleri ile ilgili olarak bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi hususunda uygulamacı durumunda bulunan sınıf öğretmenleri ve okul idarecilerinin görüşlerine başvurarak var olan durumu ve sorunları tespit ederek çözüm önerilerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda, kaynaştırma eğitimine tabi öğrencisi bulunan öğretmen ve idarecilerin, yönetmelik gereği zorunlu ve eğitsel yönden gerekli olmasına rağmen, kaynaştırma eğitimine tabi öğrenciler için, BEP hazırlamadıkları, sınav ve yanılgılar yaparak çalışmalarını sürdürdükleri anlaşılmıştır. Öğretmen ve yöneticiler, BEP hazırlanması ve uygulanması ile ilgili çözüm yolları hususunda, ilgili personelin hizmetiçi eğitime tabi tutulması, BEP ve kaynaştırma eğitimi ile ilgili okul ortamının uygun hale getirilmesi, kaynaştırma eğitimi yapılan okullarda rehber öğretmen bulunması, koordinatör okullarda uzman personel görevlendirilmesi, R.A.M. ile ilgili yasal düzenlemeler yapılarak BEP ve kaynaştırma eğitimi konusunda daha çok faydalanılması, internet vasıtası ile BEP ve kaynaştırma eğitimi ile ilgili uygulama örneklerine yer verilmesi, M.E.M. bünyesinde BEP geliştirme birimi oluşturulması, bu alanda gezici öğretmenlere yer verilmesi gibi tüm çözüm yollarını uygun bulmuşlardır.

Diken (2006), öğretmen adaylarının zihin engelli öğrencilerle çalışmalarına ilişkin yeterlik algılarını ve zihin engelli öğrencilerinin kaynaştırılmasına ilişkin görüşlerini belirtmeyi amaçladığı çalışmada öğretmen adaylarının genel olarak zihin engelli öğrencilerle çalışmaya ilişkin olarak kendilerini yeterli hissettiklerini göstermiştir. Araştırma sonuçları öğretmen adaylarının genel olarak zihin engelli öğrencilerin kaynaştırılmasına ilişkin olumlu görüşler içinde olduklarını göstermiştir. Araştırmada, öğretmen adaylarının yeterlik algılamaları ile kaynaştırmaya ilişkin görüşleri arasında orta derecede olumlu bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Nizamoğlu (2006), sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarındaki yeterlilikleri ile ilgili araştırmasında, öğretmenlerinin amaç belirlemede sistemli bir çalışma içerisinde olmadıkları ve kendi yöntemlerine göre yazılı olmayan amaçlar belirlediklerini söylemektedir. Öğretmenlerin öğrencilerin etkileşimini kolaylaştırmak amacıyla yöntem ve etkinliklerde bir planlama yapmadıkları, diğer öğrencilere sordukları soruları aynen özel gereksinimli öğrencilere sorarak sözlü değerlendirmeler yaptıkları, derecelendirme ölçekleri ve gözlem formları kullanarak öğrencileri değerlendirdikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Yıldırım ve Semerci (2006, s. 2), “İlköğretimde (6., 7., ve 8. Sınıflar) öğretmen ve öğrencilerin ölçme ve değerlendirmeye ilişkin görüşlerinin belirlenmesini araştırmışlardır. Araştırma tarama modelinde yürütülmüştür. Bu anlamda, anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmada, Diyarbakır ve Elazığ illerinde görev yapan öğretmenlerin sınavlarda soru hazırlarken dersin kapsadığı konularla ilişkili olarak hangi yolu izlediklerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Araştırma sonucunda, öğretmenlere ölçme ve değerlendirmeye ilişkin hizmet içi eğitim kursları verilmesi ihtiyacı dile getirilmiştir.

Ulutaş (2003), “Genel Liselerdeki Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Alanındaki Yeterlilikleri İle Ölçme ve Değerlendirme İlkelerinin Uygulama Düzeylerinin Araştırılması” na yönelik yaptığı çalışmada, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme konusunda sahip olmaları beklenen davranışların yarısından azına sahip oldukları ve öğretmenlerin bildikleri ile uyguladıklarını söyledikleri arasında da doğrusal bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Araştırmada öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Alan Bilgisi Testi’nden aldıkları puanlar arasında mezun oldukları okullara göre anlamlı fark bulunmasına rağmen eğitim fakültesi mezunlarının ortalaması fen-edebiyat fakültesi mezunu öğretmenlerin ortalamasından yüksek bulunmuştur. Ölçme ve değerlendirme ile ilgili herhangi bir eğitim alıp almama konusunda ise öğretmenlerin ölçme ve

değerlendirme alan bilgisi testlerinden aldıkları puanlar arasında bu tür bir eğitim alanlar lehinde anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Akçamete ve diğerleri (2002), kaynaştırma ortamına yerleştirilen özel gereksinimli öğrencilerin okuma yazmadaki güçlüklerinin sınıf öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla 111 kaynaştırma öğrencisinin öğretmenlerine anket uygulanmıştır. Özellikle zihinsel yetersizliği olan öğrenciler, okumaya hazırlık ve okuma yazma becerilerinde en çok desteğe ihtiyacı olan grup olarak belirlenmiştir. Yetersizliği olan öğrencilere okuma yazma becerilerinin geliştirilmesinde yetersizlik türlerine uygun öğretim stratejilerinin uygulanması, öğretim programlarının uygulanması ve destek hizmetlerin sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca kaynaştırma uygulamalarına yerleştirilen öğrencilerin okuma-yazma becerilerinin geliştirilebilmesini sağlamak amacıyla gerekli program uyarlamalarının yapılması, ihtiyaç duyulduğunda uygun destek hizmetlerinin sağlanması gerektiği önerilmiştir.

Güven (2002), "Sınıf Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirmede Kullandıkları Yöntem ve Tekniklerin Belirlenmesi" adlı araştırmasında, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme işlevinin amacını öğrenciye not vererek başarısını belirleme olarak gördükleri, yaptıkları sınavlarda daha çok çoktan seçmeli soru türünü kullandıkları, genellikle soruları konuların önem sırasına göre belirledikleri görülmüştür. Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin çoğunluğu ölçme ve değerlendirme konusundaki bilgilerinin yeterli olduğunu belirtmelerine rağmen, araştırmada öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme ile ilgili bazı konularda yetersizliklerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Ölçme ve değerlendirmenin amacı, geçerlik, belirtke tablosu gibi konularda yetersizliklerinin dikkati çektiği ileri sürülmüştür.

Aydın (2001), "Eğitim Fakültesi Mezunu Olan ve Olmayan Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Yeterliklerinin Karşılaştırılması" na yönelik çalışmasında, eğitim fakültesi mezunu olan öğretmenlerin diğer fakülte mezunlarına göre ölçme ve değerlendirme konusunda kendilerini daha fazla yeterli algıladıkları ortaya çıkmıştır. Öğretmenler ölçme ve değerlendirme faaliyetleri boyutunda yaşanan sorunlar olarak, sınıfların kalabalık olmasını, sınıf içi seviye farklılığının olmasını, ders ve sınavların fazla olmasını, okul yönetiminin materyal desteği sağlamamasını ve öğretmenlerin objektif değerlendirme yapmaması olarak belirtmişlerdir.

Pilten (2001) “İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Uygulamalarında Karsılaştıkları Sorunların Ve Çözüm Önerilerinin Tespiti ve Değerlendirilmesi” konulu araştırma yapmıştır. Araştırmada sınıf öğretmenleri, okulda ölçme ve değerlendirme ile ilgili yeterli bilgiler aldıklarına inanmadıkları, ölçme ve değerlendirme derslerinin yeterliğini ve uygulanabilirliğini arttırmak için derslerin konu alanında uzman öğretmenler tarafından verilmesi ve derslerde teorik bilgilerle birlikte uygulamaya ağırlık verilmesi gerektiği belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin ölçme araçlarının hazırlanması, uygulanması ve yorumlanması hususlarında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, öğretmenlerin değerlendirme sonuçlarını sadece öğrenci başarısının değerlendirilmesi şeklinde yorumladıkları saptanmıştır.

Güngör (2001), “İlköğretim Okulları İkinci Kademe Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Sorunları” adlı yüksek lisans tezinde din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme konusundaki yeterliliklerini tespit etmeye yönelik bir araştırma yapmıştır. Araştırmada öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin önemini yeterince kavramamış oldukları, değerlendirme faaliyetlerinin önceden hazırladıkları bir planlama doğrultusunda gerçekleştirmedikleri, ölçme ve değerlendirme konusundaki bilgi eksikleri bulunduğu ortaya konmuştur.

Kaynak (2000), “Ortaöğretimdeki Branş Öğretmenlerinin Öğrenci Başarısını Ölçme ve Değerlendirme İle İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde 1998-1999 öğretim yılında Antakya Belediye sınırları içindeki liselerde görev yapan branş öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirmeye ilişkin görüşleri saptanmıştır. Araştırmada öğretmenlerin öğrencileri tanımak, onları durumları hakkında bilgilendirmek ve çalışmaya yönlendirmek, öğrencilere rehberlik yapmak ve öğrencileri ödüllendirme gerekçeleriyle öğrenci başarısını ölçtükleri ortaya çıkmıştır. Öğretmenler öğrenci başarısının ölçülmesinde oluşabilecek hataların öğrencilerden kaynaklanmış olabileceği görüşünü ifade ederlerken, öğrenci başarısını değerlendirirken ölçme araçlarından en çok yazılı yoklamaları kullandıklarını söylemişlerdir.

Timuçin (2000), zeka bölümü dikkate alınarak eğitim ortamına yerleştirilmiş öğrencilerin bulunduğu sınıfta, öğrencilerin yapabildiklerine göre hazırlanarak sınıf öğretmenine verilen öğretim planıyla yapılan öğretimin, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerde ders amaçlarının gerçekleşmesine yol açıp açmadığını araştırmıştır. Araştırmada öğretmen tarafından matematiğe hazırlık kavramlarının açık anlatım yöntemi ile sunumunda ve değerlendirilmesinde kullanılmak üzere öğretim ve değerlendirme ölçme araçları

hazırlanmıştır. Araştırmanın verilerinin toplanabilmesi için ayrıntılı değerlendirme ölçme aracı geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları, matematiğe hazırlık kavramlarında öğrencilerin yapabildiklerine göre hazırlanarak sınıf öğretmenine verilen öğretim planının sınıf öğretmenince uygulanmasının, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerde matematiğe hazırlık amaçlarının gerçekleşmesine yol açtığı, geleneksel öğretimin, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin hayat bilgisi dersi ile ilgili amaçlarının gerçekleşmesine yol açmadığı izlenimi elde edilmiştir.

McCloskey ve Schicke - Athanasiou (2000), yaptıkları araştırmalarda öğretmenlerin müfredat temelli ölçümlene yöntemlerini kullanmada istekli olduklarını ve müfredat temelli ölçümlene yöntemini geleneksel norma dayalı değerlendirme yöntemlerine tercih ettiklerini belirlemişlerdir.

Ysseldke, Jim ve diğerleri (1999), öğretimsel ve değerlendirme kolaylıkları üzerinde yaptıkları çalışmada 280 özel gereksinimli öğrencinin bireyselleştirilmiş eğitim programı değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin öğrencilerinin % 84 ünün öğretimsel kolaylıklarını test uygulamalarında sağlanmaya çalışıldığı görülmüştür. Özel gereksinimli öğrencileri için yapılan bu kolaylıkların ise doğru yapılmadığı sonucuna varılmıştır.

Varol (1992), bu araştırmasında, renk, büyük-küçük, şekil, uzun-kısa, sayı ve kalın-ince kavramlarından eşleme ölçme aracında eşleme ön koşul davranışlarını yerine getiren zihinsel engelli çocukların bu kavramlarda kavram ölçü araçlarında belirlenen performans düzeyleri dikkate alınarak hazırlanan açık anlatım yöntemiyle sunulan bireyselleştirilmiş kavram öğretim materyalinin bu kavramlarla ilgili alt amaçların gerçekleştirilmesinde etkili olup olmadığını belirlemiştir. Araştırma bulgularına göre, eşleme ölçme aracında eşleme ön koşul davranışlarına sahip zihinsel engelli öğrencilerin kavram ölçü araçlarındaki performans düzeyleri dikkate alınarak hazırlanan açık anlatım yöntemiyle sunulan bireyselleştirilmiş kavram öğretim materyali ile farklı öğrencilere renk, büyük-küçük, şekil, uzun-kısa, sayı ve kalın-ince kavramlarının öğretimi sonunda, öğrencilerin bu kavramların alt amaçlarını gerçekleştirdikleri görülmektedir. Aynı öğrencilere, "Geleneksel Yöntemle Sunulan Kavram Öğretim Materyali" ile renk, büyük-küçük, şekil uzun-kısa, sayı ve kalın-ince kavramlarının öğretimi sonunda ise, öğrencilerin bu kavramların alt amaçlarını gerçekleştirmedikleri görülmüştür.

Kocaoğlu (1991) tarafından yapılan araştırmada, Eskişehir Rehberlik ve Araştırma Merkezi İnceleme Bölümü'ne 1985–1990 yılları arasında yapılan başvurularda 2882

öğrenci dosyası çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Başvurulardan % 55,8'ini zihinsel yönden incelenenler oluşturmaktadır. Grubunun %80,5'i 6–10 yaş, %11,5'i 11–15 yaş ve %6,2'si 0–5 yaş arasındadır. Öğrencilerin %53,5'inin RAM'a başvuruları okul tarafından, %26,1'inin aileleri tarafından yapılmıştır. İncelemeye konu olan öğrencilere çeşitli bireysel zekâ ölçekleri uygulanmıştır. Bu ölçeklerin sonuçlarına göre öğrencilerden %74,4'ü zihinsel yetersizlik tanısı almıştır. Bu öğrencilerin %26,5'i normal sınıflara, %24'ü özel sınıflara, %17,7'si kaynaştırma sınıflarına ve %2,3'ü özel eğitim okullarına yerleştirilmiştir. Bunların yanı sıra, %1,1'i hastaneye gönderilmiş ve %16,7'si için başvuruyu/göndermeyi yapan kişi ya da kuruma öğrencilerin gereksinimleri hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmacı, başvurulardan %6'sı için eğitim-öğretimden yararlanamaz ifadesi kullanılırken, %5,7'si için başvurunun çeşitli nedenlerle tamamlanamadığını belirtmiştir.

Schumm ve Vaugh (1991), (akt. Özmen R. Guzel). Sınıf aktivitelerinde özel gereksinimli bireyler için pekiştirme ve cesaretlendirme şeklinde yapılan uyarlamaların uzun vadeli planlar yapma, materyaller ve ölçme ve değerlendirme unsurlarındaki uyarlamalara nazaran öğretmenler tarafından daha çok kabul görmekte olduğunu belirtmişlerdir.

Horton ve Lovitt (1989), (A, Ataman. Çev.). öğrenme güçlüğü çeken ve yardıma ihtiyaç duyan öğrencilerin ders kitabında bulunan okuduğunu anlama sorularını grafikler, cevapları yerleştirilmek için sayfa numaralarının verilmesi gibi görsel ve sözel ipuçları ile desteklendiğinde başarının arttığını tespit etmişlerdir.

Çağlar (1985), tarafından yapılan araştırmada, on bir ilde 12 RAM'a, 1970–1976 yılları arasında zihinsel yetersizliğinden şüphelenilerek incelemeye gönderilen 27.512 başvuru ve bunlar arasından "eğitilebilir zihinsel yetersizliği olan birey" olarak tanılanarak özel sınıflara alınan 13.321 öğrencinin dosyası incelenmiştir. Dosyaları incelenen öğrencilerin tamamı ilköğretimin 1., 2. ve 3. sınıflarında öğretmenleri tarafından zihinsel yetersizliklerinden kuşku duyularak RAM'lara gönderilmişlerdir. Araştırmaya göre, öğretmenlere bu süreçte RAM'larca zihinsel yetersizlik konusunda yeterli bilgi sağlanmamıştır. Bu öğrencilerin % 85,48'i, 5–7 yaş TKT, Goodenough İnsan Resmi Çizme Ölçeği, Cattell Testi ve 7–11 yaş TKT grup zekâ ölçeklerinden biri ya da ikisi uygulanarak zihinsel yetersizlik tanısı almışlardır. Öğrencilerin % 14,3'üne bireysel zekâ ölçekleri uygulanmıştır. Bu öğrencilerden % 4,6'sına bir, % 6,6'sına iki, %3,1'ine üç tür bireysel zekâ ölçeği uygulanarak tanılama süreci gerçekleştirilmiştir. Bu ölçekler uygulama sıklığına göre Kohs Küpleri Ölçeği, Stanford-Binet Zekâ Ölçeği ve

Leitter Uluslararası Performans Ölçeği olarak sıralanmaktadır. RAM'larda yürütülmekte olan tanılama süreçlerinde özel eğitimcilerin ve psikologların yanı sıra sınıf öğretmenleri de görev almaktadır. Bunların yanı sıra alanla ilgili olmayan çeşitli bölümlerden de mezun olanlar da görev yapmaktadırlar.

Mc Evoy, Nordquist ve Cunningham (1984), zihinsel engelli çocukların değerlendirilmesinde, normal çocukların sınıf öğretmenleri ile özel eğitim öğretmenlerini incelemiş ve öğrencilerin davranış özelliklerini tanımlamada sınıf öğretmenlerinin, özel eğitim öğretmenlerine oranla daha çok deneyime ve eğitime gereksinimleri olduğunu belirtmiştir.

Maher (1983), Bireyselleştirilmiş eğitim planlarının (BEP) geliştirilmesi ve uygulanmasında bütüncül program ve hizmet sistemiyle hazırlanan BEP'lerin etkililiğini, amaçların gerçekleşmesinin, BEP'in tamamlanmasının, öğretmen memnuniyetinin ve hazırlanan BEP'lerin sağladığı yararları araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, bütüncül program ve hizmet sistemiyle hazırlanan BEP'lerin uygulanmasında, geleneksel yaklaşıma göre daha fazla amacın gerçekleştirildiği, öğretmenlerin daha olumlu görüş bildirdiği, BEP'ler mevcut programlardan daha açık ve kesinlik taşıdığı için yararlılığının daha fazla olduğu belirtilmiştir.

Pamir (1979) tarafından yapılan araştırmada, eğitilebilir zihinsel yetersizlik tanısı olarak özel sınıflara yerleştirilen öğrenciler arasında, olası işitme ve görme yetersizlikleri nedeniyle zekâ ölçeklerinde performans yetersizliği gösteren öğrencilerin, bu yetersizliklerinin eğitilebilir zihinsel yetersizlik tanısı almalarını ne derece etkilediği incelenmiştir. Araştırmada, Ankara ilinde merkez ilköğretim okullarının özel sınıflarında zihinsel yetersizlik tanısı olarak öğrenim gören 300 öğrenci işitme ve görme yetersizlikleri yönünden taranmıştır. Öğrencilerden 24'ünde işitme ve 28'inde görme yetersizliği tespit edilmiştir. Bu öğrenciler uygun düzeltici önlemler alınarak özel sınıflara yerleştirilmelerinde kullanılan TKT zekâ ölçeği ile yeniden değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda işitme yetersizliği olan 20, görme yetersizliği olan 23 öğrencinin zekâ düzeylerinin, ilk tanıdan daha yukarıda ve normal sınırlar içinde olduğu bulunmuştur.

Eripek (1978) tarafından yapılan araştırmada, Ankara ilinde, bünyesinde özel sınıf bulunan 5 ilköğretim okulunda eğitilebilir zihinsel yetersizlik tanısı alan 178 öğrencinin dosyası incelenmiştir. İnceleme sonucunda, tanılama sürecinde bu öğrencilerden 74'ünün zekâ bölümlerine bakıldığı ve bu amaçla bir grup zekâ ölçeği olan TKT 5-7

uygulandığı belirlenmiştir. Araştırmacı, uygulanan ölçeğin orijinaline uygun olarak çoğaltılmadığı ve ölçeğin Türkiye koşullarına göre standardizasyonunun yapılmadığını belirlenmiştir.

Anderson, Barner ve Larson (1978), 2400 hedeften daha fazla hedef içeren 400 BEP'in incelendiği bir çalışmada dört hedeften üçünün öğretmen yapımı ölçütlerle değerlendirildiğini, geri kalanların ise yayınlanmış testler, derecelendirme ölçekleri ve gözlem kayıtları ile ölçüldüğünü ortaya koymuşlardır.

İlgili araştırmalar genel anlamda incelendiğinde öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri konusunda çoğunlukla çoktan seçmeli test, doğru yanlış testleri ile yazılı yoklama sınavlarını kullandıkları ve öğrenci başarısının değerlendirilmesinde kendilerini yeterli gördükleri, ortaya çıkmaktadır. Yeni programla birlikte alternatif ölçme ve değerlendirme konularında ise öğretmenlerin bilgilendirmeye ihtiyaçları oldukları, özel eğitimde BEP hazırlama ve değerlendirme konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları, alan dışı bölümlerden mezun öğretmenlerin bu konuda daha çok bilgiye ihtiyaç duydukları görülmektedir. Özel eğitimle ilgili yapılan araştırmalarda ayrıca öğrencinin özelliğine göre eğitimin planlanması durumunda öğrencinin daha çok yarar sağladığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın türü, çalışma grubu, veri toplama araçları ve veri çözümleme tekniklerine yer verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN TÜRÜ

Araştırmada zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin özel eğitimde ölçme ve değerlendirme tekniklerini kullanma yeterlikleri ve sıklıklarının tespit etmek, sorunları ve öğretmenlerin çözüm önerilerini ortaya koymak amaçlandığından araştırmada tarama modellerinden “Betimsel Tarama Modeli” kullanılmıştır. Betimsel tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma türüdür. Bu yöntem olayları, olguları doğal koşullar içerisinde incelemeyi hedefler. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, ona uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir (Karasar, 2006, s. 37). Betimsel tarama modelleri, çalışılan konunun mevcut durumuna ilişkin hipotezler test etmek için veya sorulara cevap bulmak için veriler toplamayı gerektirir. Betimleyici veriler, genellikle gözlem, anket, görüşme veya test gibi bilgi toplama yolları ile elde edilir. Görüşme yöntemi, bireye ilişkin gerekli bilgiyi bireyin kendisinden veya onunla ilgili kişilerden sözel ve sözel olmayan biçimlerde elde etmeye dayanır. Bir görüşme, temel olarak sözeldir. Dolayısıyla, görüşme konusu olan duruma ilişkin görüşmeci her bireye sorular yöneltir. Görüşme boyunca yöneltilen bu sorulara ilişkin cevaplar, mekanik veya elle kaydedilir. Daha sonra, bu cevaplar analiz edilir. Görüşme yöntemi ile görüşme konusu olan duruma ilişkin çok sayıda kişiden bilgi toplanacaksa, bu bireylerle yapılacak tüm görüşmeler aynı tarzda gerçekleştirilmelidir. Böylece, görüşme standartlaştırılmış olur ve her bireyden elde edilen veriler daha rahat karşılaştırılabilir. Bu amaçla, sorular

önceden hazırlanarak bir soru listesi haline getirilir ve görüşmede bu sorular yöneltilir. Bu tür görüşmeler böylelikle yapılandırılmış olur.

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu, zihinsel ve öğrenme yetersizlikleri nedeniyle özel eğitim gereksinimi olan öğrencilere yönelik çalışma yapan zihin engelliler sınıf öğretmenleri oluşturmuştur. Çalışma Grubu, Ankara, İstanbul, Çankırı, Karaman, Eskişehir, Erzurum, Kocaeli illerinde devlet okullarında görev yapan öğretmenlerden seçilen 210 öğretmenden oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin meslekteki görev süreleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1 : Öğretmenlerin Meslekteki Görev Sürelerine Göre Dağılımı

Öğretmenlik mesleğinde görev süreleri	N	%
1 – 5 yıl	64	30,77
6 – 10 yıl	69	33,17
11 – 20 yıl	54	25,96
20 – 30 yıl	20	9,62

Tablo 1'e göre öğretmenlerin %30,77'si 1 – 5 yıl, %33,17'si 6 – 10 yıl, %25,96'sı 11 – 20 yıl, %9,62'si 21 – 30 yıl arasında görev yapmışlardır. Buna göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu 1 – 10 yıl arası görev yaparken, 20 yıl üzeri görev yapan öğretmen sayısı ise çok azdır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mezun oldukları alana göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2 : Öğretmenlerin Mezun Oldukları Bölümlere Göre Dağılımı

Öğretmenlerin mezun oldukları bölümler	N	%
Özel eğitim bölümü	83	39,52
Eğitim bilimleri bölümü	41	19,52
Sınıf öğretmenliği bölümü	30	14,29
Diğer	55	26,19

Tablo 2'ye göre öğretmenlerin %39,52'si özel eğitim bölümlerinden, %19,52'si eğitim bilimleri bölümlerinden, %14,29'u sınıf öğretmenliği bölümünden %26,19'u ise diğer (Almanca, Fransızca, Beden eğitimi, Atölye dersleri vb.) bölümlerden mezun olmuşlardır. Bu sonuca göre öğretmenlerin %60,48'i alan dışı bölümlerden mezun olmuşlardır.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada öğretmenlerin hem BEP planı hazırlama sırasında hem de sonrasında ölçme ve değerlendirme yöntemlerini kullanabilme yeterlikleri ve bu araçları kullanma sıklıklarını tespit etmek için anket ve bu ölçme araç ve yöntemlerini kullanımlarında yaşadıkları sıkıntıları ve buna yönelik çözüm önerilerini belirleyebilmek amacıyla görüşme formu kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan anket soruları hazırlanmadan önce zihin engelliler sınıf öğretmenlerine özel eğitimde sıkça kullandıkları değerlendirme yöntemleri hakkında görüşleri sorulmuş, bu değerlendirme yöntemlerinin özellikleri hakkında öğretmenlerin düşünceleri alınmış ve bu konularda yaşadıkları sorunlar üzerinde durulmuştur. Yapılan bu görüşmeler sonucunda anket 3 ayrı bölümde hazırlanmıştır.

Hazırlanan anketin birinci kısmında öğretmenlerin öğretmenlikteki süreleri, mezun oldukları bölümler, lisans eğitimi sırasında ölçme ve değerlendirme dersi alıp almadıkları, alan dışı bölümlerden mezun olanların özel eğitimle ilgili kurs ya da

seminer alıp almadıkları, bu konuda eğitim almayanların buna ihtiyaç duyup duymadıkları ve ölçme değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyup duymadıkları konularında sorular yöneltilmiştir.

Anketin ikinci bölümünde özel eğitimde sıklıkla kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerin özelliklerine ilişkin 41 soru yer almıştır. Burada BEP hazırlama sırasında öğrenci performansının alımı, öğrenci gelişiminin izlenmesi, programın ve yöntemin değerlendirilmesi, kullanılan diğer yöntem ve teknikler (Ölçüt Dayanaklı Test, Gelişim Dosyası, Beceri Analizi, Hata Analizi, Kontrol Listesi, Derecelendirme Ölçeği) ile ilgili öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde 60 madde hazırlanmıştır. Hazırlanan anket maddeleri ölçme ve değerlendirme, program geliştirme bölümlerinden mezun olup özel eğitim bölümünde öğretmen olarak görev yapan 3 öğretmen ile ölçme değerlendirme uzmanı olarak çalışan 2 uzman kişinin görüşleri dikkate alınarak 41 maddeye indirilmiş ve anketin ikinci bölümü hazırlanmıştır. Anketin ikinci bölümündeki maddeler “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” şeklinde Likert tipi olarak derecelendirilmiştir.

Anketin üçüncü bölümde ise bu değerlendirme yöntem ve tekniklerinin kullanma sıklıklarını belirlemeye yönelik maddeler yer almaktadır.

Anketle birlikte bu değerlendirme yöntem ve tekniklerinin kullanılması sırasında öğretmenlerin yaşadıkları sorunları ve belirlenen bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini sunmaları için görüşme formu hazırlanmıştır.

3.4. UZMAN İNCELEMESİ:

Araştırma konusu hakkında yeterli bilgiye sahip ve nitel araştırma yöntemleri konusu üzerinde uzmanlaşmış kişilerden; çeşitli bakış açıları yönünden araştırmanın incelenmesinin istenmesi, araştırmanın niteliğini artırma konusunda alınacak önlemlerden biridir. (Yıldırım ve Şimşek 2006, s. 58). Araştırmada bu stratejinin kullanılması uygun görülmüştür. Anketle birlikte bu değerlendirme yöntem ve tekniklerinin kullanılması sırasında öğretmenlerin yaşadıkları sorunları ve belirlenen bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini sunmaları için görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu maddeleri hazırlanırken Ankara Çağdaş Eğitim Uygulama okulunda görev yapan 4 öğretmen ve Çankırı Rehberlik ve Araştırma Merkezi Özel Eğitim

Bölümünde öğrenci tanılama ve BEP hazırlama biriminde görev yapan iki öğretmenin (rehber öğretmen ve zihin engelliler sınıf öğretmeni) görüşlerine başvurulmuş, öneriler sonucunda görüşme formuna son biçimi verilmiştir. Görüşme formu 5 sorudan oluşmaktadır. 5. soru ayrıca 7 ayrı başlıktan oluşmaktadır.

3.5. BİREYSEL GÖRÜŞME ARAŞTIRMALARI

Bu araştırma türü birebir görüşmelere dayanan bir veri toplama yöntemidir. Görüşmeler; yüz yüze, telefonla veya diğer teknolojik araçlarla da yapılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 65). Uygulanan yöntemle göre üç farklı görüşme araştırması vardır. Bunlar:

1. Serbest görüşmeler
2. Yarı yapılandırılmış görüşmeler
3. Tam yapılandırılmış görüşmeler

Bu araştırmada tam yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Tam yapılandırılmış görüşmeler sözlü anket uygulamasıyla benzerlik taşımaktadır ve esneklik payı çok azdır. Görüşmeyi yapacak olan araştırmacı belirlediği soruların dışına çıkamaz. Araştırmacılar görüşme sırasında çoğunlukla basılı soru formlarını kullanırlar.

Görüşme formuyla öğretmenlerden veri toplanması için Çankırı, Ankara ve İstanbul'da Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel eğitim okullarında çalışan toplam 12 sınıf öğretmeni seçilmiştir. Çankırı'daki öğretmenlerle birebir görüşme yapılmış ve aynı zamanda öğretmenlerden görüşme formunun yazılı olarak doldurmaları istenmiştir. Ankara ve İstanbul'da görev yapan öğretmenlerden ise görüşme formunun doldurulması yoluyla bilgi alınmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşme sırasında öğretmenlerden mümkün olduğunca uygulama sırasında yaşadığı sorunlar ile teknikleri hazırlama sırasında önem verdikleri hususları aktarmaları istenmiştir.

Zihin engelliler sınıf öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen sonuçlar içerik analiz tekniği ile çözümlenmiştir. İçerik analizi ile ilgili çözümlenme yapılmadan önce problem saptanmıştır.

Araştırmanın üçüncü alt problemi, Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin ölçme ve

değerlendirme ile ilgili karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümüne ilişkin öğretmenlerin önerileri nelerdir? şeklindedir. Bu alt problemde amaç zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin özel eğitimde sıkça kullandıkları değerlendirme yöntem ve tekniklerini hazırlamada ve kullanmada yaşadıkları sorunları tespit etmek ve bu sorunlara yönelik öğretmenlerin çözüm önerilerini ortaya koymaktır.

3.6. VERİ ÇÖZÜMLEME TEKNİKLERİ

3.6.1. Verilerin Analizi: Araştırmada verilerin analizinde alt problemler dikkate alınarak veriler çözümlenmiştir. Araştırmanın birinci ve ikinci alt problemlerindeki amaçları gerçekleştirebilmek için anketin ikinci ve üçüncü bölümünde yer alan sorulara öğretmenlerin vermiş oldukları yanıtların frekans ve yüzdeleri çıkarılmıştır. Araştırmanın 3. alt problemi için hazırlanan görüşme formu verileri için de içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

3.6.2. Görüşme Sonucu Elde Edilen Bilgilerin Analizi: İçerik analizi nitel araştırma yöntemlerinden biridir. Bu analiz türünde araştırmacı bir metinde veya metinler grubu içerisinde yer alan belirli sözcük veya kavramların bulunma durumunu inceler. Araştırmacı, metinde yer alan kavramların sayısına, anlamına ve kavramların birbiri ile ilişkisine ve kavram ile ifadelerin vurgusuna bakarak metni yorumlar, değerlendirir ve eldeki metin hakkında bir yargıya ulaşır. İçerik analizinde temel amaç, elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.73). İçerik analizinde veriler 4 aşamada analiz edilir.

3.6.2.1. Verilerin Kodlanması: Verilerin kodlanması aşamasında araştırmacı elde ettiği verileri irdeleyerek, bu verileri anlamlı bölümlere ayırmaya ve her bölümün kavramsal olarak ne anlam ifade ettiğini bulmaya çalışır (Creswell, 2003, s. 48). Kendi içerisinde anlamlı bir tutarlılık gösteren bu bölümler araştırmacı tarafından kodlanır. Araştırmacı tüm verileri bu şekilde kodlar ve böylelikle bir kod listesi oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 73).

3.6.2.2. Temaların Bulunması: İçerik analizinde elde edilen verilerin kodlanması ve bu kodlara göre yapılacak olan sınıflandırma yeterli olarak kabul edilmez (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 74). Bu noktada ortaya koyulan kodlardan yola çıkarak verileri genel çerçevede açıklayabilen ve kodları belirli kategoriler altında toplayabilen temaların bulunması gereklidir. Temaların bulunması sürecinde kodlar benzer yönleri dikkate alınarak bir araya getirilir ve bir anlamda tematik kodlama işlemi gerçekleştirilmiş olunur.

3.6.2.3. Verilerin Kodlara ve Temalara Göre Düzenlenmesi ve Tanımlanması: Araştırmacı kodlama ve tematik kodlama sonucu elde ettiği verileri düzenler ve bu verileri belirli olgulara göre düzenler ve değerlendirir. Bu aşamada önemli olan verilerin okuyucu tarafından anlaşılabilir bir dille tanımlanması, açıklanması ve sunulmasıdır.

Araştırmada öğretmenlerin görüşme formuna verdikleri cevaplar gruplandırılarak en çok tekrarlanan kelime ve cümleler, problem ifadesi haline getirilerek, öğretmenlerin uygulamada karşılaştıkları sorunlar gruplandırılmıştır. Görüşme sonucunda öğretmenlerin 3. alt problemle ilgili her soruya verdikleri cevaplar gruplandırılarak öğretmenlerin en sık yaşadıkları problem cümleleri ön plana çıkartılmış ve cümlelerin çetelesi tutularak problemin sıklığı belirlenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar, bu sorunlara yönelik çözüm önerileri ve değerlendirmenin istenilen amaca hizmet edip etmediği konusunda öğretmenlerin düşünceleri tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin her bir soru için vermiş oldukları cevaplarda tekrar eden cümleler ile tüm değerlendirme yöntemlerinde ortak belirlenen sorunlar ve çözüm önerileri gruplandırılmış ve araştırma sonucunda öğretmenlerin en sık yaşadığı sorunlarla, bu sorunların çözüm önerilerinin neler olabileceği konusunda öğretmenlerin görüşleri tespit edilmiştir.

4. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde anket verilerinden elde edilen bulgular ve bunlara yönelik olarak yorumlar yer almaktadır.

Anketin birinci bölümünde anketi cevaplandıran zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin mezun oldukları bölümler, meslekteki süreleri, lisans eğitimi sırasında ölçme ve değerlendirme dersi alıp almadıkları, özel eğitimde ölçme ve değerlendirme ile ilgili hizmetiçi seminer alıp almadıklarına ilişkin sorular yöneltilmiş ve alınan cevaplara ilişkin dağılımlara yer verilmiştir. Anketin ikinci ve üçüncü bölümünde ise alt problemlerin analizlerine yönelik elde edilen bulgulara göre yorumlar yapılmıştır.

Ankete katılan öğretmenlerin ankette belirlenmiş olan değişkenlere göre dağılımları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 3: Öğretmenlerin Üniversite Eğitimi Sırasında Ölçme Değerlendirme Dersi Almalarına Göre Dağılımı

Öğretmenlerin üniversite eğitimi sırasında ölçme değerlendirme dersi almaları durumu	N	%
Evet	164	78,85
Hayır	43	20,67

Tablo 3'e göre öğretmenlerin %78,85'i lisans eğitimi sırasında ölçme ve değerlendirme dersi almışken, %20,67'si bu dersi almadıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuca göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu ölçme ve değerlendirme dersi almışlardır.

Tablo 4: Özel Eğitim Alanı Dışında Başka Bir Programdan/Bölümden Mezun Olanların Özel Eğitimle İlgili Kurs/Seminer Alıp Almadıklarına Göre Dağılımı

Özel eğitim alanı dışında başka bir programdan / bölümden mezun olanların özel eğitimle ilgili kurs / seminer alıp almadıkları	N	%
Evet	104	61,90
Hayır	64	38,10

Tablo 4'e göre bu soruya cevap veren öğretmenlerin %61,90'ı özel eğitim konusunda eğitim almışken, %38,10'u özel eğitim konusunda eğitim almamışlardır. Buna göre alan dışı bölümlerden mezun olanların %38,10 gibi önemli bir kısmı özel eğitimle ilgili herhangi bir eğitim almamışlardır.

Tablo 5: Öğretmenlerin Özel Eğitimde Ölçme Değerlendirme Konusunda Hizmetiçi Eğitim Alıp Almadıklarına Göre Dağılımı

Öğretmenlerin özel eğitimde ölçme değerlendirme konusunda hizmetiçi eğitim alıp almadıkları	N	%
Evet	40	19,23
Hayır	167	80,29

Tablo 5'e göre öğretmenlerin %19,23'ü özel eğitimde ölçme değerlendirme ile ilgili hizmetiçi eğitim almışken , %80,29'u almamışlardır. Bu sonuca göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu hizmetiçi seminer almamışlardır. Bunun en önemli nedenleri arasında ilk sıra Milli Eğitim Bakanlığının bu konuda yeterince hizmetiçi seminer açmaması gelmektedir.

Tablo 6: Öğretmenlerin Hizmetiçi Seminare İhtiyaç Duyup Duymamalarına Göre Dağılımı

Hizmetiçi eğitime ihtiyaç duyup duymadıkları	N	%
Evet	82	4,49
Hayır	110	56,99

Tablo 6'ya göre öğretmenlerin %42,49'u hizmetiçi eğitime ihtiyaç duyarken, %56,99'u ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 7: Öğretmenlerin Ölçme Değerlendirme Uzmanından Yardım Alıp Almadıklarına Göre Dağılımı

Öğretmenlerin ölçme değerlendirme uzmanından yardım alıp almadıkları	N	%
Evet	35	17,07
Hayır	169	82,44

Tablo 7'ye göre öğretmenlerin %17,07'si bir ölçme ve değerlendirme uzmanından yardım almışken, %82,44'ü yardım almamıştır.

Anketin birinci bölümüne öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde;

Öğretmenlerin %60,48'inin alan dışı bölümlerden mezun olduğu, alan dışı bölümlerden mezun olanların %38,10'nun da bu alanda eğitim almadığı görülmektedir.

Öğretmenlerin %80,29'u meslek yaşamlarında özel eğitimde ölçme ve değerlendirme ile ilgili hizmet içi eğitim almamalarına rağmen, %56,99'u bunu bir ihtiyaç olarak görmemişlerdir.

4.1. 1.ALT PROBLEM

Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin, Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) hazırlamada,

öğrenci gelişimini ve öğretimi değerlendirmede ölçme ve değerlendirme yöntemlerini kullanabilme yeterlikleri nasıl bir dağılım göstermektedir?

1. alt problemi belirlemeye yönelik olarak sorulan sorulara öğretmenlerin vermiş oldukları cevapların frekans ve yüzdeleri tablolarda verilmiştir. 1. Alt problemle ilgili hazırlanan 41 madde kendi aralarında gruplandırılarak veriler 10 ayrı tabloda gösterilmiş, ayrıca bu teknikleri hazırlama ve kullanmada ölçme ve değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyma ile ilgili madde verileri ayrı bir tabloda tekrar gösterilmiştir.

Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin, Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) hazırlama ile ilgili sorulan sorulara verdikleri cevapların frekans ve yüzdelerine baktığımızda;

Tablo 8: Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı

	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	N	%	N	%	N	%
1. BEP hazırlarken hangi amaç için ne zaman ve hangi sıklıkta değerlendirme yapacağımı belirliyorum.	24	11,43	16	7,62	170	80,95
2. BEP hazırlarken bir ölçme değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyuyorum.	154	73,33	12	5,71	44	20,95
3. Her yıl BEP hazırlarken tekrar ayrıntılı performans alımı yapıyorum.	25	11,90	16	7,62	169	80,48

“BEP hazırlarken hangi amaç için ne zaman ve hangi sıklıkta değerlendirme yapacağımı belirliyorum” maddesine %11,43’ü katılmıyorum, %7,62’si kararsızım, %80,95’i katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna göre öğretmenlerin yaklaşık %81’i BEP hazırlarken süreç içerisinde kullanacağı değerlendirme tekniklerini, sıklıklarını ve zamanlarını belirlediklerini ifade etmektedirler.

“BEP hazırlarken bir ölçme değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyuyorum” ifadesine öğretmenlerin %73,33’ ü katılmıyorum, %5,21’ i kararsızım, %20,95’ i katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna göre öğretmenlerin sadece %20,95’ i BEP hazırlarken bir ölçme ve değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir.

“Her yıl BEP hazırlarken tekrar ayrıntılı performans alımı yapıyorum” ifadesine öğretmenlerin %11,90’ katılmıyorum, %7,62’ si kararsızım, %80,48’ katılıyorum

şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Buna göre öğretmenlerin çoğunluğu BEP hazırlarken öğrencilerin performanslarını her yıl yeniden aldıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 9: Öğrenci Performansının Ölçülmesi İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı

	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	N	%	N	%	N	%
4. Performans ifadelerini ölçülebilir bir şekilde ifade etmekte zorlanıyorum.	104	49,52	52	24,76	54	25,71
5. Performans düzeyi ifadelerinde öğrencinin değerlendirilen becerideki alandaki üstün ve zayıf yönlerini belirleyebiliyorum.	8	3,81	37	17,62	165	78,57
6. Performans alırken öğrenci için önceki yıllarda hazırlanan değerlendirme raporlarını inceliyorum.	30	14,29	8	3,81	172	81,90
7. Öğrenci performansının ölçülmesinde değerlendirme yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahibim.	33	15,71	43	20,48	134	63,81
8. Grup eğitimi yapılacak konularda öğrencilerin performanslarını alarak uygun gruplar oluşturabiliyorum.	19	9,05	22	10,48	169	80,48

“Performans ifadelerini ölçülebilir bir şekilde ifade etmekte zorlanıyorum” maddesine öğretmenlerin %49,52’ si katılmıyorum, %24,76’ sı kararsızım, %25,71’ i katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna göre kararsızlarla birlikte öğretmenlerin %50’ si öğrenci performanslarını somut olarak ifade etmekte zorlandıklarını belirtmişlerdir.

“Performans düzeyi ifadelerinde öğrencinin değerlendirilen becerideki alandaki üstün ve zayıf yönlerini belirleyebiliyorum” maddesine öğretmenlerin %3,81’ i katılmıyorum, %17,62’ si kararsızım, %78,57’ si katılıyorum şeklinde yanıtlar vererek, öğrencilerinin üstün ya da zayıf yönlerini tespit edebildiklerini ve bunu performans ifadesi olarak ortaya koyabildiklerini belirtmişlerdir.

“Performans alırken öğrenci için önceki yıllarda hazırlanan değerlendirme raporlarını inceliyorum” maddesine öğretmenlerin %14,29’ u katılmıyorum, %3,81’ i kararsızım, %81,90’ ı katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Bu sonuçta öğretmenler öğrencileri için önceki yıllarda hazırlanan değerlendirme raporlarını incelediğini belirtirken, kararsızlarla birlikte öğretmenlerin %18’inin bunu gerekli görmemesi manidar

gözükmektedir.

“Öğrenci performansının ölçülmesinde değerlendirme yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahibim” maddesine öğretmenlerin %15,71’i katılmıyorum, %20,48’i kararsızım, %63,81’i katılıyorum şeklinde yanıtlar vermiştir. Bu sonuca göre öğretmenlerin sadece %64’ü değerlendirme yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahipken %36 gibi önemli bir kısmının performans alımında değerlendirme yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucu çıkmaktadır.

“Grup eğitimi yapılacak konularda öğrencilerin performanslarını alarak uygun gruplar oluşturabiliyorum” maddesine öğretmenlerin %9,05’ i katılmıyorum, %10,48’ i kararsızım, %80,48’ i katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Bu sonuç öğretmenlerin sınıf içerisinde uygun gruplar oluşturabildiklerini ortaya koymaktadır.

Tablo 10: Öğrenciler İçin Amaç Belirleme İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı

	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	N	%	N	%	N	%
9. Amaç belirlerken önceki yıllarda öğrenci için hazırlanan gelişim çizelgelerini inceliyorum.	16	7,62	26	12,38	168	80,00
10. Belirlediğim amaçlar için hangi değerlendirme yöntemlerinin kullanılabileceği konusunda yeterli bilgiye sahibim.	26	12,38	32	15,24	152	72,38
11. Öğrenci değerlendirme sonuçlarına göre farklı öğretim yöntemleri kullanıyorum.	19	9,05	18	8,57	173	82,38
12. Öğretim yöntemlerine uygun değerlendirme araçlarını seçmekte zorlanıyorum.	114	54,29	54	25,71	42	20,00

“Amaç belirlerken önceki yıllarda öğrenci için hazırlanan gelişim çizelgelerini inceliyorum” maddesine öğretmenlerin %7,62’si katılmıyorum, %12,38’i kararsızım, %80,00’i katılıyorum diye cevap vermişlerdir. Bu sonuç 6. soru ile benzer veriler ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin %20’si amaç belirlerken öğrencilerin önceki yıllara ait gelişim çizelgelerini incelemediklerini ortaya koymaktadır.

“Belirlediğim amaçlar için hangi değerlendirme yöntemlerinin kullanılabileceği konusunda yeterli bilgiye sahibim” maddesine öğretmenlerin %12,38’i katılmıyorum, %15,24’ü kararsızım, %72,38’i katılıyorum demişlerdir. Bu soruda 7. madde ile tutarlılık

göstermektedir. Her iki sonucu ve önceki anket maddelerini birlikte incelediğimizde, öğretmenlerin öğrencilerinin performanslarını almada, belirlenen amaçların öğrencide gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmede hangi değerlendirme araçlarının kullanabileceği konusunda yaklaşık üçte birinin yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. Öğretmenlerin mesleki yaşamları sırasında hizmetiçi eğitimlere yeterince katılamamaları, özellikle son yıllarda gelişen alternatif ölçme ve değerlendirme teknik ve yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarına neden olmaktadır. Yine özel eğitimde ölçme ve değerlendirme konusunda yeterince kaynak bulunamaması da, özel eğitim öğrencileri için daha yararlı değerlendirme araçlarının kullanılmasını zorlaştırmaktadır.

“Öğrenci değerlendirme sonuçlarına göre farklı öğretim yöntemleri kullanıyorum” maddesine öğretmenlerin %9,05’i katılmıyorum, %8,57’si kararsızım, %82,38’i katılıyorum şeklinde yanıt vermişlerdir. Buna göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu öğrencideki gelişimi izleme sürecinde değerlendirme sonuçlarına göre öğretim yöntemlerinde değişiklik yapmaktadırlar.

“Öğretim yöntemlerine uygun değerlendirme araçlarını seçmekte zorlanıyorum” maddesine öğretmenlerin %54,29’u katılmıyorum, %25,71’i kararsızım, %20,00’si katılıyorum diye cevap vermişlerdir. Bu sonuç, kararsızlarla birlikte öğretmenlerinin yarıya yakını (%46’sı) hangi öğretim yöntemine hangi değerlendirme aracının daha uygun olduğu konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Bu maddeye verilen cevaplar anketteki 7. ve 10. maddelerle tutarlılık göstermektedir. Yani öğretmenlerin önemli bir kısmı değerlendirme yöntemleri hakkında istenilen düzeyde bilgi sahibi değildir.

Tablo 11: Öğrenci Gelişimini İzleme İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı

	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	N	%	N	%	N	%
13. Her öğrenci için ayrı günlük gelişim tablosu tutuyorum.	71	33,81	45	21,43	94	44,76
14. Öğrencideki gelişimi sürekli değerlendirmek için gözlem tekniğini kullanıyorum.	28	13,33	18	8,57	164	78,10

“Her öğrenci için ayrı günlük gelişim tablosu tutuyorum” maddesine öğretmenlerin

%33,81'i katılmıyorum, %21,43'ü kararsızım, %44,76'sı katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Bu sonuca göre öğretmenlerin sadece %45'i günlük gelişim tablosu tutmaktadır. Özel eğitim gerektiren öğrencilerin aslında kazandıkları bir beceri veya davranışı istediği an gösterememe durumu ile karşı karşıya kalabilirler. Sadece değerlendirme zamanında ölçme yapmak yerine, öğrencinin davranışı/beceri gösterdiği an bunun kayıt altına alınması öğrencinin daha iyi gözlemlenmesi olanağını tanıır. Ancak öğrenci için günlük gelişim tablosu tutmanın hem çok kırtasiye işi gerektirmesi, hem sınıfta çoğu zaman tek öğretmen bulunması nedeniyle zaman kısıtlılığı oluşturması da öğretmenlerin bu çalışmayı yapmamalarının nedeni olarak görülebilir.

“Öğrencideki gelişimi sürekli değerlendirmek için gözlem tekniğini kullanıyorum” ifadesine öğretmenlerin %13,33'ü katılmıyorum, %8,57'si kararsızım, %78,10'u katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu gözlem tekniğini etkili olarak kullanmaktadırlar.

Tablo 12: Ölçüt Dayanaklı Test Hazırlama ve Kullanma İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı

	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	N	%	N	%	N	%
15. Ölçüt bağımlı ölçü aracı hazırlamada ölçme değerlendirme yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahibim.	31	14,76	38	18,10	136	64,76
16. Aynı beceri/kavram için ölçüt bağımlı ölçü aracı hazırlarken her öğrencime ayrı ölçütler belirliyorum.	60	28,57	27	12,86	123	58,57
17. Aynı beceri/kavram için tüm öğrencilerime aynı ölçüt bağımlı ölçü aracını kullanıyorum.	58	27,62	40	19,05	112	53,33
18. Ölçüt bağımlı ölçü aracı sonuçlarını raporlaştırırken öğrencinin yapabildikleri hakkında ayrıntılı ifadeler kullanıyorum.	41	19,52	39	18,57	130	61,90
19. Ölçüt bağımlı ölçü aracı hazırlarken bir ölçme değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyuyorum.	119	56,67	46	21,90	45	21,43

“Ölçüt bağımlı ölçü aracı hazırlamada ölçme değerlendirme yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahibim” maddesine öğretmenlerin %14,76'sı katılmıyorum, %18,10'i

kararsızım, %64,76'sı katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Özel eğitimde en çok kullanılan ÖBT'yi (Ölçüt Bağımlı Test/ Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı) hazırlamada, ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahibim diyen öğretmenlerin oranı %65'te kalmaktadır. Bu da öğretmenlerin çoğunluğunun kendi öğrencilerinin performans ifade gücüne ve ihtiyaçlarına göre ÖBT hazırlama yerine, hazır bir ÖBT kullanma yolunu benimsedikleri sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

“Aynı beceri/kavram için ölçüt bağımlı ölçü aracı hazırlarken her öğrencime ayrı ölçütler belirliyorum” maddesine öğretmenlerin %28,57'si katılmıyorum, %12,86'sı kararsızım, %58,57'si katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Araştırmacılar, bir ölçüt bağımlı testte başarı standartı bir profesyonel tarafından %80 oranında doğruluk olarak saptanırken, başka profesyoneller aynı test için başarı ölçütünün %70, %90 hatta %100 olmasını istediklerini belirtmiş ve ÖBT'lerin mutlaka profesyonel kişiler tarafından yapılmasını istemiştir.

“Aynı beceri/kavram için tüm öğrencilerime aynı ölçüt bağımlı ölçü aracını kullanıyorum” maddesine öğretmenlerin %27,62'si katılmıyorum, %19,05'i kararsızım, %53,33'ü katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. 16 ve 17. maddelerde öğretmenlerin %41'i aynı ÖBT'de her öğrencisine aynı ölçütleri kullandığını, yine %47'si her öğrencisine aynı ÖBT'yi kullandıklarını belirtmişlerdir.

“Ölçüt bağımlı ölçü aracı sonuçlarını raporlaştırırken öğrencinin yapabildikleri hakkında ayrıntılı ifadeler kullanıyorum” maddesine öğretmenlerin %19,52'si katılmıyorum, %18,57'si kararsızım, %61,90'ı katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Bu sonuca göre öğretmenlerin %62'si ÖBT sonuçlarını raporlaştırırken ayrıntılı ifadeler kullanıyorum görüşüne katılırken, %38 gibi bir kısmı daha kaba değerlendirme yoluna gittiklerini ifade etmektedirler.

“Ölçüt bağımlı ölçü aracı hazırlarken bir ölçme değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyuyorum” maddesine öğretmenlerin %56,67' si katılmıyorum, %21,90'ı kararsızım, %21,43'ü katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %57'si ÖBT hazırlarken ölçme değerlendirme uzmanına ihtiyaç duymadığını söylemektedir. Oysa özel eğitimle ilgili çoğu kaynakta, ÖBT hazırlamanın profesyonel bir ekiple yapılmasının daha sağlıklı olacağı belirtilmektedir. Okullarda ölçme değerlendirme uzmanının bulunmayışı ve ülkemizde test hazırlama birimlerinin özel eğitimle çok yakın ilgilenmemesi, öğretmenlerin bunu ihtiyaç olarak görmemesine neden olabilmektedir.

Tablo 13: Gelişim Dosyası Tekniğini Kullanma İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı

	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	N	%	N	%	N	%
20. Öğrencinin değerlendirilmesinde gelişim dosyasını etkili olarak kullanabiliyorum.	15	7,14	55	26,19	140	66,67
21. Gelişim dosyasının değerlendirilmesinde uygun ölçütleri seçebiliyorum.	11	5,24	53	25,24	146	69,52
22. Gelişim dosyası hazırlamada yeterli bilgiye sahibim.	21	10,00	42	20,00	147	70,00
23. Öğrencideki gelişimi sürekli olarak değerlendirmekte zorlanıyorum.	136	64,76	44	20,95	30	14,29

“Öğrencinin değerlendirilmesinde gelişim dosyasını etkili olarak kullanabiliyorum” maddesine öğretmenlerin %7,14’ü katılmıyorum, %26,19’u kararsızım, %66,67’si katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna göre ankete katılan öğretmenler gelişim dosyasını etkili olarak kullanabildiklerini ifade etmişlerdir.

“Gelişim dosyasının değerlendirilmesinde uygun ölçütleri seçebiliyorum” maddesine öğretmenlerin %5,24’ü katılmıyorum, %25,24’ü kararsızım, %69,52’si katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %70’i gelişim dosyası hazırlarken uygun ölçütleri seçebiliyorum ifadesine katılmaktadır. Ankete katılan öğretmenler ölçüt belirlemede kendilerini yeterli görmektedir.

“Gelişim dosyası hazırlamada yeterli bilgiye sahibim” maddesine öğretmenlerin %10,00’u katılmıyorum, %20,00’si kararsızım, %70,00’i katılıyorum diye cevap vermişlerdir. Bu sonuca göre ankete katılan öğretmenler gelişim dosyası hazırlamada kendilerini yeterli görmektedir.

“Öğrencideki gelişimi sürekli olarak değerlendirmekte zorlanıyorum” maddesine öğretmenlerin %64,76’sı katılmıyorum, %20,95’i kararsızım, %14,29’u katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna göre öğretmenler öğrenci gelişimini sürekli olarak değerlendirebildiklerini söylemektedirler. Özel eğitim gerektiren bireylerin sürekli gözlenmesi ve değerlendirilmesi esastır. Her ne kadar değerlendirme yöntemleri, sıklığı ve zamanları BEP planı içerisinde yer alsa da öğrencilerin sürekli değerlendirilmesi öğrencideki gelişimin izlenmesi açısından yararlı olabilecektir.

Tablo 14: Beceri Analizi Hazırlama ve Kullanma İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı

	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	N	%	N	%	N	%
24. Beceri öğretiminde beceri analizi tekniğini etkin olarak kullanabiliyorum.	26	12,38	31	14,76	153	72,86
25. Her öğrencimin performans düzeyine uygun beceri analizi yapabiliyorum.	9	4,29	27	12,86	174	82,86
26. Beceri analizinde beceriye ait temel öğeleri somut olarak ifade edebiliyorum.	15	7,14	27	12,86	168	80,00
27. Beceri analizi yaparken uzman yardımına ihtiyaç duyuyorum.	120	57,14	44	20,95	46	21,90
28. Öğrencilerim için önceden hazırlanmış hazır beceri analiz formları kullanıyorum.	70	33,33	46	21,90	94	44,76

“Beceri öğretiminde beceri analizi tekniğini etkin olarak kullanabiliyorum” maddesine öğretmenlerin %12,38’i katılmıyorum, %14,76’sı kararsızım, %72,86’sı katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin özellikle öz bakım becerilerin geliştirilmesi eğitimde amaç olarak alınmaktadır. Öz bakım becerilerinin geliştirilmesi sürecinde öğretmenlerin beceri analizi tekniğini etkin olarak kullanması beklenir. Bu nedenle %72,86’sı oranının daha yukarıda olması, özel eğitim gerektiren öğrencilerin beklentilerinin karşılanması açısından yararlı olacaktır.

“Her öğrencimin performans düzeyine uygun beceri analizi yapabiliyorum” maddesine öğretmenlerin %4,29’u katılmıyorum, %12,86’sı kararsızım, %82,86’sı katılıyorum diye cevap vermişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %83’ü beceri analizini öğrenci performansına uygun olarak yapabildiği ifadesine katılmaktadır. 25. maddeye verilen yanıtlarda oran 24. maddeye göre nispi olarak daha olumlu çıkmıştır. Beceri analizi, beceri öğretiminde hazır olarak kullanılabilmesi gibi öğretmen tarafından kendi öğrencilerine uygun olarak ta hazırlanabilir. Öğretmenlerin öğrencilerinin bireysel özelliklerine göre beceri analizi yapabilmeleri, öğrencinin daha kolay öğrenmesini sağlayacaktır ki bu da eğitim amacının gerçekleşmesine katkı sağlayacaktır. 24 ve 25. maddelerde öğretmenlerin kendilerini yeterli görmeleri bu açıdan olumludur.

“Beceri analizinde beceriye ait temel öğeleri somut olarak ifade edebiliyorum” maddesine öğretmenlerin %7,14’ü katılmıyorum, %12,86’sı kararsızım, %80,00’i

katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna göre ankete katılan öğretmenler beceri analizi yaparken beceriyi alt basamaklarına ayırmada zorlanmadıklarını belirtmişlerdir.

“Beceri analizi yaparken uzman yardımına ihtiyaç duyuyorum” maddesine öğretmenlerin %57,14’ü katılmıyorum, %20,95’i kararsızım, %21,90’ı katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna göre öğretmenlerin yarıya yakını beceri analizinde bir uzman desteğine ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir.

“Öğrencilerim için önceden hazırlanmış hazır beceri analiz formları kullanıyorum” maddesine öğretmenlerin %33,33’ü katılmıyorum, %21,90’ı kararsızım, %44,76’sı katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Ankete katılan öğretmenlerin sadece %44’ü hazır beceri analizi formu kullandıklarını belirtirken, %33’ü beceri analizi formlarını kendilerinin hazırladığını belirtmiştir. Bu maddeye kararsızların yüksek çıkması şaşırtıcı bir sonuç olarak kabul edilmelidir.

Tablo 15: Hata Analizi Formunu Hazırlama ve Kullanma İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı

	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	N	%	N	%	N	%
29. Hata analizi tekniği hakkında yeterli bilgiye sahibim.	57	27,14	70	33,33	83	39,52
30. Hata analizi tekniğini etkili olarak kullanabiliyorum.	57	27,14	83	39,52	70	33,33
31. Öğrencimin ilgili derste yaptığı hataları tespit edebilmek için uygun çalışma örnekleri verebiliyorum.	25	11,90	46	21,90	139	66,19
32. Öğrencimin yaptığı hataların nedenlerini tespit etmekte zorlanıyorum.	131	62,38	48	22,86	31	14,76

“Hata analizi tekniği hakkında yeterli bilgiye sahibim” maddesine öğretmenlerin %27,14’ü katılmıyorum, %33,33’ü kararsızım, %39,52’si katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Bu sonuca göre öğretmenlerin %61’i hata analizi hakkında yeterli bilgiye sahip değildir. Hata analizi çoğunlukla okuma-yazma ve matematik dersinde kullanılmaktadır. Hata analizi tekniği ÖBT veya beceri analizi kadar yaygın olarak kullanılmamaktadır. Bu sonuç anketin 3. bölümünde de ortaya çıkmaktadır. 2. alt problem olarak öğretmenlere yöneltilen ölçme değerlendirme tekniklerin kullanılma sıklığı maddelerinde hata analizi en az kullanılan teknik olarak ortaya konulmuştur.

Ankete katılan öğretmenlerin %60'ının özel eğitim alanı dışından mezun olduğu ve yine alan dışı bölümlerden mezun olanların %40'ının bu alanda eğitim almadığı sonucu dikkate alındığında, hata analizinin öğretmenlerce yeterince bilinmediği anlaşılmaktadır.

“Hata analizi tekniğini etkili olarak kullanabiliyorum” maddesine öğretmenlerin %27,14'ü katılmıyorum, %39,52'si kararsızım, %33,33'ü katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Bu maddeye verilen cevaplar da bir önceki madde ile paralellik göstermektedir. Ankete katılanların sadece %33'ü hata analizi tekniğini etkin olarak kullanabildiğini ifade etmiştir.

“Öğrencimin ilgili derste yaptığı hataları tespit edebilmek için uygun çalışma örnekleri verebiliyorum” maddesine öğretmenlerin %11,90'ı katılmıyorum, %21,90'ı kararsızım, %66,19'u katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Bu sonuca göre hata analizi tekniğini kullanan öğretmenlerin uygun çalışma örnekleri verebildiklerini belirtmişlerdir.

“Öğrencimin yaptığı hataların nedenlerini tespit etmekte zorlanıyorum” maddesine öğretmenlerin %62,38'i katılmıyorum, %22,86'sı kararsızım, %14,76'sı katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. (Gürsel, 2008), “Özel Eğitimde Değerlendirme” adlı yayınında hata analizi sırasında öğrencilerin dikkatsizlik ya da rastgele hatalardan daha çok, öğretimin yetersizliği nedeniyle öğrenilemeyen kavram ve kuralların belirlenmesi üzerinde odaklanması gerektiğini ve öğrencilerin yaptıkları hataların doğru ya da yanlış diye ifade edilmesinin yeterli olmadığını belirtmiştir. Anket sonucuna göre öğretmenlerin öğrenci hatalarını tespit etmede zorlanmadıkları ortaya çıkmaktadır.

Tablo 16: Kontrol Listesi Formunu Hazırlama ve Kullanma İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı

	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	N	%	N	%	N	%
33. Kontrol listesi hazırlamada yeterli bilgiye sahibim.	23	10,95	41	19,52	146	69,52
34. Öğrenci performansının ölçülmesinde kontrol listesini etkili olarak kullanabiliyorum.	25	11,90	39	18,57	146	69,52
35. Kontrol listesi hazırlarken ifadeleri somutlaştırmada zorlanıyorum.	103	49,05	62	29,52	45	21,43
36. Kontrol listelerine uygun bir kayıt formu hazırlarken bir ekip çalışmasına ihtiyaç duyuyorum.	96	45,71	49	23,33	65	30,95
37. Herhangi bir alana ait kontrol listesi hazırlarken ölçme değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyuyorum.	111	52,86	49	23,33	50	23,81
38. Kontrol listeleri olarak önceden hazırlanmış formları kullanıyorum.	58	27,62	38	18,10	114	54,29

“Kontrol listesi hazırlamada yeterli bilgiye sahibim” maddesine öğretmenlerin %10,95’i katılmıyorum, %19,52’si kararsızım, %69,52’si katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Öğretmenlerin %70’i kontrol listesi yöntemi hakkında bilgi sahibi olduğunu ifade etmiştir.

“Öğrenci performansının ölçülmesinde kontrol listesini etkili olarak kullanabiliyorum” maddesine öğretmenlerin %11,90’ı katılmıyorum, %18,57’si kararsızım, %69,52’si katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtlar bir önceki madde ile tutarlılık göstermektedir. Ankete katılan öğretmenler kontrol listesi tekniğini etkili olarak kullanabilmektedir.

“Kontrol listesi hazırlarken ifadeleri somutlaştırmada zorlanıyorum” maddesine öğretmenlerin %49,05’i katılmıyorum, %29,52’si kararsızım, %21,43’ü katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Bu sonuca göre öğretmenlerin yarısı kontrol listesi hazırlarken ifadeleri somutlaştırmada zorlanmadığını belirtirken diğer yarısı kararsızlarla birlikte zorlandığını ifade etmektedir.

“Kontrol listelerine uygun bir kayıt formu hazırlarken bir ekip çalışmasına ihtiyaç duyuyorum” maddesine öğretmenlerin %45,71’i katılmıyorum, %23,33’ü kararsızım, %30,95’i katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna göre ankete katılanların % 55’i kontrol listesi hazırlarken ekip çalışmasına ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Kontrol listesi hazırlarken; sırasıyla öğrenciye uygun gelişim alanı ya da beceri alanı seçilir. Seçilen alanla ilgili araştırma yapılır. Araştırma sonrasında kontrol listesinde yer alacak maddeler açık ve belirgin olarak tanımlanır. Kayıt formu desenlenir. Hazırlanan form kontrol edilir ve birey ya da gruba uygulanır. Kontrol listesi hazırlanırken bu aşamalardan geçer ve ekip çalışması kontrol listelerinin daha uygun hazırlanmasına olanak verir.

“Herhangi bir alana ait kontrol listesi hazırlarken ölçme değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyuyorum” maddesine öğretmenlerin %52,86’sı katılmıyorum, %23,33’ü kararsızım, %23,81’i katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna göre öğretmenlerin yarıya yakını kontrol listesi hazırlamada bir ölçme ve değerlendirme uzmanına ihtiyaç duymadığını belirtmiştir.

“Kontrol listeleri olarak önceden hazırlanmış formları kullanıyorum” maddesine öğretmenlerin %27,62’si katılmıyorum, %18,10’u kararsızım, %54,29’u katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Bu sonuca göre ankete katılan öğretmenlerin yarısı hazır formlar kullandığını belirtmiştir.

Tablo 17: Derecelendirme Ölçeği Formunu Hazırlama ve Kullanma İle İlgili Sorulara Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapların Dağılımı

	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
	N	%	N	%	N	%
39. Öğrenci gelişimini izlemede derecelendirme ölçeğini etkili olarak kullanabiliyorum.	29	13,81	57	27,14	124	59,05
40. Derecelendirme ölçekleri hakkında yeterli bilgiye sahibim.	37	17,62	46	21,90	127	60,48
41. Derecelendirme ölçeği hazırlarken bir ölçme ve değerlendirme uzmanının yardımına ihtiyaç duyuyorum.	86	40,95	48	22,86	76	36,19

“Öğrenci gelişimini izlemede derecelendirme ölçeğini etkili olarak kullanabiliyorum” maddesine öğretmenlerin %13,81’i katılmıyorum, %27,14’ü kararsızım, %59,05’i

katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Bu sonuca göre öğretmenlerin %60'ı derecelendirme ölçeğini etkili olarak kullanabilmektedir.

“Derecelendirme ölçekleri hakkında yeterli bilgiye sahibim” maddesine öğretmenlerin %17,62'si katılmıyorum, %21,90'ı kararsızım, %60,48'i katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Öğretmenlerin %61'i derecelendirme ölçeği hakkında kendilerini yeterli görmektedir. Kararsızlarla birlikte %40'ı kendilerini yeterli görmemektedir.

“Derecelendirme ölçeği hazırlarken bir ölçme ve değerlendirme uzmanının yardımına ihtiyaç duyuyorum” maddesine öğretmenlerin %40,95'i katılmıyorum, %22,86'sı kararsızım, %36,19'u katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Buna göre öğretmenler, ankette yer alan 2, 19, 27, 37. sorular içerisinde bir ölçme ve değerlendirme uzmanına en çok derecelendirme ölçeğinde ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Diğer maddelere verilen cevaplara tekrar baktığımızda;

Tablo 18: Değerlendirme Yöntem ve Teknikleri Hazırlamada Bir Ölçme ve Değerlendirme Uzmanına İhtiyaç Duyma Oranına Göre Öğretmenlerin Dağılımı

Anket Maddeleri	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum
	%	%	%
BEP hazırlarken bir ölçme değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyuyorum	73,33	5,21	20,95
Ölçüt bağımlı ölçü aracı hazırlarken bir ölçme değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyuyorum	56,67	21,90	21,43
Beceri analizi yaparken uzman yardımına ihtiyaç duyuyorum	57,14	20,95	21,90
Herhangi bir alana ait kontrol listesi hazırlarken ölçme değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyuyorum	52,86	23,33	23,81
Derecelendirme ölçeği hazırlarken bir ölçme ve değerlendirme uzmanının yardımına ihtiyaç duyuyorum.	40,95	22,86	36,19

Tablo incelendiğinde öğretmenler BEP planı hazırlarken ve özel eğitimde sık kullanılan tekniklerde ölçme ve değerlendirme uzmanına çok fazla ihtiyaç duymazken, daha az kullanılan ve daha az bilinen tekniklerde uzman desteğine ihtiyaç duymaktadır.

4.2. 2.ALT PROBLEM

Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin, BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı) hazırlamada, öğrenci gelişimini ve öğretimi değerlendirmede ölçme ve değerlendirme yöntemlerini kullanma sıklıkları nasıldır?

Araştırma için özel eğitimde sıklıkla kullanıldığı düşünülen ölçme araç ve yöntemlerinin öğretmenler tarafından hangi sıklıkla kullanıldığını belirlemek amacıyla anketin üçüncü bölümünde, “Hiçbir zaman”, “Nadiren”, “Çoğu zaman” şeklinde öğretmenlere soru yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu bölüme vermiş oldukları cevapların frekans ve yüzdeleri hesaplanmış ve aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 19: Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin, BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı) Hazırlamada, Öğrenci Gelişimini Ve Öğretimi Değerlendirmede Ölçme Ve Değerlendirme Yöntemlerini Kullanma Sıklıklarına Yönelik Görüşlerin Dağılımı

Özel Eğitimde Sıklıkla Kullanılan Ölçme Araç Ve Yöntemleri	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğu Zaman	
	N	%	N	%	N	%
Ölçüt Bağımlı Ölçü Araçları	8	2,38	33	15,71	172	81,90
Gelişim Dosyası	7	3,33	57	27,14	146	69,52
Beceri Analizi	7	3,33	36	17,14	167	79,52
Doğrudan Gözlem	0	0,00	9	4,29	201	95,71
Hata Analizi	51	24,29	100	47,62	59	28,10
Kontrol Listeleri	14	6,67	93	44,29	103	49,05
Derecelendirme Ölçekleri	42	20,00	86	40,95	82	39,05

Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin ölçme araç ve yöntemlerini kullanma sıklıklarına baktığımızda, öğretmenlerin %95,71'i doğrudan gözlem tekniğini çoğu zaman kullanırken, hata analizi tekniğinde çoğu zaman kullanma sıklığı %28,10'da kalmıştır. Yine özel eğitimde en sık kullanıldığı düşünülen ölçüt bağımlı ölçü araçlarının da %81,90 oranında çoğu zaman kullanıldığı öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Ölçüt

bağımlı ölçü aracını sırasıyla beceri analizi (% 79,52), gelişim dosyası (% 69,52), kontrol listeleri (% 49,05), derecelendirme ölçekleri (% 39,05) olarak izlemiştir.

Bu sonuca göre zihin engelliler sınıf öğretmenleri, özel eğitimde sıklıkla doğrudan gözlem, ölçüt bağımlı ölçü araçları ve beceri analizi tekniğini kullanmaktadır. Bu beklenen bir durumdur. Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin değerlendirilmesinde en önemli sorunlardan biri olarak öğrencinin istenildiği anda performansı gösterememesi veya çekinme nedeniyle testte cevap vermemesi gelmektedir. Bu nedenle doğrudan gözlem tekniğinin sık kullanılması öğrenci gelişiminin tespitinde yararlı olacaktır. Yine ölçüt bağımlı ölçü aracı ve beceri analizi öğrencinin, öğrenilen kavram ya da beceride hangi aşamada olduğunu ve zorlandığı noktanın neresi olduğunu tespit eder. Ayrıca her iki yöntemle öğrencinin doğrudan kendisiyle kıyaslanma durumu mümkün olmaktadır. Bu durum öğrencinin gelişiminin izlenmesi ve programın değerlendirilmesi açısından daha kullanışlı olmaktadır. Diğer yöntemlerin çok fazla kullanılmaması ve özellikle alan dışı bölümlerden mezun öğretmenlerin bu konularda yeterince bilgi sahibi olmamaları da diğer araç ve yöntemlerin az kullanılmasına neden olmaktadır.

4.3. 3. ALT PROBLEM

Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme ile ilgili karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümüne ilişkin öğretmenlerin önerileri nelerdir?

Bu alt problemle ilgili olarak öğretmenlerin görüşme formuna verdikleri cevaplar gruplandırılarak problem cümleleri ve bu problemlere yönelik çözüm önerileri ortaya konmuştur

1. soru: Bireyselleştirilmiş Öğretim planı (BEP) hazırlamada öğrenci performansını alırken hangi sorunlarla karşılaşıyorsunuz?

Bu soruda öğrenilmek istenen, BEP hazırlamada en önemli aşama olan öğrencinin performansını almada öğretmenlerin karşılaştığı sorunların ne olduğudur.

Görüşü alınan 12 öğretmenin bu soruya vermiş oldukları cevaplarda tekrar eden cümlelerin çetelesi tablo halinde verilmiştir.

Tablo 20: Öğrencilerin Performansını Ölçmede Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

1. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Öğrencinin çabuk sıkılması	8
Zaman kısıtlılığı, öğrenci ile test uygulamadan önce yeterince zaman geçirilememesi	5
Öğrencilerin test uygulayana güven duymaması açık davranmaması	3
Öğrenci performansını ölçülebilir ve gözlenebilir olarak ifade etmede zorlanma	2
Performans alımında tek bir aracın kullanılması	2
Aileden bilgi alışverişinin sağlıklı olmaması	1
Öğrencinin sadece sınıf performansının alınması farklı ortamlarda öğrencilere test uygulanamaması	1
Farklı beceri ve kavramları ölçecek testlerin / materyallerin bulunmaması	1

BEP hazırlamada öğrenci performansının ölçülmesinde öğretmenler karşılaştıkları sorun olarak en çok öğrencinin çabuk sıkılmasını göstermişlerdir. Ayrıca öğretmenler test uygulayanın öğrenciyle yeterince vakit geçirememesi ve zaman kısıtlılığını sorun olarak ifade etmişlerdir. Yine öğrencinin test uygulayana yeterince güven duymaması da önemli sorun olarak ön plana çıkmıştır. Bunların dışında materyal eksikliği, ailenin olaya yeterince dahil olmaması, performans ifadelerinin somutlaştırılmasında yaşanan sorunlar, performans alımı sırasında farklı araçların kullanılmaması da sorun olarak ifade edilmiştir.

2. Soru: Öğrenci gelişimi izlemede karşılaştığınız sorunlar nelerdir. Sizce bu sorunların çözümü için neler yapılmalıdır? Bu soru ile öğrenci gelişimini izlemede öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri üretmek amaçlanmıştır. Görüşü alınan 12 öğretmenin bu soruya vermiş oldukları cevaplarda tekrar eden cümlelerin çetelesi tablo halinde verilmiştir.

Tablo 21: Öğrenci Gelişimini İzlemede Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

2. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Öğrendikleri beceri/kavramı istenildiği an göstermemesi	9
Çok çabuk unutması	8
Farklı ortamlarda genelleme yapamaması	7
Sınıfların kalabalık olması nedeniyle anlık değerlendirmenin yapılamaması	3
Öğrenci devamsızlığının fazla olması	3
Sınıfta tek öğretmen olması	1
Ailenin öğrenci gelişimi ile ilgili dönüt vermemesi	1

Öğrencideki gelişimi izlemede öğretmenler öğrencinin test uygulandığı an istenilen cevabı vermemesi ya da verememesini en önemli sorun olarak ortaya koymuştur. Bunun nedeni öğrencinin çabuk unutması ve farklı ortamlarda beceri ya da davranışı gösterememesi olarak ifade edilmiştir. Sınıfta tek öğretmen bulunması ve ailenin öğrencisi hakkında yeterince bilgi vermemesi de sorun olarak ifade edilmiştir. Bu iki sorun hemen hemen tüm sorularda ifade edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı norm kadro yönetmeliğine göre özel eğitim sınıflarında bir sınıfta iki öğretmen bulunması gerekmektedir. Ancak bu alanda öğretmen teminin güç olması nedeniyle çoğu sınıfta tek öğretmen bulunmaktadır.

Tablo 22: Öğrenci Gelişimini İzlemede Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

2. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Uygulama farklı zamanlarda yapılmalı	5
Farklı ortamlarda öğretim yapılmalı	4
Aile için basit değerlendirme araçları hazırlanmalı	3
Aileye öğretim amacı hakkında bilgi verilmeli	2

Öğrencinin istenildiği anda cevap vermemesi nedeniyle değerlendirmenin sık sık yapılması, aile ile değerlendirme yöntem ve teknikleri üzerinde görüşülerek hazırlanan basit formların aile tarafından uygulanması için aileye eğitim verilmesi ve öğretimin genelleştirilmesi üzerinde durulması çözüm önerisi olarak ortaya konmuştur.

3. Soru: ÖBT hazırlarken neleri göz önünde bulunduruyorsunuz. ÖBT hazırlarken ve uygularken karşılaştığınız sorunlar nelerdir? Bu sorudaki amaç, özel eğitimde en yaygın olarak kullanılan ÖBT ile ilgili öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar, ÖBT hazırlamada öğretmenlerin ön plana aldıkları unsurlar, ÖBT'yi hazırlama ve uygulamada karşılaşılan sorunların çözüm yollarını tespit etmektir. Görüşü alınan 12 öğretmenin bu soruya vermiş oldukları cevaplarda tekrar eden cümlelerin çetelesi tablo halinde verilmiştir.

Tablo 23: Ölçüt Dayanaklı Test Hazırlarken Öğretmenlerin Neleri Göz Önünde Bulundurduğuna İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

3. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Zaman sıkıntısı (azlığı)	6
Materyal yetersizliği	5
Sınıf içerisinde öğrenciyle yalnız kalınmaması	4
Performansları farklı olan öğrenci grubuna aynı ÖBT nin uygulanmasının zor olması	3
Sınıfta tek öğretmen olması	3
Öğrencilere uygun farklı ÖBT'lerin hazırlanmasının çok zaman alması	2
Beceri ya da kavramı öğrenci seviyesine uygun alt basamaklara ayırmanın zorluğu	1

Öğretmenler ölçüt dayanaklı test hazırlama ve uygulama sırasında en çok zaman azlığı, materyal yetersizliği ve uygulamanın sınıf içerisinde yapılması nedeniyle öğrencinin dikkatinin dağılmasını sorun olarak göstermişlerdir. Yine farklı özelliklere sahip öğrencilere aynı ÖBT'lerin uygulanmak zorunda kalınması ve sınıfta tek öğretmen bulunması da önemli sorun olarak ön plana çıkmıştır.

4. Soru: Öğrenci gelişimini izlemede yapılan değerlendirme çalışmalarının, değerlendirmenin gerçek amaçlarına ulaştığını düşünüyor musunuz?

Cevabınız hayır ise sizce nedenleri neler olabilir?

Bu soru ile özel eğitimde yapılan değerlendirme çalışmalarının gerçek amaca ulaşım ulaşmadığı hakkında öğretmenlerin ne düşündüklerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Görüşü alınan 12 öğretmenin bu soruya vermiş oldukları cevaplarda tekrar eden cümlelerin çetelesi tablo halinde verilmiştir.

Tablo 24: Öğrenci Gelişimini İzlemede Yapılan Değerlendirme Çalışmalarının, Değerlendirmenin Gerçek Amaçlarına Ulaşıp Ulaşmadığına İlişkin Soruya Öğretmenlerin Verdikleri Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

4. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Bireysel ilerlemeler mevcut performans durumu ile birlikte verilmediğinden gerçek anlamda ilerlemelerin belli olmaması	5
Öğrencinin sadece alıştığı öğretmene dönüt vermesi	2
Amaç belirlenirken öğrenci ihtiyacından çok öğretmen isteğinin dikkate alınması	1

Tablo 24'e göre, en çok tekrarlanan ifade öğrencinin performansının tam ve sağlıklı olarak alınmaması nedeniyle öğrencideki ilerlemenin belli olmaması olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo 25: Öğrenci Gelişimini İzlemede Yapılan Değerlendirme Çalışmalarının, Değerlendirmenin Gerçek Amaçlarına Ulaşması İçin Yapılması Gereken Çalışmalara İlişkin Soruya Öğretmenlerin Verdikleri Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

4. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Öğrenci özellikleri göz önüne alınacak şekilde ölçme araçları hazırlanmalı	3
Özel eğitim okullarında test geliştirme birimi kurulmalı	2

Tablo 25'e göre öğretmenler bazı okullarda bulunan BEP geliştirme biriminin bir benzerinin test geliştirme birimi olarak kurulmasını ve bu birimde öğrencinin özelliklerine yönelik değerlendirme araçları hazırlanabileceğini öneri olarak sunmuşlardır.

5. Soru: Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin eğitiminde sıklıkla kullanılan aşağıdaki değerlendirme tekniklerini hazırlarken ve uygularken ne gibi sıkıntılar yaşıyorsunuz. Çözüm önerileri neler olabilir? Bu soruda açığa çıkarılmak istenen öğretmenlerin özel eğitimde en yaygın kullanılan değerlendirme tekniklerini hazırlarken ve uygularken ne gibi sıkıntılar yaşadığıdır. Yaşanılan sıkıntıların çözüm yolları ile ilgili öğretmenlerin önerilerinin tespit edilmesi de amaçlanmıştır.

5-1. soruda kaba değerlendirme formu ile ilgili soru sorulmuştur. Bu sorudaki amaç, öğretmenlerin kaba değerlendirme formu ile ilgili yaşadıkları sıkıntılar ve bu sıkıntılar ile ilgili çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Görüşü alınan 12 öğretmenin bu soruya vermiş oldukları cevaplarda tekrar eden cümlelerin çetelesi tablo halinde verilmiştir.

Tablo 26: Öğretmenlerin Kaba Değerlendirme Formunu Hazırlarken ve Uygularken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

5 - 1. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Hazırlamada zaman kaybının çok olması	9
Öğrencinin bir süre sonra sıkılması	8
Değerlendirmenin kısıtlı olması	7
Bütün beceri ve kavramlara bir formda yer verilememesi	7
Yeterince ayrıntılı hazırlanamaması	2
Sorulara uygun materyal hazırlanmasının zor olması	1

Tablo 27: Öğretmenlerin Kaba Değerlendirme Formunu Hazırlarken Ve Uygularken Karşılaştıkları Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

5-1. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Tek form yerine bölüm bölüm uygulanmalı	4
Farklı zamanlarda tekrar edilmeli	3
Öğrencinin bulunduğu sınıf düzeyi değil 1-2 yıl önceki sınıf düzeyi ölçüt olarak alınmalı	1

Tablo 26 ve 27'ye göre, en çok tekrarlanan ifadeler hazırlamada zaman kaybının çok olması, öğrencinin sıkılması, değerlendirmenin dar çerçevede yapılması ve bütün beceri ve kavramlara bir formda yer verilememesi olmuştur. Öğretmenler kaba değerlendirme formunun parça parça birkaç gün süreyle yapılmasının daha uygun

olacağını belirtmektedirler.

5–2. soruda gelişim dosyası ile ilgili soru sorulmuştur. Bu sorudaki amaç, öğretmenlerin Gelişim Dosyası ile ilgili yaşadıkları sıkıntılar ve bu sıkıntılar ile ilgili çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Görüşü alınan 12 öğretmenin bu soruya vermiş oldukları cevaplarda tekrar eden cümlelerin çetelesi tablo halinde verilmiştir.

Tablo 28: Öğretmenlerin Gelişim Dosyasını Tekniğini Uygularken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

5 – 2. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Öğrenci izlenmesinin sadece sınıf içi etkinliklerle sınırlı olması	8
Ailenin istenen düzeyde katılım göstermemesi	7
Kalabalık sınıflarda her öğrenci için gerektiği kadar ürün toplanamaması	7
Çok fazla evrak oluşturması	6
Performansını yazılı/evrak üzerinde ortaya koyamayan öğrenciler için kullanışlı olmaması	2
Zaman zaman öğrencilerin önceki ürünlerinden daha zayıf ürünler ortaya koyması, öğrencide gerileme olarak algılanması	1

Tablo 29: Öğretmenlerin Gelişim Dosyasını Tekniğini Uygularken Karşılaştıkları Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

5-2. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
İkinci öğretmen ya da yardımcı personel görevlendirilmeli	6
Hizmetiçi eğitim düzenlenmeli	2
Hazır formların geliştirilmeli	2
Veliler için basit gözlem formları hazırlanmalı	1

Tablo 28 ve 29'a göre, en çok tekrarlanan ifadeler öğrenci izlenmesinin sadece sınıf içi

etkinliklerle sınırlı olması, ailenin katılımının zayıf olması, sınıfların kalabalık olması ve evrak yükü oluşturması olmuştur. Öğretmenler gelişim dosyasının sağlıklı olarak tutulabilmesi için sınıflarda çift öğretmen uygulamasının pratikte uygulanmasını, hizmetiçi eğitim düzenlenmesini ve hazır formların geliştirilmesini öneri olarak sunmuşlardır.

5–3. soruda beceri analizi ile ilgili soru sorulmuştur. Bu sorudaki amaç, öğretmenlerin Beceri Analizi ile ilgili yaşadıkları sıkıntılar ve bu sıkıntılar ile ilgili çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Görüşü alınan 12 öğretmenin bu soruya vermiş oldukları cevaplarda tekrar eden cümlelerin çetelesi tablo halinde verilmiştir.

Tablo 30: Öğretmenlerin Beceri Analizi Formunu Hazırlarken ve Uygularken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

5 – 3. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Sınıf ortamında uygulanmasının diğer öğrencilerle eğitimde zaman sıkıntısı yapması	6
Öğretmenin öğrenciyi beklemek yerine çoğu zaman fiziksel yardımla müdahale etmesi	6
Her öğrenci için farklı seviyede (ayrıntıda) analizlerin hazırlanmasının zor olması	5
Beceri analizinde uygulamanın zaman alması, öğretmenin bunun yerine beceri yada davranışı yapmadığını işaretlemesi	3
Bazı becerilerin anlık gözlenmesi nedeniyle becerinin ne kadarının yapıldığı yapılmadığının tespitinde zorlanması	2
Alt basamaklarının doğru sıralanmasının zor olması	1
İkinci bir öğretmenin bulunmaması	1
Bazı alt basamakların atlanması	1
Alt basamaklarda yeterince ayrıntıya girilmemesi	1
Beceri analizinde basamakların uygulama yapmadan teori üzerinde hazırlanması	1

Beceri analizini kullanan öğretmenler en çok sorun olarak uygulamanın çok fazla süre

alması, öğretmenin öğrenciye müdahale etmesi, öğrenci seviyesine uygun analizlerin hazırlanamaması olarak ortaya koymuşlardır.

Tablo 31: Öğretmenlerin Beceri Analizi Formunu Hazırlarken ve Uygularken Karşılaştıkları Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

5-3. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Öğrenciler için hazır formların geliştirilmesi	5
Yardımcı personel görevlendirilmesi	4
Beceri analizi sonucu raporlaştırılırken öğrencinin beceriyi yapıp yapmadığı değil hangi basamakta kaldığı belirtilmeli	2

Beceri analizi ile ilgili sorunların çözümü olarak öğretmenler hazır formların geliştirilmesi ve öğrencinin beceriyi yapıp yapmadığı değil, becerinin hangi basamağında sorun yaşadığı rapor olarak yazılmalı şeklinde öneride bulunmuşlardır.

5–4. soruda doğrudan gözlem ile ilgili soru sorulmuştur. Bu sorudaki amaç, öğretmenlerin doğrudan gözlem ile ilgili yaşadıkları sıkıntılar ve bu sıkıntılar ile ilgili çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Görüşü alınan 12 öğretmenin bu soruya vermiş oldukları cevaplarda tekrar eden cümlelerin çetelesi tablo halinde verilmiştir.

Tablo 32: Öğretmenlerin Doğrudan Gözlem Tekniğini Kullanırken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

5 – 4. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Zaman darlığı	8
Öğrencini gözlemlendiğinin farkına varması doğal davranmaması	7
Öğretmenin önyargılı olması	5
Gözlem yapanın öğrenciyi yeterince tanımaması	4

Doğrudan gözlemlerle ilgili olarak öğretmenler, zaman darlığı, öğrencinin gözlemlendiğinin farkına varması, öğretmenin ön yargılı olması ve uygulayıcının

öğrenciyi yeterince tanımaması olarak ifade etmişlerdir.

Tablo 33: Öğretmenlerin Doğrudan Gözlem Tekniğini Kullanırken Karşılaştıkları Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

5-4. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Gözlem yapacak kişiye öğrenci hakkında ayrıntılı bilgi verilmeli	3
Servis görevlisi ve aile için gözlem formu hazırlanmalı	2

Öğretmenler çözüm önerileri olarak da gözlem yapacak kişiye öğrenci hakkında ayrıntılı bilgi verilmesini ve servis görevlisi ve aile için gözlem formu hazırlanmasını önermişlerdir.

5–5. soruda hata analizi ile ilgili soru sorulmuştur. Bu sorudaki amaç, öğretmenlerin Hata Analizi ile ilgili yaşadıkları sıkıntılar ve bu sıkıntılar ile ilgili çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Görüşü alınan 12 öğretmenin bu soruya vermiş oldukları cevaplarda tekrar eden cümlelerin çetelesi tablo halinde verilmiştir.

Tablo 34: Öğretmenlerin Hata Analizi Formunu Hazırlarken ve Uygularken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

5 – 5. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Öğrencinin dikkatini toplamaması nedeniyle hata yapmasının sık sık yaşanması	9
Grup eğitimi ortamında öğrenciyi ayrıntılı değerlendirme yapılamaması	8
Öğretmenin çok zamanını alması	2
Öğrenciye yeterince uygulama yapmadan karar verilmesi	1

Öğretmenler hata analizi ile ilgili olarak öğrencinin dikkatini toplamaması nedeniyle hata yapmasının sık sık yaşanması, grup eğitimi ortamında öğrenciyi ayrıntılı değerlendirme yapılamaması olarak sorunları belirtmişlerdir.

Tablo 35: Öğretmenlerin Hata Analizi Formunu Hazırlarken Ve Uygularken Karşılaştıkları Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

5-5. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Sık uygulama yapılması	3
Farklı uygulamalar yapılması	2

Öğretmenler uygulamaların sık sık yapılmasını ve farklı uygulamalar yapılmasını çözüm önerisi olarak belirtmişlerdir.

5–6. soruda kontrol listeleri ile ilgili soru sorulmuştur. Bu sorudaki amaç, öğretmenlerin kontrol listeleri ile ilgili yaşadıkları sıkıntılar ve bu sıkıntılar ile ilgili çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Görüşü alınan 12 öğretmenin bu soruya vermiş oldukları cevaplarda tekrar eden cümlelerin çetelesi tablo halinde verilmiştir.

Tablo 36: Öğretmenlerin Kontrol Listeleri Hazırlarken ve Uygularken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

5 – 6. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Zaman yetersizliği	7
Hazırlamanın çok zaman alması	5
Öğretmenin yanlı davranması	3
Öğretmenin davranışı anlık gözlemleyip işaretlememesi	1
Davranış ya da becerinin yeterince somut ifade edilememesi	1

Öğretmenler kontrol listelerini hazırlama ve kullanma ile ilgili sorunları olarak zaman yetersizliği ve hazırlamanın çok zaman almasını söylemişlerdir.

Tablo 37: Öğretmenlerin Kontrol Listeleri Hazırlarken ve Uygularken Karşılaştıkları Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

5-6. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Aile ile daha sıkı iletişime geçilmeli	5
İkinci öğretmen ya da yardımcı personel görevlendirilmeli	3

Öğretmenler aile ile daha sıkı iletişime geçilmesini ve ikinci öğretmen ya da yardımcı personel görevlendirilmesini çözüm olarak önermişlerdir.

5–7. soruda derecelendirme ölçekleri ile ilgili soru sorulmuştur. Bu sorudaki amaç, öğretmenlerin Derecelendirme Ölçekleri ile ilgili yaşadıkları sıkıntılar ve bu sıkıntılar ile ilgili çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Görüşü alınan 12 öğretmenin bu soruya vermiş oldukları cevaplarda tekrar eden cümlelerin çetelesi tablo halinde verilmiştir.

Tablo 38: Öğretmenlerin Derecelendirme Ölçekleri Hazırlarken ve Uygularken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümlelerin Çetelesi

5 – 7. Soruya Verilen Cevaplarda Tekrar Edilen Cümleler	f(n = 12)
Öğretmenin tutarlı ve objektif olamaması	5
Öğrencilerin birbiriyle karşılaştırılmasında subjektif davranılmaması	3

Öğretmenler derecelendirme ölçekleri ile ilgili olarak öğretmenin tutarlı ve objektif olmamasını en büyük sorun olarak ortaya koymuşlardır. Öğretmenler derecelendirme ölçeklerini çok fazla kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Görüşme formu verilerine genel anlamda baktığımızda öğretmenler ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri ile ilgili olarak en önemli sorun olarak, zaman kısıtlılığı ve öğrencinin çabuk sıkılmasını göstermişlerdir. Ayrıca öğretmenler hazırlamada zaman kaybının çok olması, öğrencilerin farklı ortamlarda genelleme yapamaması, öğretmenin tutarlı ve objektif olamaması, sınıfların kalabalık olması nedeniyle anlık değerlendirmenin yapılamaması, aileden bilgi alışverişinin sağlıklı olmaması ve öğrencinin dikkatini toplamaması nedeniyle hata yapmasının sık yaşanmasını sorun olarak belirtmişlerdir.

Öğretmenler İkinci öğretmen ya da yardımcı personel görevlendirilmesi, aile için basit değerlendirme araçlarının hazırlanmasını, aile ile daha sık iletişime geçilmesini, farklı zamanlarda uygulamaların tekrar edilmesini, hazır formların geliştirilmesini, Kaba değerlendirmede tek form yerine formun bölüm bölüm uygulanmasını, sık uygulama yapılmasını, gözlem yapacak kişiye öğrenci hakkında ayrıntılı bilgi verilmesini çözüm önerileri olarak sunmuşlardır.

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Eğitim sistemi içerisinde özel eğitim gerektiren bireyler de bulunmaktadır. Bu öğrencilerin herhangi bir nedenden dolayı performansları normal eğitim programından ciddi anlamda sapma göstermektedir. Bu nedenle bu öğrencilerin doğrudan bireysel gereksinimlerine göre eğitim sürecine alınmaları gerekmektedir. Eğitimde özel eğitim gerektiren bireyler ihtiyaçlarına göre sınıflandırılmalıdır. Örneğin kimi öğrencinin konuşma becerisi zayıftır ve konuşma becerisinin geliştirilmesine, kimi öğrencinin ise yazma becerisi zayıftır ve yazma becerisinin geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Öğrencilerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve gereksinimlerine göre eğitim ihtiyaçlarının düzenlenmesi için işlevsel değerlendirme yapılmalıdır. Özel eğitim gerektiren bireylerin gereksinimleri tespit edildikten sonra performanslarının ölçülmesi, BEP hazırlanması, öğrenci gelişiminin izlenmesi, eğitim programlarının değerlendirilmesi ve öğrencinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Özel eğitim öğrencilerinin her birinin farklı özellikler göstermesi ve performans becerilerinin farklı oluşu, bu öğrencilerinin doğrudan kendileri ile karşılaştırılmasını zorunlu kılar. Bu da öğretmen yapımı testler ile olur ve testlerin doğru, geçerli ve güvenilir olmasını zorunlu kılar.

Araştırma verilerine göre özel eğitimde görev alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu 1-10 yıl arası görev yapmakta iken bu öğretmenlerin çoğunluğu lisans eğitimi sırasında ölçme ve değerlendirme dersi almıştır. Araştırma sonucuna göre öğretmenlerin sadece %39,52'si özel eğitim bölümlerinden mezun olmuşken %60'ı diğer bölümlerden mezun olmuşlardır. Yine araştırmaya göre özel eğitim bölümü dışında başka bölümlerden mezun olan öğretmenlerin %40 gibi önemli bir kısmı özel eğitim konusunda herhangi bir eğitim almamışlardır. Öğretmenlerin sadece %19,23'ü özel eğitimde ölçme değerlendirme ile ilgili hizmetiçi eğitim almışken , %80,29'u almamışlardır. Bu sonuca göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu hizmetiçi seminer almamışlardır. Bunun en önemli nedenleri arasında Milli Eğitim Bakanlığının bu konuda yeterince hizmetiçi seminer açmaması gelmektedir. Yine araştırmaya göre öğretmenlerin %42,49'u hizmetiçi eğitime ihtiyaç duyarken, %56,99'u ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir. Milli Eğitim Bakanlığının 2008 – 2009 – 2010 yıllarında merkezi olarak açtıkları kurs ve seminerlere bakıldığında yenilenen ilköğretim müfredatı kapsamında sıkça ölçme ve değerlendirme

kursu açtığı görülmektedir. Ancak bu kurslar ilk ve ortaöğretim genel müdürlükleri bünyesinde açılmaktadır ve katılımcı olarak bu okullarda görev yapan öğretmenler seçilmektedir. Son olarak anketin birinci kısmındaki verilere göre öğretmenlerin sadece %17,07'si bir ölçme ve değerlendirme uzmanından yardım almıştır. Okullarımızda ölçme ve değerlendirme uzmanlarının istihdam edilmemesi, bu alanda yetişmiş eleman sayısının azlığı, ölçme ve değerlendirme uzmanı varlığını ortaya koymadığından dolayı öğretmenlerin ölçme ve değerlendirmeye ihtiyacı yok olarak algılanmaktadır. Oysa gerek Milli Eğitim Bakanlığının merkezi açtığı bu kurslara gerek illerde açılan bu kurslara çok sayıda öğretmen katılmak için başvuru yapmaktadır. Ancak yukarıda belirttiğimiz gibi açılan bu kurslarda özel eğitimde değerlendirme gündeme gelmemektedir.

Araştırmanın alt problemlerine göre ortaya çıkan sonuçları ise şu şekildedir.

Öğretmenler Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) hazırlarken süreç içerisinde kullanacağı değerlendirme tekniklerini, sıklıklarını ve zamanlarını belirlediklerini ifade etmekte, BEP hazırlarken bir ölçme ve değerlendirme uzmanına ihtiyaç duymamakta ve BEP hazırlarken öğrencilerin performanslarını her yıl yeniden aldıklarını ifade etmektedirler.

Öğrenci performansı ile ilgili olarak öğretmenlere yöneltilen sorulara baktığımızda öğretmenler öğrenci performanslarını somut olarak ifade etmekte zorlanmakta, öğrencilerinin üstün ya da zayıf yönlerini tespit edebilmekte ve bunu performans ifadesi olarak ortaya koyabilmekte, öğrencileri için önceki yıllarda hazırlanan değerlendirme raporlarını incelemektedir. Yine öğretmenlerin %64'ü değerlendirme yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahip olduklarını belirtirken %36 gibi önemli bir kısmı öğrenci performansının ölçülmesinde ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtmektedirler.

Öğretmenler grup eğitimi yapılacak konularda öğrencilerin performanslarını alarak uygun gruplar oluşturabildiklerini ifade etmektedirler.

Öğretmenler amaç belirlerken önceki yıllarda öğrenci için hazırlanan gelişim çizelgelerini incelediklerini belirtmişlerdir. Belirlenen amaçlar için hangi değerlendirme yöntemlerinin kullanılabileceğinin de ise öğretmenlerin %28'i yeterli bilgiye sahip olmadığını ifade etmektedir. Öğretmenlerin mesleki yaşamları sırasında hizmetiçi eğitimlerine yeterince katılamamaları, özellikle son yıllarda gelişen alternatif ölçme ve değerlendirme teknik ve yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarına neden

olmaktadır. Yine özel eğitimde ölçme ve değerlendirme konusunda yeterince kaynak bulunamaması da, özel eğitim öğrencileri için daha yararlı değerlendirme araçlarının kullanılması ihtimalini azaltmaktadır.

Öğretim yöntemleri ile ilgili olarak öğretmenler öğrencideki gelişimi izleme sürecinde değerlendirme sonuçlarına göre öğretim yöntemlerinde değişiklik yaptıklarını belirtmiştir. Öğretmenlerinin yarıya yakını hangi öğretim yöntemine hangi değerlendirme aracının daha uygun olduğu konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını belirtmişlerdir. Yani öğretmenlerin önemli bir kısmı değerlendirme yöntemleri hakkında istenilen düzeyde bilgi sahibi değildir.

Öğretmenlerin yarıya yakını her öğrenci için ayrı günlük gelişim tablosu tuttuğunu ifade etmekte, günlük gelişimi tablosunu tutamadıklarını belirtenler buna gerekçe olarak bunun çok kırtasiye işi gerektirdiğini ve sınıfta çoğu zaman tek öğretmen bulunması nedeniyle zaman kısıtlılığı oluşturduğunu ileri sürmüşlerdir.

Öğretmenler öğrencileri için gözlem tekniğini etkili olarak kullanabildiklerini belirtmiştir. Yine öğretmenlerin %65'i ölçüt dayanaklı test hazırlama ve uygulamada kendini yeterli görürken, %40 kadar kısmı her öğrenciye ayrı ölçüt belirlemek yerine aynı ölçütleri kullandıklarını ve yine %47'si her öğrencisine aynı ÖBT'yi kullandığını belirtmiştir. Öğretmenler ÖBT hazırlamak yerine hazır ÖBT'leri kullanma yoluna gittiklerini ifade etmektedirler. Öğretmenlerin %62'si ÖBT sonuçlarını raporlaştırırken ayrıntılı ifadeler kullanıyorum görüşüne katılırken, %38 gibi bir kısmı daha kaba değerlendirme yoluna gittiklerini ifade etmekte ve %57'si ölçme ve değerlendirme uzmanına ihtiyaç duymadığını belirtmektedir. Oysa özel eğitimle ilgili çoğu kaynaktaki, ÖBT hazırlamanın profesyonel bir ekiple yapılmasının daha sağlıklı olacağı belirtilmektedir. Okullarda ölçme değerlendirme uzmanının bulunmaması ve ülkemizde test hazırlama birimlerinin özel eğitimle çok yakından ilgilenmemesi, öğretmenlerin bunu ihtiyaç olarak görmemesine neden olabilmektedir.

Gelişim dosyası ile ilgili öğretmenlere yöneltilen anket ifadelerinde öğretmenler öğrencinin değerlendirilmesinde gelişim dosyasını etkili olarak kullanabildiğini, gelişim dosyası hazırlarken uygun ölçütleri seçebildiklerini ve gelişim dosyası hazırlamada kendilerini yeterli gördüklerini söylemişlerdir. Yine öğretmenler öğrenci gelişimini sürekli olarak değerlendirebildiklerini söylemektedirler. "Beceri öğretiminde beceri analizi tekniğini etkin olarak kullanabiliyorum", maddesine öğretmenler evet yanıtını vermişlerdir. Ancak bu oran %72 civarındadır. Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin

özellikle öz bakım becerilerin geliştirilmesi eğitimde önemli bir yer tutmaktadır. Özbakım becerilerinin öğretiminde beceri analizi önemli bir yer tutmaktadır. Beceri analizi bir değerlendirme yöntemi olduğu kadar bir öğretim yöntemidir de. Bu bakımdan öz bakım becerilerinin geliştirilmesi sürecinde öğretmenlerin beceri analizi tekniğini etkin olarak kullanması beklenir. Bu nedenle %72,86 oranının daha yukarıda olması, özel eğitim gerektiren öğrencilerin beklentilerinin karşılanması açısından yararlı olacaktır. Öğretmenler beceri analizini öğrenci performansına uygun olarak yapabildiklerini, beceri analizi yaparken beceriyi alt basamaklarına ayırmada zorlanmadıklarını belirtmişler ve öğretmenlerin yarıya yakın kısmı beceri analizinde bir uzman desteğine ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Yine öğretmenlerin %44' ü hazır form kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Hata analizi ile öğretmenlere yöneltilen anket maddelerinde öğretmenler hata analizi hakkında yeteri bilgiye sahip olmadıklarını ve hata analizi tekniğini etkin olarak kullanamadıklarını, hata analizi tekniğini kullanan öğretmenler ise uygun çalışma örnekleri verebildiklerini ve öğrencilerin yaptıkları hataların doğru ya da yanlış diye ifade edilmesinin yeterli olmadığını belirtmiştir. Anket sonucuna göre öğretmenlerin öğrenci hatalarını tespit etmede zorlanmadıklarını belirtmişlerdir.

Hata analizi tekniği ÖBT veya beceri analizi kadar yaygın olarak kullanılmamaktadır. Bu sonuç araştırmanın 2. alt problemi ile de ortaya konmuştur. 2. alt problem olarak öğretmenlere yöneltilen ölçme değerlendirme tekniklerin kullanılma sıklığı maddelerinde hata analizi en az kullanılan teknik olarak ortaya konulmuştur. Ankete katılan öğretmenlerin %60'ının özel eğitim alanı dışından mezun olduğu ve yine alan dışı bölümlerden mezun olanların %40'ının bu alanda eğitim almadığı sonucu dikkate alındığında, hata analizinin öğretmenlerce yeterince bilinmemesi anlaşılmaktadır.

Kontrol listesi ile ilgili öğretmenlere yöneltilen maddelere öğretmenler kontrol listesi yöntemi hakkında bilgi sahibi olduklarını, kontrol listesini etkili olarak kullanabildiklerini, kontrol listesi hazırlarken ifadeleri somutlaştırma da ise zaman zaman zorlandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin önemli bir kısmı kontrol listesi hazırlarken ekip çalışmasına ihtiyaç duyduğunu belirtmiş ancak ekip içerisinde ölçme ve değerlendirme uzmanını öğretmenler aynı oranda ihtiyaç olarak düşünmemiştir. Yine ankete katılan öğretmenlerin yarısı hazır formlar kullandığını belirtmişlerdir.

Derecelendirme ölçeği ile ilgili öğretmenler; derecelendirme ölçeğini etkili olarak kullanabildiklerini, öğretmenlerin yarıya yakını derecelendirme ölçeği hakkında

kendilerini yeterli gördüğünü ve %36'sı derecelendirme ölçeği hazırlarken bir ölçme ve değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyduğunu belirtmişlerdir.

2. alt problemle ilgili öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelediğinde öğretmenler -özel eğitimde beklenildiği gibi- en çok doğrudan gözlem tekniğini, daha sonra sırasıyla ölçüt dayanaklı ölçme aracını, beceri analizini, gelişim dosyasını ve kontrol listelerini kullandıklarını ifade etmektedirler. Öğretmenler derecelendirme ölçekleri ve hata analizi tekniğini ise daha az sıklıkta kullanmaktadırlar. Öğretmenler özel eğitim öğrencilerini değerlendirirken en çok, öğrencilerin istenildiği an performanslarını ortaya koymamalarını sorun olarak gördüklerini söylemektedirler. Bu nedenle doğrudan gözlem tekniğinin sık kullanılması öğrenci gelişiminin tespitinde işlevsel olmaktadır. Bunun yanında ölçüt dayanaklı ölçme aracı ve beceri analizi de öğrencinin, öğrenilen kavram ya da beceride hangi aşamada olduğunu ve zorlandığı noktanın neresi olduğunu tespit etmektedir. Bu nedenle iki tekniğinde çok sık kullanılması öğrencilerin doğru olarak değerlendirilmesi için olumlu bir çalışmadır.

3. alt problemle ilgili görüşme sonuçlarına göre öğretmenler değerlendirme yöntem ve teknikleri kullanırken zaman darlığını, test uygularken öğrencilerin çabuk sıkılmasını, testleri hazırlamada zaman kaybının çok olmasını, öğrencilerin farklı ortamlarda genelleme yapamamalarını, ölçümlene yaparken öğretmenlerin tutarlı ve objektif olamamalarını, sınıfların kalabalık olmasını, aile ile yeterince işbirliği kurulmamasını sorun olarak belirtmişlerdir.

Öğretmenler bu sorunların çözümü olarak ta, sınıflarda İkinci öğretmen ya da yardımcı personel görevlendirilmesini, aile için basit değerlendirme araçlarının hazırlanmasını, aile ile daha sık iletişime geçilmesini, öğrencilere testlerin farklı zamanlarda tekrar edilmesini ve uzman kişilerce hazır formların geliştirilmesini sunmuşlardır.

Özel eğitimde alan mezunlarının yanı sıra çok sayıda farklı alandan mezun olan öğretmenler de çalışmaktadır. Bunun yanı sıra günümüzde özel eğitim gerektiren birey için en az sınırlandırılmış ortam olarak belirtilen kaynaştırma uygulamasının yaygınlaşmasıyla birlikte tüm öğretmenler meslek yaşamları boyunca özel eğitim gerektiren öğrencilerle karşılaşabilmektedirler. Özellikle sınıf öğretmenlerinin eğitimin her safhasında özel eğitim gerektiren bireylerle karşılaşması nedeniyle sınıf öğretmenliği eğitimi alanın da ek dersler verilmesi, pedagojik formasyon dersi olarak verilen eğitimde ölçme ve değerlendirme dersinin içeriğine özel eğitimde sıklıkla kullanılan değerlendirme yöntemlerinin konulması düşünülmelidir. Yine Ölçme ve

değerlendirme bilim dalında yüksek lisans ve doktora çalışması yapacak kişilerin özel eğitimde sıklıkla kullanılan değerlendirme tekniklerinin geçerlik ve güvenirlikleri ile ilgili araştırmalara yönlendirilmesi bu alanda ihtiyaç olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akçamete, G., Şenel, H. ve Tekin, E. (2002). *Bireyselleştirilmiş Eğitim programının Geliştirilmesi*. Ankara: Özkan Matbaacılık.
- Anderson L.H., Barner S. L. ve Larson, H. J. (1978). Evaluation of Written Individualized Education Programs. *Exceptional Children*.
- Arter, J. ve V. Spandel. (1992). Using Portfolios of Students Work in Instruction and Assessment. *Educational Measurement. Issues and Practice*.
- Aydın, A. (2001). *Eğitim Fakültesi Mezunu Olan ve Olmayan Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Yeterliklerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Battal, İ. (2007). *Sınıf Öğretmenlerinin ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yeterliklerinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi. Afyon.
- Bennet. R. L. (1982). Cautions For The Use Of Informal Measures In The Assessment Of Exceptional Children. *Journal Of Learning Disabilities*.
- Osman, B., Recep, G. (2008). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ölçme ve Değerlendirme Konusundaki Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 163-180.
- Cavkaytar, A. (2005). *Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çağlar, D. (1985). *Özel Eğitimde Eğitilebilir Geri Zekâlı Çocukların Teşhis Sorunları*. Yayınlanmış Doçentlik Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çuhadar, Y. (2006). *İlköğretim Okulları 1–5. Sınıflarda Kaynaştırma Eğitimine Tabi Olan Öğrenciler İçin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Hazırlanması, Uygulanması, İzlenmesi ve Değerlendirilmesi İle İlgili Olarak Sınıf Öğretmenleri ve Yöneticilerin Görüşlerinin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak: Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Demirel, Ö. (2000). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem Yayınları.

- Diken, H. (2006). *Öğretmen Adaylarının Yeterliği ve Zihinsel Engelli Öğrencilerin Kaynaştırılmasına İlişkin Görüşleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Erdemir, Z. A. (2007). *İlköğretim İkinci Kademe Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Tekniklerini Etkin Kullanabilme Yeterliklerinin Araştırılması, Kahramanmaraş Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Eripek, S. (Ekim 1978). Eğitilebilir Geri Zekâlı Çocukların Alt Özel Sınıflara Seçimlerinde İzlenen Yöntem ve Bu Sınıfları Bitiren Çocukların Durumlarının Saptanması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 269–291.
- Eripek, S. (2005). *Özel Eğitim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Eripek, S. (2007). *Özel Eğitim ve Kaynaştırma Uygulamaları. İlköğretimde Kaynaştırma*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Selahattin, G. Hülya, K. (2007). Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri Hakkındaki Yeterlik Algıları ve Karşılaştıkları Sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 33, 135-145.
- Güneş, A. (2002). *Sınıf Öğretmenlerinin Kendi Algılarına Göre Ölçme ve Değerlendirme Yeterlikleri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Güngör, A. (2001). *İlköğretim Okulları İkinci Kademe Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Sorunları*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Gürsel, O. (2006). Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını*, 5. Basım, No: 794, 40-55.
- Gürsel, O. (2007). Kaynaştırma Uygulamalarında Öğrenci Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi İlköğretimde Kaynaştırma. *Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını*, No: 920, 50-60.
- Gürsel, O. (2008). *Özel Eğitimde Değerlendirme*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Güven, S. (2002). Sınıf Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirmede Kullandıkları Yöntem ve Tekniklerin belirlenmesi, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 27, 16-24.

- Haladyna, M. T. (1997). "Writing Test Items to Evaluate Higher Order Thinking". Viacom Company. USA
- Heward, W (2003). *Exceptional Children. An Introduction To Special Education*. Upper Saddle River, NJ. Merrill/Prentice Hall.
- Horton ve Lovitt. (1989). *Kaynaştırma Ortamlarında Öğretimsel Düzenlemeler, Özel Eğitime Giriş*. (A. Ataman. Çev.). Ankara: Gündüz Yayıncılık. (2004).
- Karahan, Ş. (2008). *Özel Eğitim Okullarında Çalışan Eğitimcilerin Özyeterlik Algılarının ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kauffman, J. M. (2003). *Exceptional learners. Introduction To Special Education*. Boston. New York.
- Kaynak, S. (2000). *Ortaöğretimdeki Branş Öğretmenlerinin Öğrenci Başarısını Ölçme ve Değerlendirme İle İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Kıraç, A. (2009). *Özel Eğitim Danışmanlığı Yoluyla Düşük Akademik Performanslı Öğrencilerin Yapabildiklerini Dikkate Alarak Yapılan Öğretim Düzenlemesinin Amaçlarını Gerçekleştirmesindeki Etkilliliği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kocaoğlu, M. (1991). *1985–1990 Yılları Arasında Eskişehir Rehberlik ve Araştırma Merkezi İnceleme Bölümüne Yapılan Başvuruların İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Maher, C. (1983) "Developing AND Implementation of Effective Individualized Education Programs: Evaluation of Two Team Approaches. *Journal f Scholl Psyclogy*, 21 143–152.
- McEvoy, M.A, Nordquist, V.M. ve Cunningham JL. (1984). Regular and Special Education Teachers'judgements About Mentally Retarded Children In An Integrated Setting. *American Journal of Mental Deficiency*, 125-145.

- McCloskey, D. ve Schicke Athanasiou, M. (2000). Assessment and Intervention Practice With Second-Language Learners Among School Psychologists. *Psychology in the Schools*. 39: 209-225.
- McLoughlin, J. A. ve Lewis, R. B. (1997). Assessing Special Students.USA.
- Milli Eğitim Bakanlığı Hizmetiçi Eğitim Daire Başkanlığı.(2009). Erişim: 3 Ağustos 2009, <http://hedb.meb.gov.tr>
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. (2006). T.C. Resmi Gazete 26184, 31.05.2006.
- Nizamoğlu, N. (2006). *Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarındaki Yeterlikleri*. Yüksek Lisans Tezi. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Pamir, T. (1979). *Alt Özel Sınıf Öğrencilerinde Görme ve İşitme Özürlülerinin Tanılamaya Etkileri*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Pektaş, H. (2008). *Özel Eğitim Programlarından ve Farklı programlardan Mezun Öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Kullanma Durumlarının saptanması*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Pilten, P. (2001). *Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Alanındaki Anlayış ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Sanır, H. (2009). *Kaynaştırma Eğitimine Devam Eden Öğrencilerin Akademik Öğrenme İle İlgili Karşılaştıkları Sorunların Öğretmen ve Aile Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Schumm ve Vaugh (1991). (akt. Özmen R. Guzel. *Kaynaştırma Ortamlarında Öğretimsel Düzenlemeler*). Edit. Ayşegül Ataman. Özel Eğitime Giriş. Ankara Gündüz Yayıncılık 2004
- Şimşek, M. Ö. (2009). *Zihinsel Engelli Öğrencilerin Yapabildiklerine ve Geleneksel Yönteme Göre Hazırlanan Öğretim Planları İle Öğrencilerin Amaçları Gerçekleştirme Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Timuçin, U. (2000). *Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilerin Yapabildiklerine Göre Hazırlanarak Sınıf Öğretmenine Verilen Öğretim Planının Ders Amaçlarını Gerçekleştirme Düzeyi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tucker, J. A. (1985). *Curriculum Based Assessment: An Introduction*. Exceptional Children.
- Türkiye İstatistik Kurumu Türkiye Özürümler Araştırması*. (2002).Erişim: 2 Kasım 2009, <http://www.ozidagov.tr/arastirma/oztemelgosterge.htm>
- Ulutas, S. (2003). *Genel Liselerdeki Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Alanındaki Yeterlikleri İle Ölçme ve Değerlendirme İlkelerini Uygulama Düzeylerinin Araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Varol, N. (1992). Zihinsel Engelli Çocuklara Kırmızı, Sarı, Büyük Daire, Üçgen, Uzun, Bir Tane, İki Tane Ve Kalın Kavramlarını Kazandırmada Açık Anlatım Yöntemi ile Sunulan Bireyselleştirilmiş Kavram Öğretim Materyalinin Etkinliği. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları*, No 637, 120-140.
- Vural, M. (2008). *Kaynaştırma Sınıfı Öğretmenlerinin Öğretimin Uyarlanmasına İlişkin Yaptıkları Çalışmaların Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Yıldırım, A., Semerci Ç. (2006). İlköğretimde (6., 7., ve 8. Sınıflar) Öğretmen ve Öğrencilerin Ölçme ve Değerlendirmeye İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi Diyarbakır ve Elazığ Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 2.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ysseldky, J. ve Diğerleri (1999). *Instructional and Assessment Accommodations In Maryland*. Minneapolis: Nceo Publications Ofiice.
- Yüksel, S (1996). *Ortaöğretim Kurumlarında Görev Alan Öğretmenlerin Program Geliştirmeye Karşı Tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

EKLER

EK. 1

ANKET FORMU

1. BÖLÜM

1. Öğretmenlik mesleğinde görev süreniz?

- ( ) 1 – 5 yıl
 ( ) 6 – 10 yıl
 ( ) 11 – 20 yıl
 ( ) 20 – 30 yıl

2. Üniversite eğitimi sırasında ölçme değerlendirme dersi aldınız mı?

- ( ) Evet ( ) Hayır

3. Mezun olduğunuz bölüm nedir?

- ( ) Özel eğitim Bölümü
 ( ) Eğitim Bilimleri Bölümü
 ( ) Sınıf Öğretmenliği Bölümü
 ( ) Diğer.(Lütfen bölümünüzü belirtiniz.....)

4. Özel eğitim alanı dışında başka bir programdan/bölümden mezun olduysanız, bu alanda eğitim aldınız mı?

- ( ) Evet ( ) Hayır

5. Özel eğitimde ölçme değerlendirme konusunda ölçme değerlendirme hakkında hizmetiçi eğitim aldınız mı?

- ( ) Evet ( ) Hayır

Almadıysanız buna ihtiyaç duyuyor musunuz?

- ( ) Evet ( ) Hayır

6. Meslek hayatınızda özel eğitimde değerlendirme yöntem ve teknikleri konusunda bir ölçme ve değerlendirme uzmanından yardım aldınız mı?

- ( ) Evet ( ) Hayır

2. BÖLÜM

	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum
1. BEP hazırlarken hangi amaç için ne zaman ve hangi sıklıkta değerlendirme yapacağımı belirliyorum.	( )	( )	( )
2. BEP hazırlarken bir ölçme değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyuyorum.	( )	( )	( )
3. Her yıl BEP hazırlarken tekrar ayrıntılı performans alımı yapıyorum.	( )	( )	( )
4. Performans ifadelerini ölçülebilir bir şekilde ifade etmekte zorlanıyorum.	( )	( )	( )
5. Performans düzeyi ifadelerinde öğrencinin değerlendirilen becerideki alandaki üstün ve zayıf yönlerini belirleyebiliyorum.	( )	( )	( )
6. Performans alırken öğrenci için önceki yıllarda hazırlanan değerlendirme raporlarını inceliyorum.	( )	( )	( )
7. Öğrenci performansının ölçülmesinde değerlendirme yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahibim.	( )	( )	( )
8. Grup eğitimi yapılacak konularda öğrencilerin performanslarını alarak uygun gruplar oluşturabiliyorum.	( )	( )	( )
9. Amaç belirlerken önceki yıllarda öğrenci için hazırlanan gelişim çizelgelerini inceliyorum.	( )	( )	( )
10. Belirlediğim amaçlar için hangi değerlendirme yöntemlerinin kullanılabileceği konusunda yeterli bilgiye sahibim.	( )	( )	( )
11. Öğrenci değerlendirme sonuçlarına göre farklı öğretim yöntemleri kullanıyorum.	( )	( )	( )
12. Öğretim yöntemlerine uygun değerlendirme araçlarını seçmekte zorlanıyorum.	( )	( )	( )
13. Her öğrenci için ayrı günlük gelişim tablosu tutuyorum.	( )	( )	( )
14. Öğrencideki gelişimi sürekli değerlendirmek için gözlem tekniğini kullanıyorum.	( )	( )	( )
15. Ölçüt bağımlı ölçü aracı hazırlamada ölçme değerlendirme yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahibim.	( )	( )	( )
16. Aynı beceri/kavram için ölçüt bağımlı ölçü aracı hazırlarken her öğrencime ayrı ölçütler belirliyorum.	( )	( )	( )

17. Aynı beceri\kavram için tüm öğrencilerime aynı ölçüt bağımlı ölçü aracını kullanıyorum.	( )	( )	( )
18. Ölçüt bağımlı ölçü aracı sonuçlarını raporlaştırırken öğrencinin yapabildikleri hakkında ayrıntılı ifadeler kullanıyorum.	( )	( )	( )
19. Ölçüt bağımlı ölçü aracı hazırlarken bir ölçme değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyuyorum.	( )	( )	( )
20. Öğrencinin değerlendirilmesinde gelişim dosyasını etkili olarak kullanabiliyorum.	( )	( )	( )
21. Gelişim dosyasının değerlendirilmesinde uygun ölçütleri seçebiliyorum.	( )	( )	( )
22. Gelişim dosyası hazırlamada yeterli bilgiye sahibim.	( )	( )	( )
23. Öğrencideki gelişimi sürekli olarak değerlendirmekte zorlanıyorum.	( )	( )	( )
24. Beceri öğretiminde beceri analizi tekniğini etkin olarak kullanabiliyorum.	( )	( )	( )
25. Her öğrencimin performans düzeyine uygun beceri analizi yapabiliyorum.	( )	( )	( )
26. Beceri analizinde beceriye ait temel öğeleri somut olarak ifade edebiliyorum.	( )	( )	( )
27. Beceri analizi yaparken uzman yardımına ihtiyaç duyuyorum.	( )	( )	( )
28. Öğrencilerim için önceden hazırlanmış hazır beceri analiz formları kullanıyorum.	( )	( )	( )
29. Hata analizi tekniği hakkında yeterli bilgiye sahibim.	( )	( )	( )
30. Hata analizi tekniğini etkili olarak kullanabiliyorum.	( )	( )	( )
31. Öğrencimin ilgili derste yaptığı hataları tespit edebilmek için uygun çalışma örnekleri verebiliyorum.	( )	( )	( )
32. Öğrencimin yaptığı hataların nedenlerini tespit etmekte zorlanıyorum.	( )	( )	( )
33. Kontrol listesi hazırlamada yeterli bilgiye sahibim.	( )	( )	( )
34. Öğrenci performansının ölçülmesinde kontrol listesini etkili olarak kullanabiliyorum.	( )	( )	( )
35. Kontrol listesi hazırlarken ifadeleri somutlaştırmada zorlanıyorum.	( )	( )	( )
36. Kontrol listelerine uygun bir kayıt formu hazırlarken bir ekip çalışmasına ihtiyaç duyuyorum.	( )	( )	( )
37. Herhangi bir alana ait kontrol listesi hazırlarken ölçme değerlendirme uzmanına ihtiyaç duyuyorum.	( )	( )	( )
38. Kontrol listeleri olarak önceden hazırlanmış formları kullanıyorum.	( )	( )	( )

39. Öğrenci gelişimini izlemede derecelendirme ölçeğini etkili olarak kullanabiliyorum.	( )	( )	( )
40. Derecelendirme ölçekleri hakkında yeterli bilgiye sahibim.	( )	( )	( )
41. Derecelendirme ölçeği hazırlarken bir ölçme ve değerlendirme uzmanının yardımına ihtiyaç duyuyorum.	( )	( )	( )

3. BÖLÜM

Aşağıda bulunan ölçme ve değerlendirme tekniklerini hangi sıklıkta kullanıyorsunuz?

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Çoğu Zaman
Ölçüt bağımlı ölçü araçları	( )	( )	( )
Gelişim dosyası	( )	( )	( )
Beceri analizi	( )	( )	( )
Doğrudan gözlem	( )	( )	( )
Hata analizi	( )	( )	( )
Kontrol listeleri	( )	( )	( )
Derecelendirme ölçekleri	( )	( )	( )

GÖRÜŞME FORMU

1. soru: Bireyselleştirilmiş Öğretim planı (BEP) hazırlamada öğrenci performansını alırken hangi sorunlarla karşılaşıyorsunuz?

2. Soru: Öğrenci gelişimi izlemede karşılaştığınız sorunlar nelerdir. Sizce bu sorunların çözümü için neler yapılmalıdır?

3. Soru: ÖBT hazırlarken neleri göz önünde bulunduruyorsunuz. ÖBT hazırlarken ve uygularken karşılaştığınız sorunlar nelerdir?

4. Soru: Öğrenci gelişimini izlemede yapılan değerlendirme çalışmalarının, değerlendirmenin gerçek amaçlarına ulaştığını düşünüyor musunuz?

Cevabınız hayır ise sizce nedenleri neler olabilir?

5. Soru: Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin eğitiminde sıklıkla kullanılan aşağıdaki değerlendirme tekniklerini hazırlarken ve uygularken ne gibi sıkıntılar yaşıyorsunuz. Çözüm önerileri neler olabilir?

Kaba Değerlendirme Formu

Gelişim Dosyası

Beceri Analizi

Doğrudan Gözlem

Hata analizi

Kontrol listeleri

Derecelendirme Ölçekleri

Anket Formunun Uygulandığı Okullar ve Öğretmen Sayıları

İlin Adı	Okulun Adı	Ankete Katılan Öğretmen sayısı
Ankara	Çağdaş Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi	40
Ankara	Yenimahalle Milli Piyango Başkent İş Okulu	21
İstanbul	Şöhret Kurşunoğlu İÖO ve İş Okulu	23
İstanbul	Sabri Taşkın Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi	20
Eskişehir	Uluönder Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi	25
Erzurum	Recep Birsin Özen Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi	22
Karaman	Merkez Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi	23
Kocaeli	Gölcük Yaşama Sevinci Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi	22
Çankırı	Çankırı Vali Ayhan Çevik Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi	14

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Kemal BÜLBÜL
Doğum Yeri ve Tarihi : Erzurum, 01.12.1972

Eğitim Durumu

Lisans : 1996,Hacettepe üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilimdalı
Lise : 1992,Körfez Tüpraş Lisesi Körfez / Kocaeli

İş Deneyimi

2009 - Cidde Uluslar Arası Türk Okulu Özel Eğitim Öğretmenliği
2007 – 2009 Çankırı Vali Ayhan Çevik Eğitim Uygulama Okulu
Yöneticiliği
2006 – 2007 Çankırı Rehberlik ve Araştırma Merkezi Yöneticiliği
2005 – 2006 MEB Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü AB Eğitim ve Gençlik
Programları Comenius İl Koordinatörlüğü
2004 – 2006 Çankırı Eğitim Hizmetleri Merkezi Sınav Hizmetleri
Bölümü
2002 – 2004 Ankara Büğdüz Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim
Merkezi Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenliği
1996 – 2002 Ankara Özel Muradiye Fen Lisesi Ölçme ve
Değerlendirme Uzmanı

İletişim

e-posta adresi : kemal3e@hotmail.com

Tarih : 26 Nisan 2010